Digitaliseret af | Digitised by

DET KGL. BIBLIOTEK
Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):	Ørsted, Anders Sandøe.
Titel | Title:	Forsøg til en rigtig Fortolkning og Bedømmelse over Forordningen om Trykkefrihedens Grændser, dateret 27. September 1799.
Udgivet år og sted | Publication time and place:	Kjøbenhavn : forlagt af Forfatteren, trykt hos Sebastian Popp, 1801
Fysiske størrelse | Physical extent:	[8], 282, [2] s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

PUBLIC DOMAIN

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
130020335859

34 3. - 45 - 8°

Forsøg
til
en rigtig
Fortolkning og Bedømmelse
over
Forordningen
om
Trykkefrihedens Grændser,
dateret den 27de September 1799.

Af
Anders Sandøe Ørsted.
Kandidat i Lovkyndigheden.

Første Deel.

Kjøbenhavn, 1801.
Forlagt af Forfatteren; trykt hos Sebastian Popp,
Dogtrykker og Skriftstøber.

to cenſure the licentiouſneſs is to maintain the liberty of the preſs.

Blackſtone (Commentaries on the Laws of England. Book the fourth, the fourth edition. Dublin, 1771, p. 153).

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Fortale.

Det er nu mere end et Aar siden, at jeg foreløbig meddeelte Publikum nogle af mine mod den almindelige Mening protesterende Domme over den ny Presselov, og kundgjorde det mit Forsæt: at forelægge det en udførlig Kommentar og Kritik derover. Men adskillige Aarsager, hvis detaillerte Opregning kun vilde kjede Læserne, have forvoldet, at jeg ei før har kunnet levere den, og nu endda kun kan levere en Deel deraf. Vel indsaae jeg allerede den Gang, at jeg ei saa strax vilde faae Leilighed til at lægge Haand paa dette Forsæts Udførelse; men at det skulde gaae saa meget i Langdrag havde jeg ikke ventet, og Publikum formodentlig heller ikke.

Mag-

Maaskee dette Ophold vil gjøre, at mit Skrift bliver mindre læst og søgt, end det vilde have blevet, hvis det var kommet nærmere oven paa den Forordning, der er dets Gjenstand. Men for dette Tab troer jeg at finde fuldkommen Skadesløsholdelse i den koldere og mere upartiske Prøvelse, jeg kan gjøre mig Regning paa, nu, da den lidenskabelige Iver med Forordningen, som den Tid besjælede den største Deel af det læsende Publikum, saavelsom og den Ugunst, jeg hos adskillige tildeels agtværdige Mænd havde opvakt mod mig, ved at fremstaae som Apolog for nogle af dens meest forhadte Bestemmelser, for en stor Deel have lagt dem.

I Subskriptions-Indbydelsen yttrede jeg den Formodning, at kunne bringe hele Materien til Ende i et Bind. Men denne Formodning bedrog mig. Ved Udarbeidelsen fandt jeg, at jeg, naar jeg skulde motivere mine Sætninger med den Udførlighed og Omhyggelighed, som er uomgjængelig fornøden for den Skribent, der med Nytte vil angribe herskende Meninger, vilde være nær ved at behøve alt dette Rum allene til Undersøgelserne over den politiske Skrivefriheds ved

For-

Fornuften og Loven bestemte Omfang, og at der, under samme Betingelse, ville udkræves i det mindste to Bind af lige Omfatning til Undersøgelserne over den religiøse Skrivefriheds Omfang, over usædelige Skrifters borgerlige Strafbarhed, over Injurier mod Embedsmænd og private Borgere (et Æmne, der uden Tvivl vil give Anledning til den interessanteste og udførligste Deel af dette Skrift), over Allegoris og Ironis juridiske Tilregneligheed, over Anonymitet, over Udgiveres, Forlæggeres og Bogtrykkeres Ansvarlighed, over Bogforbud og Konfiskationer, og over de øvrige Politianstalter, som Forordningen har truffet.

Over Bogens Indhold er her ikke Sted at tale. Jeg har paa det omhyggeligste belagt mine Sætninger med Grunde, og ikke ladet nogen vigtig Modgrund, som jeg kunde forudsee, være ubesvaret. Herved har jeg altsaa gjort alt hvad der er at gjøre med Hensyn til dem, hvis Tænkning bestemmes ved Grunde. Og hvad dem angaaer, hvis Tankesystem er dannet ved Tilfælde og omgjærdet med Vane, saa veed jeg intet Middel til at bevirke Overbevisning hos dem, al den Stund de forblive i denne Forfatning. Alt hvad

jeg

jeg kan gjøre ved dem er at opfordre dem til grundig Selvprøvelse, at de derved kunne komme til den Indsigt, at de virkelig befinde dem i dette Slaveri. De ville da vist nok føle Elendigheden af en saadan Tilstand, og fatte Lyst til at arbeide dem op til intellektuel Frihed; og da, men ikke før, er mit Skrift for dem.

Nødig vil jeg bedømmes af nogen, enten offentlig eller privat, uden under den Betingelse, at han har læst Skriftet heelt igjennem *). Hvo som kaster et enkelt Sted op hist eller her, og derefter fælder sin Dom, vil lettelig kunne finde mit Ræsonnement løst og utilfredsstillende, fordi jeg deri har lagt mine Begreber til Grund, dem jeg i det Foregaaende omstændelig havde retfærdiggjort; han derimod bedømmer det efter ganske modsatte Begreber, dem jeg paa andre Steder har gjendre-

*) Herfra undtager jeg dog nogle faa Steder, hvor jeg har betjent mig af den Leilighed, Forordningen har givet mig, til at berigtige et og andet, i vore Lovkyndiges Systemer, hvilke Steder neppe ville interessere den ulovkyndige Læser, og heller ikke ere fornødne med Hensyn til Skriftets egentlige Øiemeed.

drevet. Ogsaa vil jeg ved en saadan Fremgangsmaade staae Fare for at ansees enten som Demokrat eller Aristokrat, ligesom man enten støder paa et Sted, hvor jeg umiddelbar taler Frihedens Sag, eller paa et Sted, hvor jeg kjæmper mod Libertimismen. Derimod troer jeg at kunne gjøre mig Haab om, at ingen, der opmærksom følger mig gjennem alle mine Undersøgelser i dette Skrift, vil tillægge mig noget af disse for den upartiske Sandhedsven lidet kjærkomne Navne, med mindre han hører til deres Tal, der nu endelig skulle have bragt enhver Skribent i det politiske Fag enten under den ene eller den anden af disse Rubriker.

Jeg ønsker ret hjertelig, at der vil blive skrevet meget mod de her fremsatte Meninger. Derved vil jeg faae Leilighed til enten at befæste dem endnu mere, ved at udrydde de Tvivl der kunne opstaae derimod, eller og til at komme efter min Vildfarelse og bekjende den. — Kun derom maa jeg bede enhver, der vil fremstaae som min Modstander, at han møder mig i aaben Feide, og at han ledsager sine Indsigelser med Grunde; paa anden Maade kan der intet Udbytte gjøres for

Sand-

Sandheden. Hvad Tone, man vil bruge mod mig, en barsk eller en blid, en grov eller en anstændig, ligger mig langt mindre paa Hjerte; thi om end Grovhedet og uforskyldte Bitterheder kunde forstyrre min Roe, eller nedsætte mig i mine Medborgeres Øine, saa var det dog kun mit Individ, der vilde tabe derved, og det er lidet, naar kun Sandheden kan vinde.

Jeg har paa sine Steder indstrøet en og anden Erindring med Hensyn til den Mistanke, nogle have næret om, at min Dom over Presseloven skulde have anden Grund end Overbevisning. Dette har jeg ikke saa meget gjort, fordi jeg fandt det nødvendigt til min Æres Forsvar, som for at blotte denne Kalumni i al sin Usselhed; hvilken Hensigt jeg og haaber at have opnaaet, saalidet jeg end har sagt alt hvad jeg om denne Punkt kunde have sagt.

Skrevet i Februarlimaaned 1801.

Ved

Ved det Forsøg, jeg her vover paa en Fortolkning og Bedømmelse over vor saa meget omsnakkede, men dog saa lidet prøvede, Trykke-Forordning, af 27de Sept. 1799, har jeg en dobbelt Hensigt, een som skal opnaaes hos Regjeringen, en anden som skal opnaaes hos mine Medborgere. Hiin skal jeg forelægge, hvad jeg, efter min Overbeviisning, finder, at der i denne for det almindelige Vel saa vigtige Anordning kan modtage Rettelse og Forbedring, tilligemed de Grunde, der have frembragt denne Overbeviisning hos mig. Disse ønsker jeg at meddele et rigtigere Begreb om Forordningen, som de i Almindelighed, deels paa Grund af falske Principer, deels paa Grund af vrang Fortolkning, fælde en meget skjæv Dom over. Mange staae nemlig i den urigtige Formening, at denne Forordning afskjærer Skribenten al Leilighed til offentlig at fremsætte sine Erindringer mod noget

Dogma i den herskende Religion nogen Lov eller offentlig Indretning, nogen Embedsmand o. s. v. Heraf maae naturligviis flyde en Modløshed, der maa holde mangen redelig og oplyst Mand tilbage fra at virke til religiøs Oplysnings Befordring, til Forbedring i vore Love og offentlige Indretninger, til Opdagelse af Embedsmændenes Udueligheed og Uredelighed, o. s. v. Det Indgreb, som en saadan Lov vilde gjøre i en af de helligste og meest velgjørende Menneske- og Borger-Rettigheder, føler man saa meget dybere, jo mere overspendt det Begreb er, som man gjør sig om denne Rettigheds Strækning. Denne Følelse avler Mistillid og Misfornøyelse, hemmeligt Nag og Forbittrelse, der, skjøndt man just ikke kan frygte voldsomme Rystelser, dog viensynlig bidrage til Tid efter anden at løsne det Kjerligheds og Fortroligheds Baand, der, bedre end noget andet, holder Statslegemet sammen.

Dersom jeg var saa heldig at opnaae hine Øyemeed, saa havde jeg derved ufeilbar gjort mit Fædreneland en ikke ubetydelig Tjeneste. Men at der ligge mægtige Hindringer i Veien for disse Hensigters Opnaaelse, forud er

jeg

jeg meget vel; dog gjør jeg mig Haab om at overvinde dem, om ikke ganske saa dog for den største Deel, og i dette Haab tager jeg Pennen fat.

Vanskelighederne ligge deels hos mig selv, deels uden for. Emnet kan maaskee overstige mine Kræfter. Trykkefriheds Sagen kan sees fra flere Sider; muligt at nogle, og det de mærkværdigste, undgik mit Øie; i dette Tilfælde blev jeg selv et Bytte for Vildfarelsen, og kunde umulig vise mine Medborgere den rete Vei. Mænd, som jeg, hverken i Evner eller i Evners Modenhed, tør sætte mig ved Siden af, have bearbeidet denne Mark, og have sikkert ikke ladet det mangle paa anstrænget og vedholdende Iver i Arbeidet; men Høsten har som oftest ikke været saa heldig, som man maatte vente af den udstrøede Sæds Beskaffenhed. Det er saa langt fra at de have bragt Sagen i det Reene, at de tvertimod, selv naar de ere gaaede ud fra eens Forudsætninger, ofte ere komne til ganske stridige Resultater, der dog umulig paa begge Sider kunne være sande. I Fuldstændighed mangler det deres Undersøgelser endnu meere end i Rigtighed og Sikkerhed. De have næsten alle kun

sysselsat dem med det eene Spørgsmaal: hvad er det ret at skrive? hvilket de endda ingenlunde have behandlet paa en udtømmende Maade. De andre, maaskee endnu vanskeligere, Undersøgelser, der uomgjængelig udfordres til Forordningens Bedømmelse: hvorledes enhver Overskridelse af Trykkefrihedens lovbestemte Grændser bør straffes? og hvilken Fremgangsmaade, der maa bruges, for at kalde den strafværdige Skribent til Regnskab, og saavidt muligt forebygge Følgerne af hans Forbrydelse? — Disse Undersøgelser have adskillige af de bedste Skribentere over Trykkefriheden saa godt som ganske gaaet forbi. Men med alt dette troer jeg dog ikke, at de Vanskeligheder, der fra denne Side ligge i Veien, ere saa store, at jeg derved bør lade mig afskrække. Æmnet ligger dog i den lavere Tænknings Sphære, der ikke udkræver udmærkede Sjæleevner, hvilke falde i saa faas Lod, men staaer aaben for enhver, der besidder sund Fornuft, og med upartisk og redelig Iver har grandsket derover, efter at have bemægtiget sig de Grundsætninger, hvorfra denne Grandskning bør gaae ud. Disse Reqvisiter kan jeg dog vel uden Ubeskedenhed tilegne mig, og troer derfor

med

med Nytte at kunne give mig af med dette Arbeide. I det heele troer jeg ikke at skulle forfeile Sandheden; og om jeg end, saa lidet som mine Forgjængere, vil blive fri for at gjøre et eller andet Feilgreb, saa er jeg dog vis paa, at jeg ikke skal mislede eller forvirre mine Medborgeres Begreber, da jeg belæger alt hvad jeg skriver med Grunde, og man følgelig igjen, ved de overveiende Grunde, Sandheden altid har for sig, maa kunne gjendrive mig, hvor jeg har taget Feil.

Uden for mig troer jeg, at der ingen Vanskeligheder ville møde med Hensyn til det ene af de Auditorier, jeg taler til. Af Regjeringen frygter jeg aldeles intet. Ved Jagttagelse af den Sindighed og Beskedenhed, som min Samvittighed vilde tilsige mig, om der end ikke var nogen skreven Lov, der paabød den, kan jeg ei allene være sikker for Tiltale og Straf, men tillige gjøre Regning paa, at Regjeringen vil laane mine velmeente Erindringer et villigt og opmærksomt Øre.

Langt meere frygter jeg for det andet Auditorium, jeg har at bestille med; den Deel af mine Medborgere, der udgjøre Oppositions Partiet

med

mod Regjeringens Foranstaltninger, og i Særdeleshed mod Trykkefriheds Forordningen. Upaatvivlelig gives der i denne Klasse retskafne og sindige Mænd, Mænd, der gjerne see den modsatte Mening forsvaret med Grunde, da Sandheder, som de elske, vinde derved, Mænd, der meget vel kunne forklare det Phænomen, at nogen sægter for en anden Mening end de, uden at tage deres Tilflugt til den Hypothese, at han maa have solgt Ære og Samvittighed. Men ligesaa vist er det og, at der i denne Klasse gives Mennesker af en ganske anden Sindsstemming, Mennesker, der med en grændseløs Partiaand bedømme alt, efter de politiske Meeninger, de eengang af en Hændelse have hyldet. Disse Mennesker spørge blot om et Skrift er med eller mod Regjeringen og dens Foranstaltninger, og naar de have faaet Svar derpaa, (hvilket Svar endda ofte er langt fra Sandheden) saa er Dommen strax færdig. Er det mod Regjeringen; ja da er det et foreffeligt, grundigt, ædelt Skrift, om det end er fuld af aabenbar falske Fakta, fornuftstridige Domme, snigmorderske Angreb paa Medborgeres Ære. Er det derimod til Forsvar for nogen Regjerings Foranstaltning, da

veed

veed de strax, at det er "et "elendigt" af elen: dige Bevægaarsager udsprunget Skrivt.] Lige: som Sandheden gjelder dem selv lidet — man har vel ikke glemt, at det ingenlunde ere alle, der ere af den modsatte Meening, men kun Par: ti: Menneskerne blandt dem, hvorom jeg taler — saa gaae de og ud fra den Forudsætning, at der nødvendigviis maa være en anden Drivefje: der end Kjærlighed til Sandhed, naar en Skri: bent tager Regjeringen i Forsvar. At det er krybende Ejennytte, der har bestemt ham til dette Skridt, derom ere de, uden al Undersøgel: se, fuldkommen forvissede. Om de Grunde, hvorpaa han stytter sig, ere af den Beskaffen: hed, at de vel kunne bevirke Overbeviisning, om hans Stilling, Forhold, Karakter o. s. v. give nogen Anledning til at mistænke ham for nedrige Hensigter eller at fritage ham derfor — alt sligt tager man intet Hensyn til, naar det taler til hans Fordeel. Man læser ikke eengang hans Skrift igjennem, bryder sig ikke eengang om at vide, hvad hans egentlige Meeninger. Han er Aristokrat; han har forsvaret Regjerin: gen; vi have have grebet ham in flagranti; hvad have vi mere Vidnesbyrd behov? Af dette

Da:

Datum slutter man sig til Alt andet; af det er man istand til at udlede hans hele Levnetsløb, ved Hjelp af sin produktive Indbildningskraft. Hans paa hans Skrifts Hensigt grundede Levnets Historie bruger man da atter igjen til at forklare hans Skrifts Hensigt, og saaledes bringer man alt i det Rene. Bagvaskelsen, som man sætter saaledes i Gang, at han ei faaer Leilighed til at forsvare sig, om han end var i Stand til at føre det positive Beviis for sin Uskyld, griber om sig; selv i de bedre og sindigere Menneskers Øine staaer han Fare for at tabe, da de ikke altid modtage slige Bagvaskelser med den Skepticisme og strenge Kritik, som Pligt og Klogskab fordrer.

Denne Behandling har jeg og tildeels, skjøndt i langt mindre Grad end jeg havde ventet, maatte prøve i Anledning af det lidet Bidrag, jeg i min Recension over Hr. Hempels lidet Skrift: Min Mening om den ny Trykkeforordning *), gav til at berigtige Publikums Dom over denne Gjenstand. Heller ikke kan jeg gjøre anden Regning end at nærværende vidtløftige:

*) I lærde Efterretninger 1799. No. 41. og 42.

tigere Forsøg vil udsætte mig for ny Efterstræben og Bagvaskelse. Imidlertid har dog denne Udsigt end ikke et Øieblik bragt mig til at vakle i mit Forsæts Udførelse. Jeg troer at kunne stifte Gavn dermed, og Følgerne for mit Individ burde derfor ikke komme i Betragtning, om de end vare nok saa alvorlige. Men jeg troer desuden ikke, at de ville blive saa farlige, at jeg derved vil faae Leilighed til at gjøre noget Offer for Sandhed og Almeenvel. Jeg tænker dog, af mine med Tydelighed og Udførlighed fremsatte Grunde vil kunne overbeviise Andre om den Sandhed, hvorom jeg selv har den fuldeste Overbeviisning, og, at enhver, som Partiskhed ikke har gjort ganske blind, vil skrive de Punkter, hvorom vi ikke blive eenige, paa vor fælles Feilbarheds Regning, saalænge til han faaer nogen anden Grund, der kunde give Anledning til at mistænke mig for den Redrighed, af egennyttige Hensigter at have forraadt Sandheden. Men jeg er fuldkommen vis paa, at ingen vil nogensinde kunne angive den mindste Skingrund herfor; tvertimod ere alle Omstændigheder saaledes, at de maa tjene til at frikjende mig; hvorfor jeg og tør paastaae, at ingen, hvormed

jeg

jeg staaer i noget personligt Bekjendtskab, om de end have været nok saa heftige Fiender af Trykke-Forordningen, har fattet denne Mistanke.

Det vilde være saare udelikat, om jeg vilde detaillere alle hine Omstændigheder, saa længe Ingen har vovet at nedlægge en offentlig og bestemt Klage mod mig, og alle de Bagvaskelser, der i den Anledning ere udstrøede om mig, saa vidt mig er bekjendt, blot bestaae i ubestemte og umotiverte Insinuationer. Kun vil jeg, blandt det meget som jeg her kunde sige, og som skal blive sagt, naar det bliver Tid, erindre følgende. Jeg har aldrig i Verden talt med den Mand, der, efter sit Embede, maa have konciperet Forordningen; jeg kjender ham ikke eengang af Person. De Sætninger i ovennævnte Recension, der, saavidt jeg har kunnet mærke, meest have sisdt mine Modstandere — om jeg saa kan kalde Folk, der ikke eengang ret vide hvad det er jeg har sagt — har jeg i mine ældre Arbejder *) for

en

*) Fornemmelig i en Recension i Philosophisk Repertorium over Birckners videre Undersøgelser over Trykkefriheden, og i en Recension over Schlegels Naturret i lærde Efterretninger.

en Deel fremsat udtrykkelig; og for en Deel har jeg der fremsat saadanne Sætninger, hvormed de i Recensionen fremsatte staae i uadskillig Forbindelse. Paa de behørige Steder skal jeg anføre disse ældre Yttringer, og vise deres Identitet og Sammenhæng med de nyere. Vel har jeg og i andre Punkter tilforn erklæret mig for Sætninger, der ere dem modsatte, som jeg i hiin Recension har forsvaret, og i dette Verk end ydeligere skal forsvare; ligeledes tilstaaer jeg i hine ældre Arbejder at have brugt en mindre bestemt og paa den almindelige Mening brydende Tone. Men at virkelig Overbeviisning har forvoldet denne Forandring i Sætninger og Tone bør man troe, naar jeg motiverer denne Forandring med stærke Grunde, og det saa meget mere, da jeg paa min korte Skribent-Bane flere Gange tilforn har forkastet mine forrige Meninger, endog i Punkter, der vare mig langt interessantere, og hvorover jeg havde tænkt langt dybere og ivrigere end over Trykkefriheds-Sagen, da jeg første Gang skrev derover. Desforuden har jeg en rum Tid, før Trykkeforordningen udkom, ei allene foredraget Sætninger, der tydelig indeholde Spiren til min forandrede Overbeviisning over

de

de Punkter, hvorom jeg tilforn har yttret en anden Mening, men tillige udtrykkelig erklæret, at jeg ikke ansaae Undersøgelserne over Trykkefriheden for at være fuldendte endnu *). Dersom man vil lægge Mærke til de forskjellige Smaastykker, jeg har leveret i de Fag, Publikum interesser sig for, vil man og let kunne mærke, at jeg mere og mere er blevet fri for en vis Ærbødighed for og Afhængighed af det Idol, man udgiver for den almindelige Stemme. At gjøre dette bemærkeligt, vilde, troer jeg, for lidet interessere mine Læsere, til at jeg skulde begynde derpaa, nu da der ingen Nødvendighed er deri. Men hvad der er endnu mere. Ved en simpel Analyse af det jeg har sagt kan jeg godtgjøre den logiske Umulighed af at jeg kan have smigret i den Deel af min Recension, hvori man meest har søgt Tegn til Smiger. Dette Beviis kan jeg ikke undlade at føre, naar jeg her kommer til samme Materies Afhandling.

Dog jeg vil ikke opholde mine Læsere længere med disse Allotria, som det vist falder mig mere

*) Lærde Efterretninger 1799 No. 28. S. 441.

mere fortrædeligt at nedskrive end dem at læse. Jeg iler nu til Verket selv. Min Plan er den: at gjennemgaae Forordningens Dispositioner Punkt for Punkt, angive og opløse de Vanskeligheder, som fremkomme ved deres Fortolkning, og undersøge, hvorvidt de stemme overeens med Retfærdighedens Fordringer og Klogskabens Raad.

Det naturligste er at begynde paa Forordningens Præmisser. Men en stor Deel af det, som indeholdes deri, er af den Beskaffenhed, at det enten ingen Prøvelse behøver, eller staaer i saadan Forbindelse med Forordningens Dispositioner selv, at det kun kan bedømmes, i Forening med disse, paa de behørige Steder. Det eneste, der, i Anledning af Præmisserne, maa undersøges for sig, er: hvorvidt selve Lovgiverens her forkyndte Forsæt „nærmere ved Lov at fastsætte Trykkefrihedens Grændser, og at tilføie passende Straffe for dem, der vove at overtræde hans landsfaderlige og velmeente Buds Forskrifter," fortjener Bifald.

De, som nægte dette Forehavendes Fornuftmessighed, maa støtte dem paa en af trende Forudsætninger. Enten maae de troe, at

Tryk-

Trykkefriheden, efter Fornuftens Bydende, slet ingen juridisk Grændse har. Eller og maae de være af den Mening, at der ingen særskilt Lov behøves for at bestemme disse Grændser, men at man af de almindelige kriminelle Love maae kunne see Straffene for de Forbrydelser, til hvis Forøvelse Bogtrykkerpressen kan være et Instrument. Eller og er Meningen den, at det er bedre at realisere Grændsebestemmelsen for Trykkefriheden ved foregaaende Censur, end ved efterfølgende judiciel Forfølgning mod dem, der overskride den.

Man har i de senere Tider ofte seet og hørt den Paastand fremsætte hos os, at Trykkefriheden bør være aldeles uindskrænket. Nogle erklære endog en indskrænket Trykkefrihed for en reen Uting, langt urimeligere og frygteligere end total Trykketvang. Men undersøger man denne Paastand nøiere, vil man finde, at de, der fremsætte den, dermed forbinde meget ulige Meninger. Snart forstaae de ved uindskrænket Trykkefrihed ikke andet end Frihed for Censur. Snart tænker man sig ved Indskrænkning Bestemmelse af vilkaarlige Skranker, d. e. saadanne, som ei Fornuften, men

vil-

vilkaarlig Magt, har afstukket, og kalder altsaa Trykkefriheden uindskrænket, forsaavidt den ei er bunden ved vilkaarlige Regler. Snart bruger man indskrænket som Synonym med begrændset, og vil altsaa, at Pressens Produkter skulle være ganske uden for de borgerlige Loves og de borgerlige Tribunalers Jurisdiction.

Naar man ved uindskrænket Trykkefrihed blot forstaaer Censurfrihed, kommer den Paastand: at Trykkefriheden bør være uindskrænket, naturligviis ikke i Collision med Forordningen, da denne ogsaa, med Undtagelse af allerede lovfældte Skribentere, tilstæder enhver Skribent Ret til, uden foregaaende Undersøgelse, at lade trykke, hvad han vil. Forresten vil jeg snart komme til at undersøge det Spørgsmaal: om Censurfrihed virkelig er en Betingelse for Trykkefriheden, eller endog udgjør dens hele Væsen?

Ligesaalidet behøver jeg, for at retfærdiggjøre Lovgiverens Forehavende, at gaae dem i Møde, der i den anden af de anførte Betydninger fordre en uindskrænket Trykkefrihed. Deres Paastand løber nemlig ud paa den aaben-

bare

bare Tautologi: at Trykkefriheden ikke bør være indsluttet inden saadanne Grændser, inden hvilke den ikke bør være indsluttet. Rigtigheden deraf vil vist Ingen, der eier sund Sands, nægte, men man kommer naturligvis ikke et Skridt videre dermed; thi det Problem, om hvis Opløsning det ene var os at gjøre: hvilke de Grændser ere, som Fornuften har afstukket? bliver ganske uopløst tilbage. De Herrer, som idelig forepræke os, at Trykkefriheden bør være uindskrænket, have altsaa, naar de forstaae Sætningen saaledes, fuldkommen Ret i Sagen selv; kun have de Uret i at de sælge os denne tomme Tautologi for en dybsindig Sætning, at de opponere den mod Folk, som det aldrig er faldet ind at tvivle derpaa, og at de stundom anstrenge alle deres Evner for at knække en saadan ormstukken Nød.

Kun naar man ved uindskrænket Trykkefrihed forstaaer en saadan, der slet ingen lovbestemte Grændser har, kommer hiin Paastand i Modsigelse med den Idee, Lovgiveren ved denne Forordning har søgt at realisere. Men jeg veed heller ikke, blandt dem der omstændelig og med Grunde have erklæret dem over Trykkefri-

heds-

heds-Sagen, nogen, der har fordret en saadan uindskrænket Skrivefrihed. I det mindste have de undtaget Oprørs-Skrifter, Paskiller, og de Skrifter, der forraade Stats-Hemmeligheder, fra den Ustraffelighed, der ellers maa tillægges Pressens Produkter. Heller ikke har nogen Regjering tænkt paa aldeles at fritage Skrifter og deres Forfattere fra Lovene og Øvrighedens Tilsyn. At den danske Regjering skulde have hjemlet en grændseløs Trykkefrihed ved Reskriptet af 14 Sept. 1770, som den først siden ved Reskriptet af 7 Okt. 1771 skulde have begrændset, var en aabenbar urigtig Fortolkning. Hiint første Reskript hjemlede allene Frihed for Censur, og afskaffede Censurlovene, men ingenlunde hjemlede det Uanfoarlighed, eller afskaffede de almindelige kriminelle Love, som ved Pressens Hjelp kunde overtrædes *). Den en-

gel-

*) At det ikke udtrykkelig tilkjendegav, at disse Love skulde staae ved Magt, var intet Beviis for deres Ophævelse; tvertimod havde det været nødvendigt, udtrykkelig at erklære dem for ophævede, hvis det skulde være Meningen. Heller ikke er det rigtigt, at Reskriptet ikke, naar de ældre Love skulde staae ved Magt, kunde svare til sin i Præmisserne kundgjorte

gelske Trykkefrihed har heller aldrig, hverken efter Theorie eller Praxis, været Lovløshed. Trykkefriheden bestaaer ingenlunde i Frihed for Straf, naar noget strafværdigt er offentliggjort, siger Engelands klassiske Jurist Blackstone *), der tillige nævner bespottelige, umoralske, forræderske, skismatiske, oprørske, eller fornærmende Skrifter som strafbare efter de

gjorte Hensigt, at bortrydde de Hindringer, som Persons Anseelse, Befalinger eller forudfattede Meninger kunde lægge i Veien for redeligsindede Patrioter, der vilde angribe Misbruge, og lægge Fordomme for Dagen. Ved Censurens Ophævelse bortfaldt disse Hindringer dog, i det mindste for en Deel. Censorerne burde unægtelig holde ethvert Skrivt tilbage, som de ansaae for at kunne stifte Ulempe, uagtet det ikke streed mod Lovene; og Censorernes overdrevne Ængstelighed, indskrænkede Indsigter, Egennytte, Egensindighed, Egenkjærlighed og andre slige Aarsager kunde forvolde, at de tilbageholdt endnu flere end de, efter deres Embeds Pligt, burde. Forresten gav dette Reskript selv Leilighed til ustraffet at overtræde Trykkefrihedens Grændser, da det hverken paalagde Forfatter, eller Forlægger, eller Bogtrykker at nævne sig.

*) Commentaries on the Laws of England. Book the fourth. The fourth Editior. Dublin 1771. p. 151.

de engelske Love. Den Trykkefrihed, som Menneskerettighedernes Erklæring og Konstitutionerne af 1791 og 1795 hjemlede Frankrig, bestod heller ikke i andet end i Befrielse for foregaaende Hindringer i at trykke, hvad man vilde; men der paalægges udtrykkelig Ansvarlighed i de i Loven bestemte Tilfælde. Og i de Debatter, som i de franske Nationalraad ere anstillede over Trykkefriheden, har slet Ingen tænkt paa at fritage Pressen for Lovenes Herredømme og Regjeringens Tilsyn. Tvertimod have de eenstemmig forudsat som Axiom, at Trykkefrihedens Misbrug bør kues, og med de meest levende Farver skildret de Ulykker, som ildesindede af Fienden leiede Skribentere havde tilføiet Frankrig, ved at forgifte Borgernes moralske Begreber, ved at præke Anarki, Ulydighed og Oprør, ved at udbrede Had og Foragt mod Folkets Repræsentantere, ved at udstrøe Uenigheds Sæd mellem Borgerne, ved at berede de meest fortjente Mænds Undergang. Kun deri vare de uenige, om Konstitutionen tillod og Politiken tilraadte at anvende Censur og Forbuds Love til at standse saadan Udaad, eller om Straffelove og lovlig Tiltale vare

de eneste konstitutionsmessige og raadelige Midler, der kunde anvendes til dette Øiemed. At man ogsaa i Nordamerika har Straffe for Trykkefrihedens Misbrug, kan man, blandt andet, see af den Relation, der i Intelligents-Blat zur Algemeinen Literatur-Zeitung for 1800 No. 141 findes om to for kort Tid siden der anlagte Presse-Actioner. Den Svenske Trykkefriheds Forordning af 11te Julii 1792 var og meget langt fra at hjemle en aldeles ubunden Frihed; den indeholder tvertimod saadanne Indskrænkninger, at man om dem virkelig kunde sige med Sandhed, at de gjorde Brugen af den, vist nok i en god Hensigt tilstaaede, Frihed ganske prekær og usikker *).

Vel

*) Den fastsætter nemlig følgende Undtagelser: „At intet anstødeligt eller stridende mod vor rette Troesbekjendelse og den Evangeliske Lære, eller noget bespotteligt mod det højeste Væsen, hvis uskromtede sande Dyrkelse allene kan berede vor nærværende og tilkommende Lyksalighed, maa torde skrives eller trykkes. Ikke heller er det tilladt, mod Regjeringsformen, eller mod Moralen og gode Sæder at gjøre noget Forsøg, eller med noget, som fornærmeligt eller anstødeligt være kan

mod

Vel have der blandt de Skribentere, der løselig have omtalt Trykkefriheden, været adskillige, der, som det synes i den sidst anførte Betydning, have paastaaet, at den bør være uindskrænket. Men deels kan man ikke saa sikkert vide, om dette virkelig har været deres Mening; deels have de ikke understøttet denne Paastand med nogen Grund af Vigtighed. Det de meest beraabe dem paa er, at Lovgivningen og Politiet ei har at bestille med Meninger, men kun med Handlinger. Men hvo indseer ikke, at Mening og Menings Yttring ere to heel forskjellige Ting? hvo kan

vel

mod fremmede Hoffer og Magter at fremkomme, ligesaalidet som med andre Paskiller eller Skamskrifter besudle de Presser, hvilke ene bør være Sandhedens rene Sprog helligede og forbeholdte. Mindste Overtrædelse heraf, lægger den til, ville Vi ikke lade upaatalt, men paa det alvorligste til Lovens Medvirkning og Straf overgive." (Svenske Blade 2 B. 1 H. p. 55.) Endog ved en løselig Sammenligning vil man kunne see, at de, ved vor Forordning fastsatte Regler ere langt bestemtere, og give en langt større Frihed end disse, og dog begræd man hiin svenske Forordnings Ophævelse saa meget, og derimod var man saa misfornøiet med vor danske Forordnings Udgivelse. Saa stor en Forandring kunne Tiderne gjøre.

vel nægte, at det er en Handling, naar jeg nedskriver mine Tanker, overgiver dem til Trykken, og divulgerer dem? og hvad er der da i Formen, som kunde undtage Menings-Yttringen fra Lovene? Hvo vil end videre nægte, at Menneskets Handlinger bestemmes af hans Meninger, at der gives Meninger, der indeholde en tilstrækkelig Grund til visse Handlinger, og hvis Bekjendtgjørelse altsaa bør betragtes som et Forsøg paa at bringe Andre til at foretage sig disse Handlinger? Endelig indeholder et Skrift undertiden mere end Meninger, nemlig Opfordringer til Læsernes sandselige Natur, for at bringe dem til at foretage Forbrydelser. Forresten vil de udførlige Betragtninger, jeg i dette Værk kommer til at anstille over de enkelte Presse-Forbrydelser, indeholde det egentlige Beviis for at der gives Yttringer af Pressen, som Lovgivningen ikke bør tilstæde. Da jeg der kommer til nøie at udvikle og bestemme Trykkefrihedens Grændser, saa vilde det være overflødigt at opholde mig længe ved det almindelige Spørgsmaal: om den har Grændser?

Jeg

Jeg begiver mig nu til den anden Erindring, der kan gjøres mod Lovgiverens Plan med denne Forordning, ikkun betragtet som Plan, uden at see paa Udførelsen; den nemlig, at der ingen særskilt Lov behøves for Bogtrykker-Pressen, men at dens Produkter maae bedømmes efter de almindelige Love, der afhandle de Misgjerninger, til hvis Udøvelse den kan være et Instrument. Spørgsmaalet kan her naturligviis ikke være: om de Bud, der bestemme Presse-Forbrydelserne og deres Straffe, kan og bør indlemmes i den almindelige Kriminal-Kodex? men kun: om der bør være særskilte Lov-Bestemmelser for de Yttringer, der fremføres ved Pressen, forskjellige fra dem, der angaae samme Yttringer, bekjendtgjorte ved andre Midler? For det første kan der ikke være nogen Tvivl om, at der ere særegne Proces-Bestemmelser fornødne ihenseende til disse Sager, fornemmelig med Hensyn til at drage den strafværdige Forfatter til Ansvar, da han altid kunde skjule sig, hvis der ikke ved passende Foranstaltninger var sørget for, at sistere ham i fornødent

Til-

Tilfælde *). Men selv i Bestemmelsen af, hvad det er ret at bekjendtgjøre, kan den Omstændighed, at Trykken er den Bekjendtgjørelsesmaade, der giver Yttringerne størst Omløb og Varighed, og tillige forudsætter, eller i det mindste tilstæder den højeste Grad af Overlæg fra dens Side, der bruger den, foranledige adskillige Modifikationer. Det er klart, at af disse Aarsager en og samme Forbrydelse kan straffes med haardere Straf, naar den øves ved Pressens Hjelp, end naar den øves ved mundtlig Samtale eller Skrift, der ikke promulgeres. Ja selv den Yttring, der i sidste Tilfælde er ustraffelig, kan med Rette straffes i første Tilfælde. Saaledes, for kun at anføre et Exempel, skal det i det Følgende blive godtgjort, at den Bestemmelse i Forordningens §. 10, at ubestemte Beskyldninger, der fremsættes ved Trykken, skulle paadrage Forfatteren Straf, uden at der reflekteres

*) Dette tilstaaer og Filangieri (System der Gesetzgebung, 7 Th. S. 202, efter Lincks Oversættelse), der forresten er af den Mening, at der ingen særskilt Lovgivning behøves om Trykkefriheden.

teres paa hans Foregivende, at kunne bevise dem, er fuldkommen overeensstemmende med Fornuften; men at samme Bestemmelse derimod ikke kunde forsvares, naar den og skulde gjelde utrykte Beskyldninger.

Men, om det end ikke i og for sig var fornødent, at Lovgivningen særskilt afhandlede Presseforbrydelserne, saa behøvede vi dog uden Tvivl en Lov desangaaende. Christian den 5tes Lov var vist nok i denne Materie baade for ufuldstændig, og for ubestemt, og tildeels for haard. Blandt andre Tilfælde, som den ikke har afhandlet, er der f. Ex. intet om Fornærmelser mod fremmede Magter, intet om løgnagtige Rygters Udbredelse til Statens Skade, intet om usædelige Skrifter, uagtet Fornuften forbyder saadant, og Domstolene ogsaa have belagt Forfattere med Straffe for Skrifter af saadant Indhold. Af Ubestemtheder vil jeg blot nævne de Stridigheder, som kunne opstaae, med Hensyn til Anvendelsen af 6 — 4 — 1. 9, hvoriblandt nogle ikke vare saa let at afgjøre *). Exempler

paa

*) Disse ville for en Deel blive anførte i det Følgende.

paa Straffe, som vore Dages Oplysning fordømmer, finder man og i denne Materie nok af, f. Ex. i 6 — 4 — 1. 2 og 6 — 1 — 8 *). Straffene i 6 — 4 — 9, Æres og Boeslods Forbrydelse, vare nok heller ikke de meest passende, og dens sidste Membrum, der tillige dikterte Livsstraf, var nok for haard. Da nu Reskripterne af 7 Okt. 1771 og 3 Dec. 1790 refererte sig til disse Love, ligesom Reskriptet af 14 Sept. 1770 heller ikke havde ophævet dem, saa er det klart, at vor Trykkefrihed ikke, førend Forordningen af 27 Sept. 1799, var saaledes bestemt som man maatte ønske sig.

Efter adskillige andre Skribenteres Mening, vare der endnu flere Ufuldkommenheder ved vor forrige Trykkefriheds Lovgivning, der gjorde en ny Lov nødvendig. Man meente nemlig, at det var uvist, hvilke ældre Love, der skulde ansees for gjeldende eller ikke.

Lux:

*) Forordningen nævner i sine Præmisser 6 — 1 — 7 blandt de Lovsteder, som den ophæver og formilder. Det skulde egentlig have været 6 — 1 — 8; thi Gudsbespottelige Skrifter kunde ei henføres til Blasphemia oralis, men til Blasphemia realis.

Luxdorph, Ussing, Smith og Birckner have endog troet, at alle ældre Love, Bøger angaaende, maatte antages for at staae ved Magt, allene med den Forandring, at enhver Forfatter skulde være sin egen Censor. Men det synes mig ikke saa vanskeligt at bestemme, hvilke Love, der, efter Censurens Afskaffelse, bandt Skribenten, uden at komme til dette utrøstelige Resultat. Ved Censurens Afskaffelse ere aabenbar Censurlovene tillige afskaffede, altsaa 2 — 21 — 1. 2 *). Og da Lov-

*) Jeg begriber aldeles ikke, hvorledes den skarptseende Birckner har kunnet regne 2 — 21 — 2 iblandt de Love, hvortil Trykkefriheds-Reskripterne refererede dem, Samlede Skrifter 1ste Deel, S. 22. 41. 244; thi dette Lovsted sætter Straf for dem, der lade noget Skrift, Kongens Høihed, Regjeringen eller Politien angaaende, trykke, uden at underkaste det den lovbefalede Censur. Men da Lovgiveren afskaffede Censuren, og tillod enhver at trykke alt uden Censur, saa havde han naturligviis ogsaa eo ipso hævet Straffen for at unddrage sig Censur. Birckner maa have anseet dette Lovsted for at indeholde et ubetinget Forbud mod at lade noget trykke, der angik de nævnte Gjenstande. Men det er aabenbart, at det allene forbyder at lade trykke noget derom, uden først at have

Lovgivningen erklærede, at der var forundt en uindskrænket Trykkefrihed, men at den ikke maatte misbruges til andre borgerlige Loves Overtrædelse, saa fulgte heraf, at alle de Love, der angik trykte Yttringer in specie, vare ophævede, men at de almindelige kriminelle Love skulde anvendes mod den Skribent, der overtraadte dem ved Pressens Hielp; følgelig var 2 — 21 aldeles afskaffet, men 6 — 1 — 8. 6 — 4 og 6 — 21 bleve staaende ved Magt. Reglen var nu: at det ikke maatte trykkes, som Loven forbød at sige. Vel kan herimod erindres, at 2 — 21 — 4 anføres

i vor

have faaet Approbation af de forordnede Censorer, og dette Forbud maatte jo efter 14 Sept. 1770 reent bortfalde. Overalt har Birckner været alt for lidet bekiendt med vore Love. Baade i Afhandlingerne selv, og i den Fortegnelse paa de Trykkefrihedens vedkommende Lovsteder, som han har givet bag i sine Skrifters 1ste Deel, anføres allene 2 — 21 og 6 — 21 — 8, hvoraf det første ikke gjaldt længere, og det sidste kun under den særdeles Omstændighed var anvendelig paa trykte Skrivter, at hverken Forfatter, eller Bogtrykker, eller Forlægger af et injuriant Skrift havde nævnt sig. Derimod nævnes ikke 6 — 1 — 8. 6 — 4. 6 — 21 — 2, 3, 4, 6, 7, der vare Hovedstederne for de Forbrydelser, som kunde begaaes af Forfattere.

i vor Forordnings Præmisser, som en indtil den Tid gjeldende Lov, men foruden det, at denne Omstændighed ikke kan komme i Betragtning, hvor der er Spørgsmaal om den rigtige doktrinale Fortolkning, saa indeholder dette Lovsted ingen selvstændig Straffe-Sanction, men blot en Henviisning til de almindelige kriminelle Love, f. Ex. til den om Oprør, som anvendelige ogsaa i Tilfælde, at Pressen er det Instrument, hvorved Forbrydelsen er begaaet.

Ligesaalidet kan jeg med Ussing eller Rosenstand Goiske, den ældre, antage, at ingen Forfatter havde Lov til at skrive mod den herskende Religions Dogmer, eller at denne Ret dog var saare prekær og tvivlsom. Dersom jeg har Ret i min i det foregaaende fremsatte Fortolkning, at de Baand, som vare lagte paa Bøger i Særdeleshed, vare løste, og at de andre Love, som Reskript af 7 Okt. 1771 forbød at overtræde ved Skrifter, allene vare de Love, som angik forbryderske Yttringer i Almindelighed, saa er det klart, at hverken 2 — 21 — 3

eller

eller Forordningen af 1 Okt. 1737 *) længere kunde komme i Betragtning. Og altsaa var der ingen Lov, der forbød Skribenten at udlade sig mod de herskende Religions Dogmer, naar han kun ikke gjorde det paa en saadan Maade, at han kunde kaldes til Regnskab efter 6 — 1 — 8.

Heller ikke kan jeg ansee deres Mening for rigtig, der paa Grund af 6 — 4 — 9 an:

*) Ussing vil endog, at den i denne Forordning General-Kirke-Inspectionen tillagte Overcensur endnu maatte staae ved Magt (Kirkeforfatning 1ste Deel S. 205-206). Hans Grund er den, at dette Kollegiums Approbation var fornøden, om endog den ordentlige Censor havde samtykt Skriftet, altsaa og maatte udfordres nu, da enhver er sin egen Censor. Men det er øjensynligt, at denne Fortolkning er vildfarende. I det al Censur afskaffedes, maatte og den Censur som General-Kirke-Inspectionen udøvede, naturligvis bortfalde; i det enhver Forfatter fik Lov til at trykke hvad han vilde uden foregaaende Approbation, kunde han heller ikke behøve Approbation fra General-Kirke-Inspectionen dertil. Desuden blev Reskriptet af 14 Sept. 1770, dette Kollegium kommunicceret; hvilket ikke vilde have skeet, hvis det ingen Forandring havde gjort i dets Virkekreds. Nu er og ved Reskriptet af 28 og Kanc. Br. 29 Okt. 1791 General-Kirke-Inspectionen ophævet.

ansaae det for utilladeligt at skrive mod Kongens Handlinger; thi man kunde ikke siges at tale ilde om Kongens Regjering, fordi man viste, at der i dens Foranstaltninger vare Mangler og Feil, naar man kun ikke erklærede den for slet i det Hele, eller brugte bittre og uanstændige Udtryk imod den; ikke at tale om, at Reskriptet af 14 Sept. 1770 og 3 Dec. 1790, saavelsom den sunde Fornuft, strider mod hiin Mening.

Den Bestemmelse i Reskriptet af 7 Okt. 1771: „Omendskjøndt al Censur er ophævet, saa skal dog enhver Autor, som skriver noget, være ansvarlig for at saadant ikke strider mod de nuværende Love og Forordninger," har man og anført, for at bevise, at vor forrige Trykkefriheds-Lovgivning satte enhver Skribent, der yttrede noget mod en offentlig Indretning, i Fare for Tiltale og Straf.

Men denne Fortolkning var i mine Tanker urigtig. Den grammatikalske Fortolkning hjemlede den ikke; thi eet er, intet at maatte skrive, der indeholder Angivelse af Mangler og Feil i gjeldende Love, et andet er, intet

at

at maatte skrive, der strider mod dem, d. e. hvorved de overtrædes. Skulde det første være forbudt, saa havde Lovgiveren vel og, paa Grund af Aarsagernes Lighed, udstrakt sit Forbud til andre offentlige Indretninger, der ikke vare Love eller Forordninger. Man indvendte rigtig nok mod den sidste Fortolkning, at den anden §. i Reskriptet paa den Maade kom til at indeholde en Repetition af den første, der allerede havde forbudt at misbruge Trykkefriheden til andre borgerlige Loves Overtrædelse. Men denne Betænkelighed kunde, efter mine Tanker, let have været hævet, naar man havde lagt Mærke til, at §. 1 gaaer ud paa at bestemme Trykkefrihedens Grændse selv, §. 2 fastsætter, at Autor skal staae til Ansvar for at denne Grændse ikke er oversteget, og §. 3 viser, hvorvidt Bogtrykkeren kan drages til Ansvar herfor. Den Bevæggrund, Struense, efter Luxdorphs Beretning, skal have haft til at foreslaae først Reskriptet af 1770 og siden det af 1771, kunde intet Udslag gjøre i Fortolkningen, om det end var bevislig Sandhed; thi en Lov bør fortolkes efter det, der staaer i den, men ikke efter Data, som ikke ere

kund:

kundgjorte, og som følgelig ere ubekjendte for dem, der skulde lyde Loven; og i al Fald maatte det dog være Lovgiverens, og ikke Lovkoncipistens, Hensigt, der kunde komme i Betragtning; thi det er ikke den sidstes Forslag, men den førstes Sanction, der giver Loven dens forbindende Kraft. Men dersom man endog maatte fortolke hiin Bestemmelse paa en modsat Maade, saa er jeg enig med Rosenstand og Schlegel i, at den maatte ansees som ophævet ved Reskriptet af 3 Dec. 1790.

Men nagtet jeg altsaa ikke finder vor forrige Trykkefriheds Lovgivning saa feilfuld som adskillige Skribentere udraabte den for, saa havde den dog, som jeg ovenfor har viist, betydelige Mangler og Feil, der opfordrede Lovgiveren til at foretage en Reform heri. Naturligviis har jeg ikke her kunnet udvikle denne Sag udførlig, men maattet indskrænke mig til, kortelig at angive og motivere min Mening desangaaende, da mit Øjemeed her ikke er, at gjennemgaae den ældre Trykkefriheds Lovgivning, men jeg blot har berørt den, for at retfærdiggjøre Lovgiverens Plan, at give en nøiere Grændsebestemmelse for Trykke-

friheden og Straffebestemmelse for dens Misbrug.

Det vigtigste Spørgsmaal er endnu tilbage, inden den præliminære Undersøgelse, om denne Plans Fornuftmessighed, er endt; det nemlig, enten foregaaende Censur eller efterfølgende judiciel Forfølgning bedst tjener til at realisere Grændsebestemmelsen for Trykkefriheden? Lovgiveren udlader sig herom saaledes: „Vel forebygges saadan Udaad allersikkerst ved Skrifters Censur, førend de til Trykken maae befordres; men da dette Middel medfører en ubehagelig Tvang for enhver god og oplyst Mand, der har Lyst til at gavne med sine Indsigter, ville Vi ikke gjøre Brug deraf."

Det Begreb, som Lovgivningerne og Skribenterne oprindeligviis have gjort dem om Skrivefrihed, er, som jeg allerede har oplyst i det Foregaaende, at den skulde bestaae i Ret til at lade trykke hvad man vil, uden foregaaende Undersøgelse. Længe har man derfor anseet Censur og Trykketvang, Censurfrihed og Trykkefrihed for Synonymer. Først ved de unægtelig grundigere Undersøgelser, man i senere Tider har anstillet over

Tryk-

Trykkefrihedens Væsen, har man funden, at Censurens Ophævelse ikke er nok, for at en Nation skal kunne siges at nyde Trykkefrihed. Nogle Skribentere, og deriblandt saare kompetente Dommere *), have endog paastaaet, at Censurfrihed ikke engang er en Betingelse for Trykkefriheden; men at Censuren tvertimod, selv med Hensyn til Forfattere, Forlæggere og Bogtrykkere, er langt at foretrække for senere Ansvarlighed; ja at Trykkefriheden, naar den ikke skal være ganske lovløs, ene og allene kan finde Sted under en velordnet Censur-Indretning. I Anledning af den ved vor ny Forordning trukne Grændse for Trykkefrihedens Brug, og de derved trufne Foranstaltninger mod dens Misbrug, har man ogsaa, baade privat og offentlig, yttret det Ønske, at Regjeringen, i Stedet derfor, havde givet os en liberal og viselig organiseret Censur.

*) See f. Ex. v. Sonnenfels Handbuch der inneren Staatsverwaltung mit Rücksicht auf die Umstände und Begriffe der Zeit. 1 B. S. 295 ff. 407 ff. Philosophisches Journal, herausgegeben von Fichte und Niethammer. 10 B. 1 H. S. 62, hvor det, efter Sandsynlighed er Fichte, der taler.

Vist nok kan man ikke nægte hvem der vil Ret til at kalde den Frihed, at lade trykke hvad man vil uden foregaaende Undersøgelse, Trykkefrihed. Men, saaledes forstaaet, er Trykkefriheden ikke den hellige og vigtige Borgerret, som man ellers med Rette paastaaer den at være. Det, hvorpaa det kommer an, er, at der paa den ene Side tilstaaes Skribenten Ret til offentlig at yttre sin frimodige og fra de af Magthaverne authoriserte Begreber dissenterende Mening over de Anliggender, der maae interessere ham som Menneske og Borger, fornemmelig over religiøse og politiske Æmner, saavel i Almindelighed, som med særdeles Hensyn til sit Fædrelands Konstitution, Lovgivning, Regjering, Religions-Forfatning; og at der paa den anden Side er sørget for — som Forordningen udtrykker sig — „at Trykkefriheden ikke udarter til Tøileløshed, og bliver et Middel for Ondskab til at kunne, ustraffet, undergrave Statens Grundstøtter, og forstyrre den borgerlige Sikkerhed, der staaer i uadskillelig Forbindelse med sand Borgerfrihed." Det hø-

hører kun til Formen, om det er foregaaende Censur over Skrifterne, eller Forfatternes Ansvarlighed i de lovbestemte Tilfælde, der bruges som Middel til dette Øjemeed. Der kan mulig under Censur være Leilighed til fri Tankeyttring, ligesom denne uden Censur kan ved Straffelove være aldeles tilsperret. Men deraf følger dog ingenlunde, at Formen er ligegyldig. Der kunne meget gjerne gives Grunde, der gjøre den ene eller den anden Form mere beqvem, saavel til at hævde Pressens retmessige Brug, som til at standse dens Misbrug. Hvorvidt der virkelig gives saadanne Grunde, ville vi nu kortelig og rolig undersøge.

De Skribentere, der saa axiomatisk have forudsat, at Trykkefrihed i den nylig beskrevne Forstand, er uforenelig med Censur, have, efter mine Tanker, gjort dem skyldige i en besynderlig Overfladiskhed. De have nemlig tænkt dem alle de Uretfærdigheder og Misbruge, der i Almindelighed findes forenede med Censur, som væsentlige Bestanddele og Følger

af

af samme *). Fordi Censuren hidindtil oftest besørges af en eneste Mand, der undertiden oven i Kjøbet er et bornert, uvidende, stolt, krybende, eller ængsteligt Menneske, fordi man fra dennes et Skrift undertrykkende Dom hidindtil intet Paaankningsmiddel har havt, fordi Censorernes Myndighed hidindtil ikke har været indskrænket til at bedømme de dem forelagte Skrifters Retmessighed, men de har havt Lov til at undertrykke alt, hvad der forekom dem betænkeligt, fordi mange Regjeringer hidtil har fordret, at Censor intet Skrift

*) Saaledes har endnu ganske nylig en ikke foragtelig philosophisk Skribent, Geiling, i en udførlig Afhandling „Ueber Bücher-Censur" (Philos. Journ. von Fichte und Niethammer 10 B. 1 u. 3 H.) bestandig forudsat som afgjort, at det er Censurens nødvendige Fremgangsmaade, ei at tilstæde noget Skrift, der strider mod de i Statens Indretninger fulgte Maximer, eller mod Kirkens Symbol, og derpaa bygget adskillige Indvendinger, f. Ex. at den tilintetgjør Fornuftens nødvendige Øjemeed, at den gaaer ud fra den grundfalske Forudsætning, at al Sandhed allerede er funden, at den staaer i direkte Modsigelse med Protestantismen m. m. Med alt det nægter han dog ikke Censurens Retfærdighed, men kun dens Hensigtsmessighed, hvilket er højst besynderligt.

Skrift maatte samtykke, der streed mod de i Statens Styrelse eller Kirkens Symbol antagne Begreber, fordi de Magthavende ofte have brugt Censuren som Værktøi til at lænkebinde Undersaatternes Fornuft og døve den almindelige Stemme, fordi den første Idee til Censur er opstaaet i en afskyelig Despots (Pav Alexanders den 6tes) Hjerne, og Despotisme vel og for en stor Deel har vedligeholdt og uddannet den — derfor har man ubetinget fordømt Censur som en tyrannisk Indretning, stridende mod Retfærdighed og Borgerfrihed. Men vi ville ikke gaae saaledes frem; vi ville see bort fra de Uleiligheder Censuren, saaledes som den er paa mange Steder, medfører, og blot undersøge, hvilke Uleiligheder, og tillige hvilke Fordele, der nødvendigviis eller dog naturligviis ere forenede med denne Indretning.

Først maae vi da nøiere bestemme Organisationen af den Censur, hvis Fornuftmessighed vi finde det Umagen værd at prøve. At den ikke bør bestaae af een eneste Mand, men af flere, at man saa meget som muligt bør forsikre sig om dissés Duelighed og Retsin-

findighed forstaaer sig selv. Det vilde vel ikke eengang være af Vejen, om der var et Overcensur-Collegium, hvortil Forfattere kunde henvende dem, naar de formeente, at Censorerne uden Skjæl havde nægtet deres Skrifter „Imprimatur." Censorernes Myndighed burde nøie bestemmes og bindes ved Lovene. Ingenlunde burde den gaae saavidt, at de skulde dømme over Rigtigheden eller Urigtigheden af de Tanker, som indeholdes i de dem forelagte Skrifter, og at tilbageholde disse, naar de stride mod deres Overbeviisning *). En saadan Censur-Indretning vilde vist nok gjøre

*) Dette er og formeent Censorerne ved det chursachsiske, forresten saare ufuldkomne, Censur-Edikt, af Marts 1764, som blandt andre Steder findes i Hegewisch an Deutschlands Patrioten ꝛc. S. 21; ligeledes ved det tilforn omtalte Patent af 1 Okt. 1737, angaaende General-Kirke-Inspectionen. En tydsk Skribent, G. H. v. Deyn, har nylig i en Pjes, som han kalder Endurtheil in der Fichtischen Sache, (uagtet han slet ikke afhandler denne Sag) fordret, at Censorernes Magt skulde strækkes langt videre end hidindtil, saa at de ikke allene skulde paasee Skrifternes Lovlighed og Uskadelighed, men og deres videnskabelige Gehalt, Fornødenhed og Brugbarhed.

gjøre Fornuften til Træl, og Staten eller dens Befuldmægtigede, Censorerne, til dens Herrer. Den vilde gaae ud fra den urimelige Forudsætning, at disse Mennesker vare i Besiddelse af al den Sandhed, der er funden, eller i Fremtiden kunde findes. Og selv under denne Forudsætning vilde den gjøre Sandhedens Sag mere Skade end Fordeel, i det den vilde borttage den Leilighed, man, ved at offentliggjøre endog vildfarende Meninger, haver, saavel for sig selv som for andre, der ere i samme Vildfarelse, til at komme til bedre og grundigere Overbeviisning. Dog det er Ordspilde at indlade sig i nogen vidtløftig Undersøgelse over en Indretning, hvis Urimelighed enhver indseer. Censorerne burde ikke have Lov til at nægte noget Skrift Publicationen, der ikke var af den Beskaffenhed, at det maatte virke til at undergrave Statens Sikkerhed, fordærve Sæderne, eller krænke Borgernes Rettigheder; og hvilke Skrifter, der skulde henføres hertil, derpaa maatte der gives bestemte Kriterier. Kort sagt: den Lov, der gives for Skribenterne og Domstolene, hvor

An-

Ansvarlighed er indført, burde og gives som Norm for Censorerne.

En saaledes organiseret Censur er det vi ville sammenligne med en judiciel Fremgangsmaade mod de Forfattere, der overtræde Trykkefrihedens Grændse, for at undersøge og afveie begge Indretningers Fordele og Mangler.

Censuren har tvende væsentlige Fortrin for Ansvarligheden, et med Hensyn til Regjeringen og Borgerne i Almindelighed, et andet med Hensyn til Skribentere, Bogtrykkere og Forlæggere. Ved Censur forebygges det Onde, som Trykkefrihedens Misbrug føder af sig, i Stedet for at det, hvor der ingen Censur er, faaer sit fri Løb, og kun svagt standses ved senere Tiltale mod Ophavsmanden og dennes Afstraffelse. Og det synes at stride mod Statens Pligt, naar den ved Politi-Indretninger var i Stand til at forebygge Forbrydelser, da alligevel at lade dem skee uhindret, og siden at betjene sig af Justitien til deres Afstraffelse. For Skribentere, Bogtrykkere og Forlæggere fører Censuren den Fordeel med sig, at de ere frie for alt Ansvar, naar Skriftets Udgivelse af Censorerne tillades

dem,

dem, og i modsat Fald blot hindres i dette deres Forehavende, eller maaskee blot nødes til at udslette eller forandre et eller andet ubetænkt Sted; hvorimod de, hvor Ansvarlighed er indført i Censurens Sted, ere udsatte for ubehagelig Tiltale, haarde Straffe, Formuen ødelæggende Konfiskationer o. s. v., hvis Domstolene finde, at Frihedens lovbestemte Grændse er overtraadt.

Forunden disse væsentlige Fordele, som Censuren medfører, kunde et af oplyste og velsindede Mænd bestaaende Censur-Kollegium ogsaa have Leilighed til at gjøre Literaturen mangen betydelig Tjeneste, der ikke hørte til deres egentlige Embeds Pligt. De vilde have den bedste Leilighed til at gavne Skribenten, og derved tillige hans Publikum, ved venskabelige Raad og veiledende Vink angaaende de Feil og Mangler, de Anledninger til Misforstaaelser o. s. v., som de fandt i hans, dem i Manuskript forelagte, Værk *). Den Ærbødighed, Enhver maatte føle for saadanne Mænd, kunde og forvolde, at man undsaae

sig

*) At saadanne Erindringer ikke skulde have nogen Rets Virkning forstaaer sig selv.

sig for at forelægge dem umodne Produkter, som et Øiebliks Lune eller Trang havde frembragt; og saaledes vilde manget slet Skrift, til Gavn saavel for Literaturen som for Forfatterens egen Ære, blive hjemme, eller udkomme i en værdigere Skikkelse. Selv den Umulighed, at faae sit Finger-Produkt strax trykt, vilde ofte holde det tilbage.

Dette er, saavidt jeg skjønner, det Vigtigste, der kan siges for Censuren; vi skulle nu undersøge, hvad der med Føie kan indvendes imod den. Man indseer let, at efter de Bestemmelser, vi i det foregaaende have antaget, at der burde gives Censuren, i Fald den skulde indføres, maae adskillige af de Indvendinger, man saa ofte hører og seer opkaste mod Censuren, bortfalde af dem selv, f. Ex. at Censorerne have et uindskrænket Herredømme over den offentlige Mening, og et Formynderskab i Sandhedens Rige, at ingen fornuftig, beskeden og tillige ærlig Mand kunde ville paatage sig dette Embede m. m. De Censorer, vi handle om, skulle allene bedømme, om de dem forelagte Skrifter indeholde noget, der strider mod de naturlige eller borgerlige Retslove, og tilegne

dem,

dem, som Censorer, ingen Dom over de fremsatte Meningers Sandhed og videnskabelige Værd.

Blandt de øvrige Indvendinger, man pleier at anføre mod Censuren, ere der vel nogle, som ligesaa vel ramme den oven beskrevne Censor-Indretning som enhver anden; men de forekomme mig for en stor Deel at være af meget liden Betydenhed.

Man pleier at indvende mod Censuren, at den strider mod den almindelige Rets Regel: qvilibet præsumitur bonus, donec probetur contrarium, i det Skribentens i og for sig lovlige Forehavende, at meddele Publikum sine Tanker ved Pressens Hjelp, præsumeres at være lovstridigt, indtil man, efter anstillet Undersøgelse, finder at det forholder sig anderledes. Men neppe kan denne Regel i og for sig gjøre Udslaget. Den kan kun anvendes, naar man uden speciel Grund yttrer Mistanke mod bestemte Individer i Særdeleshed, men ikke naar der om Alle i Almindelighed yttres Formodning, at de mulig kunne have et forbryderskt Sindelav. Den hele borgerlige Indretning blev

el-

ellers en Injurie, da den ene og allene er bygget paa denne Formodning; thi det er klart, at et Tvangs-Institut for at nøde Menneskene til at gjøre Ret og Skjæl vilde være den meest overflødige og hensigtløse Ting af Verden, naar de af dem selv vare villige dertil. Den borgerlige Indretnings Aand er: qvilibit præsumitur malus, donec securitatem dederit contrarii — Straffelove mod Skribentforbrydelser forudsætte desuden, ikke mindre end Censur-Indretningen, at Skribenterne mulig kunde ville misbruge Presserne til Lovenes Overtrædelse.

For at godtgjøre Censurens Urimelighed har man adskillige Lignelser, som man idelig beraaber sig paa, for Exempel; „man forbyder ikke Borgerne at bruge deres Lemmer eller deres Vaaben, fordi de mulig kunne misbruge dem til andres Fornærmelse; først, naar dette virkelig er skeet, straffer man dem; paa samme Maade er det, siger man, urimeligt at forbyde Pressens Brug, fordi den kan misbruges; først naar dette virkelig er Tilfældet, er det Tid at straffe de Skyldige." Denne Lignelse halter, efter mine Tanker,

over-

overmaade meget. Naar der var Tale om et ubetinget Forbud mod Bogtrykkerpressens Brug for at forekomme dens mulige Misbrug — ja, da lod den sig meget godt høre; men Talen er her allene om en Indretning, hvorved Staten forud undersøger, om dens Brug er Misbrug eller ikke, og i første Tilfælde forhindrer den, i sidste Tilfælde derimod tilstæder den. Vil man sige, at denne samme foregaaende Undersøgelse dog ikke finder Sted med Hensyn til Brugen af eens Lemmer, Vaaben o. s. v., saa svarer jeg, at dette har sin Grund deri, at Staten umulig kan tage Notits af enhver Bevægelse man gjør med sine Lemmer eller med sine Vaaben; hvilket den derimod kan gjøre af ethvert Skrifts Udgivelse, som en offentlig Handling. En Lov, der lagde Talen under Censur, vilde striide mod denne Analogi, men ikke en Lov, der anordner Censur af offentlige Skrifter. Iøvrigt maa der endnu anmærkes, at Politi-Lovgivningen ikke ganske ubetinget tillader Brugen af enhver farlig Tunge, og indskrænker sig til at straffe Misbrugen. Unægtelig har den Ret til at forbyde saadanne Vaaben,

der

der ikke kunde bruges uden som Instrumenter til paa en skjult Maade at myrde eller saare andre, ligesom og til at forbyde de Giftarter, som have samme Beskaffenhed, og ihenseende til de øvrige paalægge foregaaende Undersøgelser om hvortil de skulle bruges, inden det tilstædes at afhænde dem. Ligeledes er Ildens Brug overalt med almindeligt Bifald underkastet Politilove. Den Indskrænkning, Borgerne herved lide i deres Frihed, er saa ringe, at de fornuftigviis maae ville finde dem deri, for at afvende den Fare, Mangelen af Politi-Indretninger her vilde bringe med sig. At den første af hine Forholds-Regler ei lader sig udstrække til Bøger, der dog kunne tjene til at snigmyrde andres Ære og Lykke, og til at bibringe moralsk Gift, dertil er Grunden, at herved tillige Oplysning og Forædling vilde tabe sit allervigtigste Befordringsmiddel, Regjeringen sin bedste Raadgiver, Uskyld og Retfærdighed et af sine kraftigste Værn, Uretfærdighed og Ondskab en af sine stærkeste Tømmer. Men Spørgsmaalet er, om dette og ganske eller tildeels maatte befrygtes under en vel organiseret Censur; thi i andet Fald

for-

fortjente den uden Tvivl Bifald. Hine Lignelser kunne altsaa intet udrette.

Den Vanskelighed, som Censuren har i en Stat, der har Sprog tilfælles med flere, at de af Censorerne forbudne Skrifter lettelig kunne blive trykte paa et andet Sted, kan naturligviis i en Stat som Danmark ikke være af synderlig Vigtighed.

Hidindtil synes Fordelene at være overvejende paa Censurens Side; men vi maae nu see, om der ikke gives betydeligere Indvendinger, der kunne gjøre, at Vægtskaalen maatte synke paa den modsatte Side.

1. Som en betydelig Mangel ved Censuren anseer jeg det, at denne Vei til at standse Pressefrihedens Misbrug har mindre Publicitet end den, at forfølge den, der allerede har gjort sig skyldig deri, ved Domstolene. At dette virkelig er Tilfældet, falder strax i Øinene; thi det Manuskript, som Censorerne misbillige, bliver aldeles undertrykt, saa at ingen uden maaskee Enkelte blandt Skribentens personlige Bekjendtere faaer det at see. Og ligesaa indlysende er det, at denne Omstændighed virkelig er en Uleilighed.

Endog de meest bestemte Love blive af den Aarsag en mindre svag Dæmning mod Censorernes mulige Despotisme, end de ere det mod Domstolenes, fordi en vigtig Bevæggrund her falder bort, der maa formodes at virke paa Domstolene, Frygt for almindelig og grundet Misbilligelse, naar de krænke Retfærdigheden. Der maa altsaa bygges mere paa Censorernes personlige Egenskaber; deres Sandhedskjærlighed eller Sandhedsskyy, deres Mod eller Ængstelighed, deres liberale eller herskesyge Tænkemaade vil have en alt for mægtig Indflydelse paa Literaturen. Ligeledes vil den Omstændighed, at Censorernes Forhandlinger have mindre Publicitet end Domstolene, forvolde, at man i Almindelighed har Mistillid til Censorerne, og troer at den Regjering, der vælger denne Vei til at standse Pressens Misbrug, har til Hensigt at undertrykke al frimodig Tanke-Yttring og lægge Folkets Fornuft i Lænker.

2. Selv den Omstændighed, at Censorerne, ved at undertrykke en Bog, blot hindre dens Existence, men at Dommere paalægge Straf, naar de finde en Bogs Indhold

stri-

stridende mod Loven, har sin meget ufordeel-agtige Side for Skribenternes Frihed. Just fordi Dommeres Kjendelse, at Lovenes Grænd-se er overtraadt, har haardere Følger, vilde de rimeligviis være mere samvittigheds-fulde i at afsige denne Dom og mindre til-stæde fremmede Motiver Indflydelse derpaa. At straffe en uskyldig Borger fordi det vilde være den og den til Behag, dertil udfordres vist nok en langt større Grad af Fordærvelse, end til at tilbageholde et Skrift af en lige Bevæggrund. Følgelig vil det sidste lettere kunne skee end det første.

3. Uagtet Censuren ikke, paa Grund af Reglen qvilibet præsumitur bonus &c. kan siges at være en i og for sig uretfærdig Ind-retning, saa kan man dog ikke nægte, at en Regjering, der indfører Censur, røber en vis Mistillid saavel til Skribenterne og det øvrige Folk, som og til sig selv. Den for-udsætter derved, at der ville gives mange Skribentere, der ville misbruge det store Op-lysningsmiddel, Pressen, til at stifte Uroe og at udbrede Usædelighed, at disse Skriben-teres Bestræbelser ville gjøre Lykke hos Mange,

og at Straffelovene og efterfølgende Politi-Foranstaltninger ikke skulle være tilstrækkelige til at tæmme deres Raadhed og standse dens Virkninger. Men det er klart, at en Regjering skader sig selv, naar den uden Nødvendighed viser en saadan Mistillid, men at den derimod, ved at vise Tillid til sig og sit Folk, forskaffer sig selv Folkets Agtelse og Fortrolighed, og bidrager til at forædle dette.

4. En væsentlig Mangel ved Censuren er, at det er den aldeles umueligt at bedømme et Skrifts Lovlighed eller Ulovlighed, naar den beroer paa et vist Faktum og sammes juridiske Beviislighed; thi den faktiske Undersøgelse, som udfordres hertil, kunne Censorerne umulig anstille. I det følgende ville vi see, at der virkelig gives Tilfælde, hvor et Skrifts Lovlighed efter Fornuftens Dom beroer paa Beviisligheden af det deri forebragte Faktum, f. Ex. ved visse politiske Efterretningers Bekjendtgjørelse, ved Beskyldninger mod Embedsmænd eller andre Private. Censuren blev altsaa i al Fald utilstrækkelig med Hensyn til disse Maader at misbruge Pressen paa. Enten maatte den forbyde ethvert

Skrift,

Skrift, der indeholdt slige Efterretninger eller Beskyldninger, uden Hensyn til deres Sandhed og Beviislighed — og derved vilde nogle af Trykkefrihedens vigtigste Grene ganske tabes — eller og maatte den tilstædes ethvert saadant Skrift, mod at Forfatteren siden for Sandheden af de anbragte Fakta maatte staae til Ansvar ved Domstolene — og paa denne Maade bleve disse vigtige Trykkefriheds-Grene undtagne fra Censorernes Paakjendelse.

5. Dette samme maatte og finde Sted med Aviser og andre saadanne Blade, der, for at have Interesse og naae deres Hensigt, ikke kunde taale det Ophold, som ikke kunde undgaaes, naar hvert Blad først skulde prøves af Censur-Collegium.

6. Ogsaa anseer jeg det som en Grund, der taler mod Censuren, forudsat at dens Gavnlighed ikke er meget afgjort; at et saaledes organiseret Censur-Collegium, som vi have beskrevet, vilde medtage flere af de bedste og meest oplyste Mænds Tid, der ellers kunde gjøres frugtbringende for Fædrenelandet og Videnskaberne. Ikke at tale om at det vilde kræve ikke ubetydelige Udgifter.

7. En

7. En Omstændighed, der og for Lovgiveren maatte være en ikke uvigtig Bevæggrund til ei at indføre Censur, er det eengang dybt indgroede Had til Censuren, der og, som vi have seet, har nogen Grund i Sagen selv, men endnu mere i de med Censur allevegne forbundne tilfældige Misbrug. Vel hører man ofte dem, der erklære, heller at ville underkaste dem Censur end den i Forordningen bestemte Ansvarlighed. Men der kan være megen Tvivl, om disse ikke ville have været end mere misfornøiede, hvis der i Stedet derfor havde været anordnet Censur. Og desuden grunder denne Misfornøielse sig ganske vist, deels paa nogle af Forordningens Politi-Foranstaltninger, som, uden at hindre dens væsentlige Hensigt, kunde have været anderledes, deels paa ganske besynderlige Vildfarelser om Forordningens Aand, og Meningen af dens Bestemmelser.

Dette være nu nok om Censurens Fordele og Mangler. For vort endelige Resultats Skyld bliver det nu nødvendigt at berøre de Fordele og Uleiligheder, som efterfølgende judiciel Fremgangsmaade fører med sig.

Vel

Vel kan man for en stor Deel umiddelbar slutte sig til disse af det, som jeg har sagt om Censuren. Imidlertid kan der dog være en Deel at sige endnu derom.

At Trykkefrihedens Misbrug ei saa let kan foregyggés i en Stat, hvor Pressen er, ubunden mod senere Ansvarlighed, som hvor Censuren vaager over, at intet lovstridigt trykkes, forstaaer sig selv, og i den Henseende har Censuren et uaftvisteligt Fortrin. Imidlertid kan Staten dog, uden at indføre Censur, have de samme Betryggelsesmidler mod Trykkeforbrydelser, som mod enhver anden lovstridig Gjerning. Naar der nemlig ere bestemte og retfærdige Love, der true dem med passende Straffe, som misbruge Pressen til Skade for den almindelige Sikkerhed, og disse Trudsler ogsaa sættes i Værk, saa er der samme Motiv for Skribenten til at afholde sig derfra, som der i ethvert andet Tilfælde er for Borgeren til ei at overtræde Loven, og det maa her være saa meget virksommere, da her ingen Mulighed er til at skjule sig for Retfærdigheden, og altsaa Haab om Strafløshed, det forbryderske Sindelavs fornemste Støtte, falder bort. At de Forbry-

del-

delser, der udøves ved Pressen, skulde være de farligste af alle, og derfor gjøre overordentlige Forholds-Regler fornødne, lader sig nok ikke bevise. Saa farlig en ganske tøilløs Frihed end kunde blive med Tiden, saa lidet troer jeg, at et enkelt lovstridigt Skrift for sig kunne forvolde nogen Gjæring, naar der ikke i Forveien er Stof dertil; og i overordentlige Tilfælde kunde Regjeringen anordne interimistisk Censur, saafremt den, alle in facto forekommende Omstændigheder vel overveiede, fandt at det var raadeligt.

Paa hiin Grund allene gaaer det derfor neppe an at foretrække Censur med alle sine Mangler, Uleiligheder og Farer. Ansvarligheden maa altsaa foretrækkes, hvis der ikke med den skulde være større Uleiligheder forbundne for Skribenten selv.

Dette paastaae adskillige Skribentere at være Tilfældet. At Skribenten, der har skrevet noget lovstridigt, virkelig i dette Tilfælde lider mere, naar han, efterat det er trykt, kaldes til Straf og Undgjeldelse efter Loven, end om han forud var blevet hindret deri — det forstaaer sig selv. Men

heraf

heraf følger, ikke, at den Skribent, der er sig bevidst intet lovstridigt at ville fremføre, jo hellere kan ville underkaste sig Ansvarlighe: den, der blot vilde skade ham, hvis han havde overtraadt Loven, end underkaste sig en foregaaende Kontrol, der i det mindste vilde genere ham, skjøndt han holdt sig inden Lo: vens Grændser. I andre Tilfælde er det dog unægtelig Borgernes præsumtive Villie, at have Leilighed til at handle efter eget Skjøn: nende imod at staae til Ansvar, hvis de ved deres Handlinger skulde gjøre Brud paa Lo: vene. Dersom her skulde være en Undtagelse, maatte der være særegne Grunde, hvorfor man maatte frygte for at overlade det til Domstolene at afgjøre, om man havde over: skridt Trykkefrihedens Grændser, og at diktere den i Lovene bestemte Straf, naar dette be: findes at være Tilfældet.

Disse Grunde maatte da enten ligge i Na: turen af en Presselov eller i dens Anven: delse; det forstaaer sig selv i de Omstændighe: der, som nødvendigviis eller i Almindelighed ere forenede med en Presselov og dens Anvendelse ved Domstolene; thi den Undersøgelse, hvor:

med

med vi her sysselsætte os, er almindelig og angaaer ingen bestemt Presselov eller bestemt Stat.

„Ansvarligheden er, siger en meget tænkende og indsigtsfuld Politiker *), Kaligulas Lov, opslaaet paa et saa høit Sted, at den ikke kan læses af Nogen; en Grændselinie, som Ingen kjender, men som ikke maa overskrides, og ved hvis Overskridelse man bliver strafbar. Den frygtsomme Skribent vover ikke eengang faa Skridt; Uvished og Frygt, at allerede disse faa Skridt vilde føre ham for vidt, holder hans Pen tilbage, lammer hans Evner og Talenter; den mindre betænksomme vandrer ubekymret, den dristige med Bestemthed og Tillid derhen, og nu griber Ansvarligheden ham fat. Hvad er min Forbrydelse? — Du har ved dine Skrifter opvegget dine Medborgere mod Regjeringen. — Dette var, vil han blive ved, ikke min Hensigt; jeg vilde kun give Regjeringen nyttige Vink og jeg forudsaae ikke saadanne

Føl:

*) Von Sonnenfels i hans tilforn anførte Værk S. 418-420.

Følger. Ansvarligheden staaer nu der, enten som et blot Skyggebillede uden Virkning, fordi Enhver kan paaskyde Mangel af ond Hensigt, Enhver kan skjule sig mod Tiltale bag den Undskyldning: Jeg troede ikke at handle ilde: eller og maa, hvilket dog ingen billig Retspleie nogensinde vil tillade sig, Forstandens, Dømmekraftens Vildfarelser behandles som Forbrydelser, straffes som ond Hensigt og ond Villie. Nu kommer til Forbrydelsens Ubestemthed endnu det Spørgsmaal: Efter hvilken Lov bør Straffen tilkjendes? Der er ingen forhaanden, som bestemt omtaler Tilfældet. Saa maa da Fortolkning og voldsom Anvendelse, det er vilkaarlig Bestemmelse af Straffens Art og Grad træde i lovmessig Bestemmelses Sted, og den saa forroste Pressefrihed *) er tilsidst i et mægtigt Parties eller misbrugende Magthaveres Haand et Forfølgelsesmiddel, et frygteligt Undertrykkelses-Vaaben, De mange Skribentere, der under Robespjerres Regje-

*) Herved forstaaer v. Sonnenfels, som man let seer, Censurfrihed.

gjering maatte bøde for Skrivefriheden under Guillotinens Mordøxe, den Koloni af Jornalister, der under det direktoriale Triumvirat bleve deporterte til Gyienna, ere Exempler og Beviser herpaa."

Det er aabenbart, at v. Sonnenfels, der og ved sin Hengivenhed til den Statsforfatning, hvorunder han lever, og den Monark, som han tjener, synes at være forledt til sin Enthusiasme for Censuren, blot har seet paa de ham bekjendte Love for Skribenterne, ventelig især paa den Lov, der i Tydskland gjelder som Norm for Censorerne, at der intet maa trykkes, som strider mod Religionen, Staten eller gode Sæder. Thi han forudsætter som afgjort, at Lovene angaaende Bogvæsnet ere ubestemte, saavel ihenseende til Spørgsmaalet, hvad der er Forbrydelse, som ihenseende til den Straffesanction, der skal anvendes derpaa, uden at han dog har forsøgt paa at bevise, at denne Ubestemthed er væsentlig ved disse Love. Dette Beviis veed jeg heller ikke at nogen anden har ført, og troer jeg heller ikke, at man vil være i Stand til at føre. Tvertimod

haa-

haaber jeg i min Udvikling og Prøvelse af vor Trykkelovs Bestemmelser at kunne overtyde mine Læsere om, at det er et muligt, og ved den velforstaaede Forordning for den største Deel allerede udført, Arbeide, at bestemme, hvad det er Forbrydelse at lade trykke, vel ikke med mathematisk Nøiagtighed, men dog med den Grad af Nøiagtighed, der kan finde Sted i andre Rets-Tilfælde. At der til Anvendelsen af disse Love kan fordres mere Forstand og Eftertanke end til Anvendelsen af de Love, der angaae alle Borgeres almindelige Pligter, tilstaaer jeg gjerne. Men enhver, der betræder Skribent-Banen bør dog vel besidde saa megen Forstand og bruge saa megen Eftertanke; hvis ikke maa han tilskrive sig selv Følgerne af, at han letsindig eller maaskee af ureen Vindesyge har begyndt paa et Arbeide, som han ikke er voxen *), eller som han ikke anvender tilstrækkelig Agtpaagivenhed paa, og hvor

*) Nec videtur iniqvum, si infirmitas culpæ adnumeretur, cum affectare qvisqve non debeat, in qvod vel intelligit vel intelligere debet, infirmitatem suam alii periculosam futuram. L. 8 §. 2 D. ad legem aqviliam.

hvor han dog ved disse Mangler kan stifte overmaade megen Skade. Naar nogen, uden Nødvendighed, paatager sig en Forretning, hvortil han ikke haver den fornødne Duelighed, eller hvorpaa han ikke anvendte den skyldige Opmærksomhed, da straffes han altid efter Lovene for de Forbrydelser, som han derved begaaer: især naar den Skade, som derved forvoldes, ikke kan erstattes med Penge. Exempler herpaa have vi ei allene i Forseelser, Dommere og andre Embedsmænd begaae i deres Embedsførelse, men endog i Forseelser af private Forretningsmænd, der ofte paadrage dem betydelig Straf, uagtet de reise sig af Ukyndighed og Ubetænksomhed. Herimod hører man intet erindre; og dertil vilde man heller ingen Grund have; thi hvor Staten har Føie til at regne paa nogens særdeles Duelighed og Agtpaagivenhed, kan den dog sætte Straffe for Manglen deraf, for derved at afskrække dem fra at paatage sig slige Forretninger, der mangle fornøden Duelighed, og at opmuntre dem, der have paataget sig dem, til at anvende skyldig Agtpaagivenhed. Hertil kommer, at Skribenten dog altid som Menneske

neske maa indsee, eller i det mindste føle, at han handler uret, ved at overtræde Trykkefrihedens Grændser, forudsat at disse bestemmes saaledes som Fornuften fordrer, om han end ikke indseer, at han efter de borgerlige Love er straffældig. Ihenseende til Straffen indsees ikke, hvorfor en Trykkelov ikke kunde have samme Bestemthed som enhver anden kriminel Lov. I vor Forordning finde vi og adskillige af Straffene ganske nøie bestemte, og de øvrige dog bestemte ihenseende til Arten og Extremiteten af Graden, saa at allene Valget mellem disse to Extremiteter, eller Bestemmelsen af en Middelstraf er overladt til Dommerens Skjønnende — en Fremgangsmaade, der er saare almindelig, især i vore saavelsom andre Staters nyere Love, og hvis Retfærdighed jeg i det Følgende skal bevise.

Ihenseende til Domstolenes Anvendelse af Trykkeloven, har man, hvad Fornærmelser mod Staten og Regenten angaaer, opkastet følgende Vanskelighed: „Staten er her selv Dommer i sin egen Sag, gjør selv Loven, maaskee efter at Gjerningen er skeet, fortolker den som den vil, afsiger

selv

selv Dommen, exegverer den selv *)." Denne Indvending forudsætter, enten at Regjeringen selv umiddelbar afgjør Sagerne, der reise sig af Trykkefrihedens Misbrug, eller i det mindste at Domstolene staae i en saadan Afhængighed af Regjeringen, at de maae formodes at dømme saaledes som den ønsker. Det første vil ikke finde Sted i nogen velordnet Stat, og hos os kan man vel være sikker paa, at det ikke nogensinde vil indtræffe **) for Fremtiden. Det sidste er heller ikke

*) Philosophisk Journal 10 B. 1 H. S. 62.

**) Man vil formodentlig anføre Collets Exempel som Instants mod mig. Men det er aabenbart af de Udtryk, som bruges i den kongelige Resolution desangaaende, at hans Afsættelse ikke blev betragtet som Straf, men som et extraordinært Præventionsmiddel; thi der er ikke mindste Spor til den Hensigt, at tilføie Collet et physisk Onde for en begaaet lovstridig Handling, men Hensigten erklæres tydelig nok, at forebygge den Skade, som Regenten meente, at han ville stifte ved Udøvelsen af de Grundsætninger, han offentlig havde bekjendt sig til. Altsaa vedkommer dette Faktum — over hvis Materialia her forresten ingen Dom fældes — slet ikke vor Undersøgelse; thi

ikke i sig selv nødvendigt. Det var jo ganske gjørligt, at lade en Jury i dette, som i andre kriminelle Tilfælde, paakjende det Spørgsmaal: om den tiltalte har gjort sig skyldig i nogen Forbrydelse eller ikke? Men om end Domstolene, saaledes som hos os, besættes af Regjeringen, saa ere der dog adskillige Grunde, hvorfor man ikke kan formode, at de skulle fordømme Forfattere, der paa en sindig Maade have skrevet mod Regjeringens Foranstaltninger. Man kan ikke forudsætte, at Regjeringen skal være interesseret i at faae Skribentere afstraffede, der med sindig og beskeden Frimodighed have offentliggjort deres Anmærkninger over formeentlige Feil i Lovene og de offentlige Indretninger, og meddelt velmeente Raad til disses Forbedring. Hvis Regjeringen forstaaer sin sande Interesse tilgavns, maa den tvertimod ønske, at saadant vil skee ofte. De regjerende Personers Forvildelse, Fordomme, personlige Egennytte — der stundom er forskjellig fra det

thi et saadant Præventionsmiddel er, efter sin Natur, uden for Loven.

det, der gavner Regjeringen som Regjering, hvilket altid tillige er Folkets Gavn — kan mulig give dem en modsat Interesse. Men for Følgerne heraf maae Borgerne jo og med Hensyn til enhver anden Deel af Statsstyrelsen være udsatte. Skulde Betryggelse herimod være mulig, maatte det være ved Hjelp af Konstitutionen; men Trykkeloven kan, i det mindste efter vor engang indførte Forfatning, ikke være en konstitutionel, men maa være en civil Lov *). Desuden turde det dog vel være, at en Regjering, der ønskede, at Domstolene skulde fordømme enhver frimodig Skribent, ikke altid vilde naae sin Hensigt. En saa høi Grad af Fordærvelse, som forudsættes, for at en Dommer skal misbruge sit hellige Embedes Myndighed til forsætlig at undertrykke Uskyldigheden, kan man dog ikke formode hos Pluraliteten af Dommere. Og selv de, som vare fordærvede nok dertil, maae dog holdes tilbage af Frygt for den Skam, de vilde paadrage dem ved at dømme efter Magthavernes Vink, i Stedet for at dom-

*) Birckners modsatte Paastand skal prøves og gjendrives i det Følgende.

dømme efter Retfærdighedens Love. Ja, naar Regjeringen ikke var aldeles forblindet, maatte endog denne Nedrighed være en saare bedragelig Vei til at gjøre Lykke. En saadan Regjering vilde vel tage sig iagt for at betroe noget til en Mand, hvis Ære og Samvittighed var tilfals; thi den maatte indsee, at han under andre Omstændigheder vilde være ligesaa troeløs mod Regjeringen, som han nu var det mod Retfærdigheden. Den Mand derimod, der staaer fast ved det han holder for Sandhed og Ret, der hverken spørger om Hoffets eller Folkets Ønsker, men kun om Lovenes Befalinger, maa selv tilvinde sig den mindre ædle Regjerings Agtelse og Fortrolighed; thi ham seer den, at den kan forlade sig paa under alle Omstændigheders Vexel, naar den vil have en retfærdig Sag dreven igjennem.

Med alt dette kan det ikke nægtes, at Skribenten under en yderlig fordærvet og forblindet Regjering, der vel og vil passe at besætte Domstolene med Subjekter af samme Beskaffenhed, staaer megen Fare ved at bruge den i Lovene hjemlede Tryktefrihed. Under

disse Omstændigheder maa man være ængste-lig, selv naar man, paa den velvilligste Maade, lægger Feil i Statsforvaltningen for Dagen. Men deraf, at den Ret at trykke uden foregaaende Censur kan give en Tyran Leilighed til nye Uretfærdigheder, til ny Undertrykkelse, kan man ikke slutte, at denne Ret i og for sig er en saadan, at Folket maa frabede sig den.

I det Hele taget maae Skribenterne derfor, efter min Overbeviisning, hellere ønske Ansvarlighed efter en nøiagtig lovbestemt Grændse, end Censur. Imidlertid er det unægteligt, at denne sidste paa en vis Maade vilde medføre større Sikkerhed, og at den første let kan afskrække en og anden god og oplyst Mand, der, enten af naturlig Frygtagtighed, eller af vrang Fortolkning, kunde frygte for at tildrage sig Ubehageligheder ved sine frimodige og velmeente Erindringer, angaaende Stat og Kirke. Med Hensyn hertil forekommer det mig at ville være gavnligt, om et Kollegium af nogle erkjendte retsindige og oplyste Mænd bleve authoriserte til at gjennemgaae de Manuskripter, der bleve dem fo-

re-

relagte, med den Virkning, at deres Appro-bation skulde beskytte Forfatterne mod alt Ansvar ved Domstolene, uden dog at være nødvendig for dem, der hellere vilde lade trykke paa eget Ansvar *). Herved vandtes øiensynlig alle de Fordele, Censuren medfører med Hensyn til Skribentens Sikkerhed, uden at nogen af de Uleiligheder vilde finde Sted, som ere forenede med Censur, naar den er paabuden som absolut nødvendig.

Det samme Censur-Kollegium kunde og beqvemmelig bruges til at censurere de Skrifter, som, i Følge Forordningens 20 §., skulle underkastes Censur. Maaskee det og vilde være gavnligt, at overdrage det de øvrige Forretninger, som Forordningen paalægger Politimesteren. Ihenseende til de Skrifter, som det approberte, kunde man vel og uden Betænkelighed tillade Anonymitet, om man end ikke, saaledes som jeg i det Følgende skal foreslaae, vil tilstæde den overalt.

Vi

*) Hr. Pastor Ussing har en lignende Idee med Hensyn til den Vanskelighed, det, selv medens Anonymitet var tilladt Forfatteren, var at blive ukjendt, da han maatte opgive sit Navn til Bogtrykkeren. Kirkeforfatning 1 D. S. 207-208.

Vi ere nu færdige med den præliminære Undersøgelse, om det i Forordningen forkyndte Øiemed, at bestemme Trykkefrihedens Grændser og sætte Straf for dens Misbrug, i og for sig er overeensstemmende med Fornuften. Vi gaae nu over til Forordningen selv, for nøiere at lære de Bestemmelser at kjende, hvorved den har søgt at realisere denne Hensigt, og for at prøve, hvorvidt disse ere overeensstemmende med Retfærdighedens Bud og Statsklogskabens Raad. Vi ville først tage fat paa de Bestemmelser, der angaae den politiske Skrivefrihed, da den baade i sig selv er Skrivefrihedens vigtigste Green, og Forordningen desuden begynder med den. Denne politiske Skrivefrihed har to Hovedgjenstande, Statens egne Anliggender, og fremmede Staters Anliggender. Jhenseende til den første Gjenstand kan Skrivefriheden yttre sig paa tre Maader, enten ved at foreslaae Forandringer i Statsformen og Statsstyrelsen, eller ved at afgive sin Mening over Statens Indretninger, eller ved at meddele Efterretninger om dens Tilstand og Regjeringens Forhandlinger. Efter disse Inddelinger ville vi betragte den politiske Skrive-

fri-

frihed, overeensstemmende med den Anledning, Forordningens Bud giver dertil.

Forslag til Forandringer, som skulle foretages af den høieste Magt selv, høre aabenbar til samme Kathegori som Domme over dens Foranstaltninger; den Ret at gjøre saadanne Forslag kan derfor ikke afhandles særskilt fra den Ret at fremsætte slige Domme. Det, hvorom her altsaa allene kan være Spørgsmaal, er saadanne Forslag til Forandringer, der stiles til Undersaatterne. Disse forbydes aldeles i Forordningens første §., der lyder saaledes: „Hvo, som befindes i noget ved Trykken udgivet Skrift at tilskynde eller raade, enten til Forandring i den ved Fædrenelandets Grundlov bestemte Regjeringsform, eller til Opstand mod Kongen, eller til at modsætte sig Kongens Befalinger, bør have sit Liv forbrudt."

At de i denne Paragraph forbudne Handlinger virkelig ere Forbrydelser, og det meget grove Forbrydelser, er næsten ganske almindelig tilstaaet af alle Skribentere over Trykke-

fri-

friheds-Sagen *). Imidlertid have ingen af disse, efter min Overbeviisning, angivet

rig-

*) Collet og Heiberg ere de eneste mig bekjendte Undtagelser. Den første paastaaer i sin Bedømmelse over Birckners Bog S. 21, at den Skribent vel bør tiltales og straffes, der direkte raader til Oprør, men ikke den, der raader til Opstand. Ved Oprør forstaaer han (S. 20) Individers voldsomme Modsættelse mod de konstitnerede Magter; ved Opstand derimod Insurrection, foretagen af det hele Folk eller dets Majoritet. Den første er, tilstaaer han, altid ulovlig; denne sidstes Lovlighed anseer han derimod for problematisk, da den synes hjemlet i Forholdet mellem Folk og Regent, naar hiint betragtes som Mandant, og denne som Mandatarius, hvilket forekommer ham at være det rigtige Forhold. Men deraf at dette er problematisk slutter han, at Skribenten, der raader til Opstand, ikke er strafværdig, da hans Handlings Retmessighed kommer an paa, om han i den indviklede Theori om Folkets Forhold til Regenten har den Overbeviisning, at denne sidste ikke er andet end Folkets Embedsmand; og om denne eller en anden er hans Overbeviisning, kan ikke være nogen anden bekjendt end ham selv. Jeg haaber at gjøre det indlysende ved den Deduction jeg giver af Regentens og Folkets Forhold, at han ikke uden Modsigelse kan tænkes som Embedsmand, der juridisk kan kræves til Regnskab for sin Forvaltning, med mindre hertil er fastsat en konstitutionel Maade, i hvilket Tilfælde han ei var

Sou-

rigtige og fyldestgjørende Grunde for deres Mening, og dog er det med Hensyn til at be:

Souveræn, men kun Souverænens Agent. Desuden vilde ikke heraf indsees, hvorledes Pluraliteten kunde træde i hele Folkets Sted, uden at dette havde authoriseret den dertil. Pluraliteten kan altsaa, ligesaalidet som enkelte Individer, afsætte Regenten, naar Grundlovene ei hjemle den saadan Myndighed, hvortil kommer, at dens Villie umulig kan udfindes i en Stat, hvor Folkemøder ei ved Grundlovene ere anordnede. Desuden maatte, selv naar Pluraliteten tilkom en saadan Ret, enhver Underhandling, der, forinden den havde yttret sin Villie, dreves for at bestemme den, altsaa og Skribentens Opfordring, være ulovlig, da den ei endnu var Pluralitetens, men kun Individers eller Minoritetens Forsøg, og følgelig, efter det ovennævnte Forfatter selv har tilstaaet, strafværdig. Besynderligt var det og at man maatte være straffri, naar man opfordrede hele Folket, men strafværdig, naar man kun opfordrede en Deel. Den der ønser paa en Skatsforandring ønsker vist altid, at hele Folket eller dets Majoritet vil tage hans Parti — thi ved Minoritetens Hjelp kan han ikke vente at naae sit Øiemed. Men deraf, at han opfordrer alle til Insurrection, følger dog ikke, at alle eller de fleste virkelig bifalde den, følgelig ikke at den, efter Collets egen Forudsætning, vilde være retmessig. Eller skulde Retmessigheden beroe derpaa, om Pluraliteten ex postfacto billigede Opfordringen eller ikke? I saa Fald maatte Re:

bestemme den politiske Skrivefriheds rigtige Grændse, af høieste Vigtighed, at indsee den sande

Regjeringen bie med at straffe Opfordreren og dem, der fulgte ham, saalænge til den saae om denne Villie blev Pluralitetens, og forudsætte, at de, der ponsede paa Insurrectionen, ogsaa vilde hvile til de fik udforsket Pluralitetens Villie, og i det benægtende Tilfælde rolig skilles ad igjen og indsinde dem, for at udstaae deres Straf. En hver indseer, hvor urimeligt alt det vilde være, i en Stat, hvor Grundlovene ei gjøre Folket til Dommer (hvilken Organisations Fordele og Mangler her naturligviis er uden for Qvæstionen). Hvad Overbeviisning Skribenten har om Opstands Lovlighed, kan slet ikke komme i Betragtning. Om det end er muligt i Ordets egentlige Forstand at være overbeviist om andet end Sandhed, saa kan man dog i Rets-Gebietet ingenlunde lade det komme an paa Individets Overbeviisning, hvad han vil gjøre eller ikke; der maa det bestemmes ved Love, og enhver Uvillig bringes dertil ved Tvang. Kun i Samvittighedens Gebiet er det overladt til enhvers Overbeviisning, hvorledes han vil handle. Dersom den, der havde gjort Indgreb i andres Eiendom, paaskjød den Overbeviisning, at et fuldkomment Fælledskab var det bedste Middel til at raade Bod paa Menneskehedens moralske og physiske Jammer, skulde man da lade ham være ustraffet? — Hr. Heiberg erklærer det i sin Draabe p. 16-17 for sin Mening at ei engang direkte Opfordring til Oprør burde straffes.

Men

sande Grund herfor. For at give den Theori, jeg her skal fremsætte, desto større Klarhed og overbevisende Kraft, skal jeg først give en kort og almeensattelig Fremstilling af Retsvidenskabens Grundprincip; thi min Theori om Statens Hellighed griber umiddelbar ind i min Theori om Ret, og kan aldeles ikke indsees, uden dennes Hjelp. Udviklingen heraf vil desuden udbrede Lys over adskillige andre Materier, som jeg i dette Skrift kommer til at afhandle, og er saa meget mere fornøden, da min Theori er langt fra at være alminde-lig antagen.

Det interesserer Mennesket, baade som fornuftigt og sandseligt Væsen, at være i tryg Besiddelse af udvortes Frihed; thi naar han ikke, uforstyrret af Andre, kan arbeide paa Opnaaelsen af sine Øiemed i den sandselige Verden, er det umuligt, at han enten kan sætte Samvittighedens Befalinger i Værk eller nyde Livets Glæder; han er da idelig

udsat

Men han motiverer ikke denne sin Mening, og frafalder den selv, paa Grund af Tids Omstændigheederne og dybsindige Philosophers modsatte Mening.

ndsat for at hans Planer til sin egen og sine Medmenneskers moralske eller physiske Fuldkommenheds Befordring skulle tilintetgjøres af Andre. Da Naturen ikke har forsynet Menneskeslægten med en undtømmelig Mængde af de Ting, som den ønsker sig til sine Hensigters Opnaaelse, saa er det let muligt, at det ene Menneskes udvortes Frihed kan komme i Kollision med andres udvortes Frihed. Fælles Frihed er derfor ikke mulig paa anden Maade, end at ethvert Individ indskrænker sin Frihed til en vis Kreds, imod at denne bliver hans uforstyrrede Eiendom. Denne Begrændsning af al individuel Frihed for den fælles Friheds Skyld kan allene bringes i Stand derved at enhver vil den; og denne Villie kan allene tilveiebringes ved Hjelp af et tilstrækkeligt Motiv. I Naturens oprindelige Indretning indeholdes ingenlunde noget saadant Motiv. Ligesom Naturen har givet Mennesket Magt til at gribe ind i andres Friheds Sphære, saa har den og givet ham Drift til at udvide sin Frihed i det Uendelige, om det end skulde være paa Ruinerne af alle Andres Frihed. At den Rethavende altid skal være

stærk

stærk nok til at tilbagedrive den Uret, der tilføies ham, kan ikke forudsættes, da Styrken ikke, i Følge Tingenes mekaniske Løb, retter sig efter Retfærdighedens Fordringer. Det er meget mere at formode, at Voldsmanden, der er i Stand til at gribe den beleilige Tidspunkt, vil have Overmagten over den Angrebne, der maa rette sig efter Voldsmandens Valg. Vel byder Samvittigheden enhver især at respectere andres udvortes Frihed, men dette er ikke et for andre noksom betryggende Motiv, al den Stund Samvittigheden saa ofte overmandes af Egennytten. Om mine Medmennesker ville være mig behjelpelige til mine Øiemeders Opnaaelse eller ikke, det kan og maa jeg lade beroe paa deres egen gode Villie; men aldrig kan jeg fornuftigviis lade min hele moralske og physiske Existence, den hele Mulighed af at kunne arbeide paa mine moralske og physiske Øiemeders Opnaaelse, beroe paa en saa usikker Grund. Herfor maa jeg nødvendigviis have en mere betryggende Garanti; hertil maa der udfindes et mere virksomt Motiv.

Denne

Denne Garanti, dette Motiv vil da være bragt i Stand, naar der er truffen en saadan kunstig Indretning, at den, der har Ret, det er, den, hvis Fordring er grundet i Loven, der byder hver for sig at bruge sin udvortes Frihed saaledes, at andres lige Krav paa udvortes Frihed kan bestaae dermed, tillige vil blive den Stærkeste, at Egennytten, der før forledte Menneskene til at gribe ind i andres udvortes Friheds Sphære, faaer en modsat Retning, i det enhvers egen udvortes Frihed bliver physisk betinget deraf, at han lader andres Frihed nangreben. En saadan konstig Indretning er det borgerlige Selskab.

Først herved faaer Retsloven, som saadan, Realitet. I den saa kaldte Naturstand, det er i den Forfatning, hvori Menneskene levede førend de stiftede Stater, har den ikke anden Gyldighed, end den Samvittigheden giver alle Pligter, ved at forestille dem som Fornuftens Bud. I denne Stand er desaarsag ingen praktisk Forskjel paa de Pligter, der udfordres til fælles Friheds Haandhævelse (Retspligter), og de Pligter,

som

som ikke staae i Forbindelse med den udvortes Frihed (blotte Samvittighedspligter). Enten er et Menneske findet at gjøre Moralloven til høieste Regel for sine Handlinger; og da spørger han ei, om en Pligt er Retspligt eller ikke? Alle Samvittighedens Bud ere ham, som saadanne, lige hellige. Eller og har han gjort sin Egennytte til sine Handlingers øverste Rettesnor, og da er det ham ligegyldigt, om han ved sine Handlinger nedtræder andres lovmessige Frihed eller ikke; det er ham da kun om sine sandselige Tilbøiellgheders største, stærkeste og varigste Tilfredsstillelse at gjøre. Snarere vilde han endda iagttage sine øvrige Pligter, fordi de oftere harmonere med hans Drifter. Pligterne mod sig selv blive, naar ikke de naturlige Drifter udarte, altid overeensstemmende med disse. Til Ædelmodigheds og Godgjørenheds Pligter opfordres Menneskene ved den sympathetiske Drift, Naturen har nedlagt i deres Hjerte; thi af disse Pligters Opfyldelse seer Mennesket den Glæde, som han derved umiddelbar tilveiebringer, de Taarer, som han derved aftørrer. Retfærdighedens Udøvelse bringer deri-

mod

mod ofte ingen Frugt i det enkelte Tilfælde, skjøndt den, som almindelig Maxime, er allernødvendigst for Samfundet. Uhyre Rigdomme i en Riddings Hænder kunne ofte være et Middel til at anrette almindelig Ulykke, hvorimod de, bedre fordelte, kunde qvæge mangen Nødlidende, ophjelpe mangen trængende Familie, udbrede megen Oplysning. Imidlertid vilde intet mere nedbryde Menneske-Samfundet, end om enhver ansaae sig berettiget til at tage en andens Eiendomme fra ham, naar han troede sig i Stand til at anvende dem bedre. At adlyde Retfærdighedens Pligter, blot for deres egen Skyld, uden at der er en udvortes tvingende Lovgivning, der holder over dem, forudsætter altsaa megen Reflexion, og at Mennesket staaer paa den rette moralske Standpunkt, ikke at ville handle, uden efter saadanne Maximer, der taale at gjelde som almindelige Love. Men dette kan ingenlunde forndsættes hos det raa og egennyttige Menneske.

I intet Tilfælde altsaa har Retsloven noget at sige i Naturstanden. Enten hæver Menne-

sket

sket sig over Retslovens Forskrifter ved fri, ubetinget Lydighed mod alle Morallovens Bud; eller og staaer han neden for Retsloven, i det han ikke hylder anden Regel end sine sandselige Tilbøieligheder; og da er det endnu mindre at vente, at han vil iagttage Retslovens Bud, end at han vil iagttage sine øvrige Pligter. Der kan altsaa i Naturstanden aldrig tænkes nogen Grund, hvorfor Mennesket skulde lyde Retsloven fremfor Morallovens øvrige Forskrifter; og dog interesserer det Menneskene i høieste Grad, at en saadan Grund bringes tilveie. Staten maa derfor ved sine kunstige Indretninger bevirke den; og derved er det, at Begrebet om Ret og Uret i juridisk Forstand opstaaer og sanctioneres.

Retsloven gjelder, efter det allerede beviste, intet i Naturstanden, fordi den i denne Stand ingen Drivefjæder, altsaa ingen virkende Kraft, har. Men endnu er der en anden Grund, hvorfor Retsloven ei kan gjelde i Naturstanden, at den nemlig der mangler Bestemthed og Anvendelighed. Den af Fornuften foreskrevne Lov for Rettighederne:

Brug din udvortes Frihed saaledes at andres udvortes Frihed kan bestaae dermed efter en almindelig Lovgivning, er blot formal, og i denne Tilstand ganske uanvendelig; den giver enhver Raadighed over sin Friheds Sphære, men bestemmer ikke, hvorvidt den gaaer. For at den kan faae et bestemt Indhold, maa der fastsættes, hvorvidt enhvers Frihed skal strække sig. Naturen har ikke bestemt denne Sphære, uden med Hensyn til hvert Individs Legeme; dette er den eneste Rets Materie, den umiddelbar har forenet med enhver Person, som Organ for hans fri Virksomhed i Phænomenernes Verden. Af de øvrige Gjenstande, som dog udfordres for at Friheden kan have noget at virke paa i Sändseverdenen, har Naturen ingenlunde tildeelt enhver sin bestemte Deel. Der gives aldeles ingen indvortes naturlig Grund, hvorfor en vis udvortes Gjenstand skal tilhøre denne og ingen anden. Enhver bestemt Rets Dom er aldeles vilkaarlig, naar man abstraherer fra den Omstændighed, at den sanctioneres af Menneskenes egen fornuftige og af Statsmagten omgjerdede Villie. Hume har derfor rettelig anmærket,

ket, at Retfærdighedens Bud have megen Lighed med Overtroens meest urimelige Fordomme, med den Forskjel, at de ere nødvendige for det menneskelige Samfund, disse derimod unødvendige og skadelige. „Jeg kan, at jeg skal bruge denne skarptseende Philosophs Exempler, lovlig nære mig af dette Træe; men Frugten af et andet af samme Slags, ti Skridt derfra, vilde det være en Forbrydelse for mig at røre. Havde jeg baaret denne Klædning for en Time siden, havde jeg fortjent den haardeste Straf; men et Menneske har, ved at udsige nogle magiske Stavelser, berettiget mig til at bruge den og betjene mig deraf. Dersom dette Huus var beliggende i Naboe-Territoriumet, vilde det være umoralsk for mig at boe deri, men derved at det er bygget paa denne Side Floden, er det Gjenstand for en modsat Lov, og da det er blevet mit, udsætter jeg mig for ingen Dadel eller Straf *).“

*) Essays and Treatises on several Subjects By David Hume. Basil 1793. Vol. 3 p. 260-261.

Ensidig Bemægtigelse kan heller ikke i og for sig, selv naar den er forenet med Tingens Bearbeidning og ny Formelse, give et Menneske en udelukkende Ret over en Gjenstand, hvorpaa Naturen har givet alle lige Krav; thi hvad, kunde man med Føie spørge, berettiger nogen til at skille den hele øvrige Menneskehed ved den Adgang, Naturen har givet dem alle til denne Gjenstand? naar fik hans Villie Lovskraft for hele Verden? hvorledes kan han have Ret til at forandre en Tings Form, som ikke tilhører ham? Men, om man end vil indrømme den første Bemægtigelse saa megen Kraft, at den retlig kan udelukke alle andre fra Tingens Brug, hvilket Tegn skal da ansees tilstrækkeligt for bestandig at overtyde alle andre, om at en vis Person har underlagt en Ting sin udelukkende Raadighed? Hvorledes kan et saadant Tegn bestemmes, uden ved Aftale mellem alle Mennesker? Hvorledes skulde man uden for Staten afgjøre de saa mulige Kollisioner, der kunde opstaae mellem flere, der paastode at have taget Tingen i Besiddelse paa eengang? Hvorledes komme ud af de mange stridige Spørgsmaale,

maale, som kunne opstaae med Hensyn til Rettigheders Overdragelse, f. Ex. i hvad Tidspunkt et Menneske bliver modent til at give en gyldig Villies Erklæring, hvorledes Ordene skulle forstaaes, naar Parterne paaskyde at have taget dem i forskjellig Bemærkelse, hvilket Faktum, der skal gaae i Overleverelses Sted, for at stifte reelle Rettigheder i urørlige Ting m. m. fl.? Og nu de Rettigheder som flyde af Fornærmelse! Hvorledes skal den Beskadigende og den Beskadigede kunne forenes? Den første tilbyder sig at erstatte Skaden, og foresætter sig, for Fremtiden at vise Retsloven ubrødelig Lydighed, med streng Samvittighedsfuldhed at holde sig fra det, som tilhører andre, og at anvende den nøieste Agtpaagivenhed, naar han foretager sig Handlinger, der kunne have Indflydelse paa andres Rettigheder. Han har altsaa, efter sin Samvittigheds Dom, gjort sin Pligt fyldest i alle Maader. Men den anden kan ikke see ham i Hjertet; han holder sig blot til den uretmessige Handling, hvorved han har lagt sin retstridige Villie for Dagen; han anseer alle hans Bevidnelser om

For-

Fortrydelse, alle hans Tilbud om Erstatning, alle hans Løfter om Bedring, for Virkninger af Frygt og Forstillelse, der kun lurer paa en bedre Leilighed; han seer altsaa intet andet Middel til at betrygge sig end at tilintetgjøre Fornærmeren, at berøve ham den physiske Evne til for Fremtiden at kunne gjøre Indgreb i hans Rettigheder. Naar altsaa den Fornærmede griber til de yderste Tvangsmidler mod Fornærmeren, saa har han Ret efter sin Samvittigheds Dom; naar Fornærmeren derimod griber til Modværge, har han under de angivne Betingelser ligeledes Ret efter sin Samvittigheds Dom. Og sæt, at Fornærmeren og den Fornærmede kunde blive enige; sæt, at den sidste overbeviste sig om den førstes alvorlige Villie, for Fremtiden at underkaste sig Retsloven, og at Grunden til hans Tvangsret altsaa ophørte (hvilket dog er ganske tilfældigt), saa vilde endnu alle øvrige Mennesker, der stode i Berørelse med Fornærmeren, have hiin samme uendelige Tvangsret mod ham, naar de ikke havde samme Overbeviisning; thi da Tvangsretten ikke saa meget er grundet paa det Onde, som er tilføiet den

For-

Fornærmede, som paa den onde Villie, Fornærmeren har lagt for Dagen, og den Fare hans Existence desaarsag medfører for Andre, saa kan den ikke være indskrænket til den Fornærmede. I dette og mange flere Tilfælde bliver altsaa, paa Grund af Parternes forskjellige subjektive Overbeviisning, Hobbes's Alter jure invadit, alter jure resistit, en gjeldende Regel, saa lidet den end er gyldig efter Fornuftens Dom.

Af disse Bemærkninger, der kunde forøges med mange flere, vil man indsee, at Retsloven i Naturstanden mangler baade praktisk Gyldighed og theoretisk Bestemthed, og at der altsaa intet Rets-Forhold gives i denne Stand. Først i Staten faaer Rets-Begrebet Bestemthed og Virksomhed, i det Staten ved Lovene og Domstolene bestemmer hvert Individs Friheds Sphære, og ved sin tvingende Magt holder enhver inden for Skrankerne af denne Bestemmelse. Først herved bliver et Retsforhold stiftet, som ingenlunde fandt Sted af Naturen. Staten og dens Indretninger er altsaa Kilden til al udvortes

Ret.

Ret *). Men heraf følger umiddelbar, at man aldrig kan have Ret til at sætte sig op mod Lovene og deres Organ. Skulde nogen have en saadan Ret, maatte Staten ved Lovene have tilstaaet ham den; thi paa anden Maade er en Ret ikke mulig. Men en Lov, der tilstod en saadan Ret, vilde indeholde en aabenbar Modsigelse; thi det vilde være en Lov, der tillod at fritage sig fra Loven. En saadan Lov vilde og af den Aarsag være urimelig, at den aldrig kunde anvendes. Den maatte dog vel kun da være anvendelig, naar dens Tilfælde, at Statens Overhoved

traadte

*) Efter de herskende Begreber kan jeg let vente, at man vil gjøre mig den Indvending, at Retsbegrebet indeholder Aarsagen, hvorfor Menneskene burde stifte Stater, og følgelig ikke kan være en Virkning af Staters Stiftelse. Imidlertid er denne Indvending saare let at besvare. I Rækken af de viemedlige Aarsager er Retsbegrebet Aarsag og Staters Stiftelse Virkning; men i Rækken af de virkende Aarsager forholder det sig omvendt. Eller med andre Ord, man stifter Stater, for at realisere Retsbegrebet, og realiserer Retsbegrebet ved at stifte Stater. Hvo, som finder en Sirkel heri, maa og ansee det for en Sirkel, at man spiser for at blive mæt og bliver mæt ved at spise.

traadte Folkets Rettigheder under Fødder, var forhaanden. Men kan nogen, der besidder sund Fornuft, forudsætte, at Tyrannen vilde agte hiin Lov, og altsaa godvillig nedlægge sin Magt, i det Tilfælde, at han, efter Loven, havde forbrudt den? Og Domstolene, hvis Myndighed er afhængig af Lovgiveren, skulde dog vel ikke tage hans Handlinger under Censur, og finde ham skyldig i Magtens Misbrug? Disse bleve da i saa Fald Souverænens af ham selv beskikkede Oversouveræner, hvilket dog er en saa aabenbar modsigende Forestillingsmaade, som der kan gives. At han skulde dømmes af hele Folket gik ikke an, med mindre Grundlovene fastsatte en Form, hvori Folket skulde sammenkaldes og dømme i en saadan Sag (i hvilket Tilfælde Souveræniteten egentlig var hos Folket); thi i andet Fald vilde et saadant Folkemøde, som uhjemlet i Statens Grundlove, mangle juridisk Gyldighed, og, som et Attentat paa at omstøde den i Grundlovene bestemte Forfatning, være retstridigt. Hvad vilde da en Lov, der, under visse Betingelser, tillod Ulydighed udrette? Hvad er en borgerlig Lov

vel

vel andet end Forkyndelsen af de Grundsætninger, hvorefter Retten skal forvaltes? Og hvad Betydning kan da en Lov have, naar det er absolut umuligt, at den, der har hele Retsforvaltningen i sin Haand, kan ville anvende den?

Der kan altsaa, efter mine Tanker, ingen Sætning være mere soleklar end den, at al Opsætsighed mod Statens Konstitution, dens Love og sammes Organ, fra den borgerlige Rets Standpunkt, er en strafværdig Forbrydelse. Statens Overhoved maa være nok saa stor en Daare, nok saa stor en Tyran; han maa overgaae alle de gyselige Exempler, som Historien giver os paa grusomme og vanvittige Fyrster. Dette har aldeles ingen Indflydelse paa Sagens juridiske Side; Selvopholdelsesdriften og Konseqventsloven fordrer, at Lovgivningen uden Betingelse forbyder al Opsætsighed. Men man vogte sig for, heraf at slutte, at Insurrection ogsaa skulde være ubetinget moralsk utilladelig. Efter min fuldeste Overbeviisning gives der Nødstilfælde, hvor Moralloven tillader, ja befaler at reise sig mod Tyrannen. Vel har den bestaaende

Stat

Stat Hellighed for Samvittigheden, forsaavidt den virkelig er et Middel til at realisere Menneskehedens af Fornuften opgivne Øiemed, den udvortes Friheds lovmessige Nydelse. Om end Regjeringen i enkelte Tilfælde handler mod det, der, efter mit Skjønnende, var det rigtigste, om jeg for mit Individ maa lide ved disse Feiltrin; det kan ingenlunde løse mig fra Lydighedspligten. Men naar jeg klarlig indseer, at den bestaaende Forfatning og Regjering ikke, i det Hele taget, svarer til sit Øiemed, men kun er et Redskab i Egennyttens og Herskesygens Haand til at undertrykke Folket, og jeg tillige seer, at en Plan til det Bedre lader sig sætte igjennem, da byder Samvittigheden mig, at omstøde denne uretfærdige Forfatning. Retslovgivningens ubetingede Forbud kommer her ikke i Betragtning; thi Retsforholdet er allerede tilintetgjort, og Vold kommen i dets Sted; min Handling kan derfor ligesaalidet siges at stride mod Retsloven, som at være hjemlet deri; den er ganske uden for Retsforholdet, og maa allene bedømmes efter Samvittighedens Lovgivning.

Jeg

Jeg har troet saaledes at burde gjøre opmærksom paa Sagens moralske Side, skjøndt den ikke vedkommer vor nærværende Undersøgelse, deels fordi den ikke vil være uden Indflydelse paa de følgende Undersøgelser, deels fordi jeg maatte frygte, at mine Sætninger vilde modtages med Uvillie, ja Afsky, hvis man sammenblandede det juridiske og moralske Spørgsmaal med hinanden *). I Sandhed, den Paastand, at man

*) Saa soleklar den foredragne Lære end synes mig, saa forudseer jeg dog vel, at der er Meget i Veien for dens Antagelse, især hos dem, der have antaget den uisforstaaede kantiske Statsret. Jeg skal i denne Note søge at bortrydde noget heraf. „Den Maxime at staae op mod Statens Overhoved kan dog aldrig tænkes som almindelig Lov; da det modsiger Begreberne om Souveræn og Undersaatter, at disse nogensinde maatte unddrage sig fra den Lydighed, de ere hiin skyldige." Men den Modsigelse, som her er forhaanden, kommer deraf, at man allerede har lagt uindskrænket Ret til at befale i det ene, og ubetinget Pligt til at adlyde i det andet af disse Begreber. Dersom jeg altsaa har Ret i den Paastand, at der gives moralske Grændser for Regentens Herskerret og Folkets Lydigheds Pligt, saa er det klart, at hiin Argumentation ikke kan gjøre Udslag ihenseende til

man ubetinget skal adlyde selv den afskyeligste Tyran, naar han kun sidder paa en Trone,

re:

til de Handlinger, der ligge uden for denne Sphære; thi hvad disse angaaer er han ikke Souveræn, og Folket ikke Undersaat. „Men Statens Sikkerhed vilde dog idelig kunne rystes, naar enhver paa Grund af den Forevending, at Regenten efter hans Dom var Tyran, havde Lov til at sætte sig op imod ham." Det er dog vel ikke, ved selve Marimen, at afryste en Tyrans Aag, der træder al Menneskeret under Fødder, at Sikkerheden skal sættes i Fare. Det er kun den falske Anvendelse deraf, som er frygtelig for den almindelige Sikkerhed. Men abusus non tollit usum. Ja, dersom Individets Dom, at Regenten var Tyran, skulde have Virkning i det udvortes Forum, dersom Retfærdighed fordrede, at Insurgenten skulde blive ustrafset, fordi han paaskjød denne Overbeviisning, da vilde vist nok Borgersikkerheden være given til Priis. Men at hans egen Dom maa gjelde for hans egen Samvittighed, saa at denne tilslæder ham at arbeide paa en bedre Forfatning, naar han, efter samvittighedsfuld Prøvelse, finder at der i hans Fædreneland ingen Sikkerhed er for Liv, Frihed og Eiendomme — deri seer jeg aldeles intet, der nedbryder Sikkerheden. „Men Anarkiet, der er en Virkning af enhver voldsom Statsrevolution, er dog en retløs Stand, som Fornuften, der befaler os at stifte et Retsforhold, umulig kan billige." Ja; at indføre et Anarki i en retmessig Forfatnings Sted var vist nok en stor

Bre-

revolterer al Menneskefølelse og al Menneskefornuft, naar den forstaaes som en moralsk Forskrift, saa unægtelig sand den endog er, naar den blot betragtes som et Bud af Retslæren. Hvilket Menneske, der er et Menneske, kunde vel for Alvor troe, at alle rommerske Borgere vare forpligtede til, allerunderdanigst at række Kaligula deres Halse, da han yttrede sin allerhøieste Villie, at afhugge dem med eet Hug? Saadanne Forestillinger maatte kun opvække Afsky for den borgerlige Forfatning, hvis Virkning paa denne Maade vilde være at bringe de frie Mennesker under et utaaleligt og unmoralsk Aag, og i Særdeleshed for den monarkiske Regjering, hvor man troer at være meest udsat for slige Mishandlinger. Og Erfaring har viist mig, at dette virkelig flyder af denne Forestillingsmaade. Jeg troer derfor at virke til at udbrede Agtelse for det borgerlige Selskab og Lydig-

Brøde; men efter Forudsætningen er Retsforholdet allerede tilintetgjort ovenfra, og Tyranni traadt i dets Sted; man kuldkastede altsaa en uretfærdig Tilstand, og kastede sig for det første i en retløs Stand, for omsider at tilveiebringe en retmessig Tilstand. Og hvad er forseet heri?

dighed mod dets Organ, ved at forestille Sagen fra sin rette Side. Og i Gjerningen er det mere for at betage den ubetingede Lydighedspligt det Stødende den ellers har for den moralske Følelse, end for den praktiske Anvendelses Skyld, at jeg har fremstillet dette Morallovens indskrænkende Bud. Den sindige og virkelig retkjære Mand vil iagttage den allerydderste Varsomhed, inden han anvender det. Han vil tage sig nøie i Agt, at han ikke anseer sine egne Luner for den almindelige Villie, sin egen Tilsidesættelse for en National Fornærmelse, at han ikke slutter fra enkelte ukloge eller uretfærdige Handlinger til en i det hele uduelig eller fordærvet Regjering. Han vil betænke, at en voldsom Statsrevolution har Følger for Millioner Mennesker, hvis Samtykke man ikke er vis paa, at man ved dette fortvivlede Middel, kun gjennem alle Anarkiets Rædsler, kun gjennem Strømme af uskyldigt Blod, kun gjennem en Række af Voldsomheder, der maaskee overgaae alt hvad Tyrannen kunde have gjort i mange Aarhundrede, kommer til det Bedre. Han vil indsee, at det endog er saare uvist om Øiemedet nogensinde vil

op:

opnaaes, at der er megen Rimelighed for at Enden vil blive et ligesaa utaaleligt Tyranni under andre Former, fordi Folket, der har en saa fordærvet Regjering, i Almindelighed selv er fordærvet, og fordi alle fredforstyrrende Lidenskaber under det med Revolutionen forbundne Anarki have faaet frit Løb, eller at maaskee Statens Undertvingelse under en anden Stat, der vil behandle den med saa meget mere Haardhed, for at holde Oprørsaanden i Tæmme vil blive Katastrophen af alle de rædsomme Scener. Kun i overordentlige Tilfælde, hvor Naturen tager feil og sætter et Uhyre, som Nero eller Domitian, paa Tronen, er det at han vil finde en skrækkelig Pligt i at gribe til det yderste, for at befrie det fortrængte Fædreneland.

Jeg kommer nu tilbage til mit egentlige Æmne. Ethvert Forsøg paa at omstøde den indførte Forfatning, afsætte Regenten, eller opvække Ulydighed og Opsætsighed, maa i de borgerlige Love forbydes uden Betingelse, skjøndt Moralen i overordentlige Tilfælde kan billige det *). At det tillige er Forbrydelse i høieste Grad,

*) Hr. M. C. Brnun har i dette Stykke ræsonneret meget konsekvent i sit Forsvar for Menings-fri-

Grad, og følgelig maa straffes med den høieste borgerlige Straf, er ligesaa aabenbart; thi herved undergraves umiddelbar det hele

Rets-

friheden — et Skrift, der forresten i Grundighed og Konsekvents er langt fra at være det, som det er ihenseende til Foredragets Skjønhed og Fyrighed. Han troer, som jeg, at der gives Tilfælde, hvor man med en god Samvittighed kan rive sig løs fra Tyrannen — om den nærmere Bestemmelse heraf vilde vi maaskee ikke blive saa enige — men ikke desmindre tilstaaer han, at al Opstands Erklæring, efter borgerlige Love, maa ansees som Forbrydelse; og erklærer sig desangaaende saaledes S. 13-14: „Opstands-Erklæring er det samme som Krigs-Erklæring. Ihvor retmessig end denne materialiter kan være, saa kan dog ikke fordres, at den, mod hvem den gjøres, skal formaliter ansee den derfor. Det vilde være en Modsigelse. Thi en Krigs- (eller Opstands-) Erklæring indeholder jo dette: Mellem dig og mig ere Rettens Baand brudte; lad os afgjøre vor Tvist med Vaaben. Hvor kan nu her Love eller formal Ret have Sted? Samvittigheden maa dømme, hvo der i Tingen har Ret — Seieren, hvo der skal beholde det i Mængdens Øine. Opstandsmand maa af enhver Regjering behandles som Fiende, og Erklæring af eller Opfordring til Opstand som Fiendtlighed, uden Hensyn paa det Spørgsmaal, ingen af Parterne i Sagen juridisk ere berettigede at dømme; Er denne Opstand Ret?"

Retsforholds Grundstøtte. Ved enhver Forbrydelse ligger vel en Maxime til Grund, ved hvis almindelige Antagelse Retsforholdet vilde opløses; men denne Forbrydelse har det Udmærkende, at Handlingen selv umiddelbar gaaer ud herpaa.

Men dersom ethvert Attentat paa Konstitutionen, ethvert Oprør, enhver Opsætsighed mod den høieste Magt, efter Fornuftens Grundsætninger, ere i høieste Grad strafbare Forbrydelser, saa maa dette samme og gjelde om Raad og Tilskyndelse til saadanne Skridt. Det er indlysende, at den, der opmuntrer andre til lovstridige Handlinger, er, ligesaavel som den, der selv udfører dem, strafværdig; thi baade arbeider han paa at bringe denne lovstridige Handling til Virkelighed, og tillige viser han samme Lyst til Forbrydelsen, skjøndt han mangler Mod til selv at udføre den, eller, hvad i Særdeleshed passer sig paa de omhandlede Forbrydelser, behøver Hjelpere for at udføre sit onde Forsæt. Herom ere og da alle Lovgivninger, saavelsom alle Skribenter i Lovgivnings-Faget, enige. Imidlertid antage de dog i Almindelighed den moralske Aarsag, især

den,

den, der blot virker ved Raad og Tilskyndelse, for strafværdig i mindre Grad end den, som selv udfører Forbrydelsen (den physiske Aarsag). Men i denne Mening fortjene de neppe Medhold. Det er den moralske Aarsag, der først har fremkaldt den retstridige Villie, der ellers, saavidt man kan slutte, aldrig vilde have existeret; han er altsaa Misgjerningens primus motor, og rimeligvis vilde han have virket Forbrydelsen ved anden Hjelp, dersom den, han har brugt, ikke havde frembudt sig. Han forøger desuden Forbrydernes Tal, ved at forlede andre, der maaskee ellers vilde have blevet gode Borgere, til at udføre hans strafværdige Hensigt. Efter min Overbeviisning maa derfor den moralske Aarsag i det mindste være ligesaa strafværdig som den physiske *).

*) Adskillige nyere Kriminalretslærere nærme sig dog nu denne Mening, og en af Tydsklands og en af Danmarks fortrinligste have aldeles antaget den. See Feuerbachs Revision der Grundbegriffe und Grundsätze der gemeinen peinlichen Rechts 2 Th. S. 256, og sammes Lehrbuch der gemeinen in Deutschland geltenden peinlichen Rechts §. 148 — og Bornemans Forsøg til en almindelig Kriminalret (Astræa 3 B. 2 H. S. 203).

Forordningens §. 1 taler egentlig om tre Slags Forbrydelser: Det første Slags bestaaer i at attentere mod Pactum ordinationis civilis (at tilskynde eller raade til Forandring i den ved Fædrenelandets Grundlov bestemte Regjeringsform). Det andet Slags sigter til Opløsningen af Pactum subjectionis (Opstand mod Kongen). Det tredie har derimod blot til Hensigt at gjøre det uvirksomt i enkelte Henseender (at modsætte sig kongelige Befalinger). Uagtet disse Forbrydelser i og for sig synes at være af forskjellig Grad, saa ere de dog uden Tvivl i Grunden lige strafbare. Staten existerer ikke uden i en bestemt Form og med en bestemt Regent. Naar altsaa dens Form tilintetgjøres eller dens Regent afsættes, saa tilintetgjøres Staten selv; reiser den sig paa ny, saa skeer det ved Palingenesi, ikke ved Metamorphose. Og naar der skeer voldsom Opsættelse mod Regentens Befalinger, saa gaaer man virkelig ud paa at skille ham ved sin Regentmyndighed, skjøndt man lader ham beholde Scepter og Trone; thi de, der tvinge ham, ville at han skal regjere efter deres Villie, og have altsaa til Hensigt at gjøre dem selv til Oversouveræner. Tilmed ere disse

For-

Forbrydelser alle tilhobe saa grove, at de qvalificere dem til den høieste borgerlige Straf.

Om Attentater mod selve pactum unionis (Opmuntringer til at omstøde hele Statsforbindelsen og føre Naturstanden tilbage) taler Forordningen intet; men det er klart, at de ikke desto mindre maae straffes efter Forordningens Bydende; thi man kan ikke forstyrre eller søge at forstyrre dette Forbund, uden tillige at forstyrre eller søge at forstyrre begge de andre, som ere betingede deraf.

Her er ingen Forskjel gjort mellem det Tilfælde, at Revolutionen eller Opstanden virkelig tilveiebringes ved Hjelp af Skribentens Opfordring, og det, at de ikke tilveiebringes. Denne Forskjel bør heller ingenlunde gjøres, og det vilde være et misforstaaet Begreb om attenterte Misgjerninger, hvis man vilde beraabe sig paa deres mindre Strafværdighed, for at godtgjøre det modsatte. Til en Misgjernings Fuldførelse hører ikke, at alle dens Følger skulle være bragte til Virkelighed; nok er det, at alt er skeet, som indeholdes i det fuldstændige Begreb om Misgjerningen. Men her bistaaer Misgjerningen allene i Raadet selv,

og

og naar dette er givet, er det fuldstændige Begreb om Misgjerningen allerede realiseret.

Misgjerningens Grovhed tillod ikke her at iagttage den ellers i sig selv vigtige Forskjel mellem det mere eller mindre bestemte Raad (consilium generale et speciale). Enhver, der giver Raad til, i et forhaanden værende Tilfælde at omstøde Statsforfatningen eller dens nødvendige Betingelser, maa, som den der arbeider paa Statens Død, straffes med den høieste Straf, Lovene kunne diktere, uden Hensyn til, om han ved nærmere at angive Midlerne, bestemme Tid, Sted o. s. v. giver yderligere Veiledning og røber bestemtere Plan dertil, eller ikke. Men derimod er det unægteligt, at Skriftet maa være oprørsk i den af Stuve angivne Betydning, at Skribenten direkte maa have raadt til Konstitutionens Forandring, Opstand mod Kongen o. s. v., naar denne Straffelov skal anvendes. Yttringer, der per bonam conseqventiam lede hertil, f. Ex. den Dom, at Konstitutionen eller Regenten ere aldeles uskikkede til at naae Statens Øiemed, straffes mildere efter de paafølgende 5 §., som vi siden nærmere skulle gjennemgaae.

gaae. Dog maa dette allene forstaaes om de Tilfælde, hvor der behøves Fornuftslutninger for at udfinde Skribentens Villie og Raad. Naar en simpel Subsumtion af et i vort Fædreneland tilværende Faktum, eller af en anden af Skribenten selv fremsat Dom, udviste, at Skribenten vilde fremkalde Opstand, maatte han unægtelig straffes efter denne §., skjøndt han ikke selv havde fremsat dette Faktum, eller udtrykkelig opmuntret de danske Folk til at gjøre Opstand. Saaledes troer jeg ikke, at nogen Dommer vilde betænke sig paa at straffe den Skribent efter Forordningens §. 1, der sagde, at Undersaatterne burde staae op som een Mand, naar en Skat som Extraskatten blev dem paalagt, skjøndt han ikke sagde, at en saadan Skat virkelig finder Sted hos os, eller, der erklærede Extraskatten for trykkende, og tillige paastod, at Folket har Ret til Modstand, naar trykkende Skatter paalægges det, uagtet han ei fremsatte Konklusionen af den Syllogisme, hvortil han havde givet begge Præmisserne.

Derimod kan Skribenten ustraffet fremsætte det almindelige Dogma: at Opstand mod

den

den høieste Magt kan være lovlig, naar han kun ikke lærer det under Betingelser, der, notorisk eller efter hans egen tilkjendegivne Dom, finde Sted her i Staten. Ingen Dommer kan erklære dette for Opfordring til Opstand, uden egenmægtig at substituere en propositio minor, som det er uvist om Skribenten erkjender.

I Anledning af at Forordningen taler om at raade eller tilskynde til Forandring i Regjeringsformen, uden at tilføie, at Forandringen skal skee med Vold, kunde der opkastes det Spørgsmaal, om den der fastsatte Straf, og skal være anvendelig, naar Skribenten ei raader Folket til at bruge Magt til at realisere Forandringen? Jeg vover ikke at benægte dette Spørgsmaal. Forordningens Ord indbefatte aabenbar Tilfældet. Det vilde vel og være betænkeligt, at tilstæde Skribenten at gjøre formelige Planer til Konstitutionens Forandring, naar han kun ikke udtrykkelig talte om Magts Brug til at bevirke denne Forandring; thi dette blev dog alligevel det eneste Middel, naar ikke saavel Regenten som hele Folket vare enige; og naar Tingene vare

komne

komne til den Modenhed, vilde ingen tænke paa at straffe Skribenten.

Det forstaaer sig selv, at den Livsstraf som Forordningen dikterer for Oprørs-Skribenten, er en simpel Livsstraf, uden videre Piinsler, og uden Komulation af andre Straffe, og at altsaa 6 — 4 — 2, der dikterte Partering, Haands Afhuggelse, Æres og Godses Fortabelse m. m., for samme Misgjerning herved er blevet formildet. Mod den her fastsatte Straf kan man ikke have noget at erindre, naar man ellers anseer Staten for berettiget til at diktere Livsstraffe; thi de her omhandlede Forbrydelser ere de allergroveste, der kunne begaaes. Men efter min Formening, som jeg paa et andet Sted *) har motiveret, burde Livsstraffe aldrig nogensinde dikteres i Lovene, men en total Retløshed skulde være den høieste Straf, hvorved Staten dog blev beføiet til, naar Sikkerheden i det konkrete Tilfælde krævede det, at skille Forbryderen ved sit Liv, hvorfor han, som retløs, ikke længere havde Garanti af Staten.

I det

*) Minerva. Sept. 1800. S. 286-287.

I det jeg forlader Materien om Skrifter, hvori Folket raades til at gjøre Forandring i Regjeringsformen o. s. v., maa jeg endnu, inden jeg gaaer over til Afhandlingen om de Skrifter, der indeholde Bedømmelse over Stats-anliggender, anmærke den Mangel i Trykke-loven, at den ikke har sat Straffe for de Skri-bentere, der ved Pressens Hjelp opfordre til andre Forbrydelser end dem, som §. 1 inde-holder, f. Ex. til Selvtægt, til Modsættelse mod Øvrigheden. Naturligviis ere slige Op-fordringer strafbare, og i Følge de i det fore-gaaende udviklede Grundsætninger, ligesaa strafbare som de Gjerninger selv, hvortil de opfordre. Ogsaa ville de vel i forekommende Tilfælde blive straffede, i Overeensstemmelse med Lovgivningens almindelige Grundsætnin-ger om dem, der ved Raad og Tilskyndelse ere moralske Aarsager til Forbrydelser. Men ønskeligt havde det dog været, om Forordnin-gen havde givet udtrykkelige Bestemmelser her-for, deels fordi dens Fuldstændighed, som Grændsebestemmelse for Trykkefriheden, fordrer det, deels fordi Kristian 5tes Lovgivning i denne Materie mangler meget i Fuldstændighed,

Ty-

Tydelighed, Retfærdighed og Konsekvents *). Dog den af Kongen nylig forordnede Kommission

til

*) Naar man undtager det i den Henseende ophævede Lovsted, 6 — 4 — 2, og 6 — 4 — 13 og 6 — 19 — 5, der følge det rigtige Princip, at den, der raader til en Misgjerning, skal straffes som om han selv havde gjort den, har man kun 6 — 6 — 11, der af vore Jurister ansees som Hovedstedet. Men denne Artikel synes dog, uagtet de ample Ord: „skeer der nogen Skade," ei at kunne anvendes uden paa Drab og Legems Beskadigelser, da der blot er Tale om saadanne Handlinger, hvoraf en andens Død kunde blive en mulig Følge. Heller ikke kunne dens Ord passe sig uden paa de Tilfælde, hvor Raadet eller Tilskyndelsen gaaer i Opfyldelse. Problematisk er det iøg, om denne Artikel og maa anvendes paa det direkte Raad til Drab, da der egentlig kun tales om den, den raader til at gjøre anden Skade, hvoraf hans Død bliver en tilfældig Følge. Ligeledes kan det omtvistes, hvorledes den raadgivendes eller tilskyndendes Straf maa blive, naar Virkningen bliver en Lezems Beskadigelse, der ei kan affones med Penge, siden at Art. allene bruger det Ord „bøde," og det vilde være en Anomali, om korporlig Straf kunde paalægges ham, naar der skeer Legems Beskadigelse, da han slipper med en Mulkt, naar der skeer Drab — Straffene ere aabenbar for smaa, især da man, efter den sandsynligste Fortolkning, maa antage, at det første Membrum og maa anvendes paa direkte

Raad

til Kriminal-Lovgivningens Forbedring vil vist tage denne Sag under nærmere Overveielse, og foreslaae nye, fuldstændigere, bestemtere og paa rigtigere Grundsætninger byggede Regler herfor.

* * *

Jeg vender mig nu til den Green af den politiske Skrivefrihed, som viser sig i at Skribenten har Tilladelse til at yttre sin Mening over Konstitutionen, Lovgivningen og Statsstyrelsen. Denne Frihed kan naturligviis ikke bestaae i Ret til at rose disse Gjenstande, at ophøie Konstitutionens Fordele, Lovenes Ypperlighed og Regjeringens Fortjenester; det er tvertimod i Ret til at dadle, i Ret til at lægge Mangler og Feil for Dagen, i Ret til at gjøre Forslag til Forandring og Forbedring i Lovene og de offentlige

Ind-

Raad til Drab, der altsaa kan afsones med en Mulkt af 27 Rd., og at det sidste Membrum aldrig kan strækkes videre end til Pengestraffe. — Dog her er ikke Sted til at gjennemgaae de saare mange Vanskeligheder, som finde Sted i Materien om de moralske Aarsager, saavel med Hensyn til Lovene, som med Hensyn til vore Lovkyndiges System desangaaende.

Indretninger, at Friheden, hvis der skal være nogen, maa bestaae. Dette er saa indlysende, at det vilde være Fornærmelse mod den sunde Menneskeforstand at føre Beviis derfor.

At Borgerne nu virkelig, efter Fornuftens Fordringer, bør nyde denne Ret er ogsaa en afgjort Sandhed. Grundene herfor ere saa indlysende og for største Delen saa vel udviklede af andre, at jeg blot behøver kortelig at nævne dem. Unægtelig er denne Frihed et Middel til at gjøre saavel den høieste Regjering som dens Raadgivere opmærksomme paa mange Misbrug og mulige Forbedringer, der ellers vilde have undgaaet dens Opmærksomhed. Den giver Regjeringen Leilighed til at faae mangen vigtig Sag drøftet nøiere og fra flere Sider end det ellers vilde skee. Den gjør Regjeringen bekjendt med den almindelige Stemme, som den til alle Tider bør ønske at kjende, skjøndt den ikke blindt hen bør følge den. Den gjør det muligt, at udrydde de Tvivl og Indvendinger, som alligevel vilde opstaae mod Regjeringens Foranstaltninger, men som det blev umuligt at udrydde, naar de bleve holdte hemmelige. Den er et ypperligt Middel til at

for-

forberede Folket til at modtage de Forandringer i Lovgivningen og Statsstyrelsen, som Regenten ønsker at indføre, men som det vilde være betænkeligt at indføre uden saadan foregaaende Forberedelse. Den indgyder Folket Fortrolighed og Kjerlighed til Regjeringen. Den udbreder Almeenaand og Fædrenelands Kjerlighed. Den forædler og ophøier Folket, og betager det Tilbøieligheden til at bruge physisk Magt for at sætte sine Ønsker igjennem. Endelig er den, efter vore Tiders Tænkemaade, anseet for det den og i Sandhed er, et af Statsborgernes høieste Goder, hvis Berøvelse vilde opvække Utilfredshed og hemmelig Gjæring.

Denne Frihed er og en uomgjængelig Betingelse for Videnskabernes Fremvext, især for de Videnskabers, der staae i nærmest Forbindelse med sand Oplysning. Hvor der slet intet maa skrives, der strider mod de i Konstitutionen og Statsstyrelsen antagne Grundsætninger, der er det og umuligt, at Fornuften kan gaae sin fri Gang i de almindelige Undersøgelser over Ret og Stat, Lovgivning, Religion, Handel, Statsoekonomi, Financer o. s. v. Thi en dissenterende Mening kunde

det

det aldrig være tilladt at yttre over saadanne Emner. Hvorledes kunde Skribenten, under Forudsætning af en saadan Lov, f. Ex., bevise Tortnrens Uretfærdighed i en Stat, hvis Love tilstæde Tortur, eller fremsætte de vigtige Erindringer der fra Retfærdighedens, Moralitetens og Politikens Side kunne opkastes mod Told- og Konsumtionsvæsnet, i en Stat, hvor dette Oppebørsels-System er indført, eller gjøre Forslag til nogen Indretning, som ikke fandtes i hans Fædreneland? Men hvorledes gik det an, med Ærlighed og Grundighed at undersøge et Æmne, naar Magten allerede i Forveien havde bestemt Resultaterne, som Skribenten var bunden til? Men ikke allene de Videnskaber, der umiddelbar berøre saadanne Gjenstande, hvorover Staten har besluttet noget, vilde forstyrres ved en saadan Lov; Forstyrrelsen vilde strække sig til alle andre Grene af den menneskelige Videnskab. De menneskelige Kundskaber udgjøre et Heelt, hvori enhver Deel staaer i Forbindelse med enhver anden. Vilde man altsaa lade nogen Videnskab gaae sin fri Gang, saa vilde derved mulig findes Resultater, som ledte til Sætninger,

der

der afveeg fra de gjeldende Stats-Maximer; hvilket en saadan Lovgivning, naar den skulde være konseqvent, ikke kunde tilstæde. Af en konseqvent Overholdelse af den Regel, at der intet maa sættes ud paa Konstitutionen og Regjeringen, vilde Følgen altsaa være, at alle Videnskaber vilde blive lemlæstede, at Literaturen vilde indskrænke sig til lutter ligegyldige Ting eller til evige Lovtaler over det som er, at enhver Straale af Oplysning vilde blive kontrabande, at Raahed og Barbari vilde tage mere og mere Overhaand, og at der aldrig vilde blive at tænke paa nogen rolig Fremgang til det Bedre.

Det vil ikke være fornødent vidtløftig at bevise, at de andre Midler, som nogle have foreslaaet i Trykkefrihedens Sted, fornemmelig at indgive sine Udsættelser og Forbedrings Forslag, skriftlig eller mundtlig, til den høieste Regjering, ere langt fra at kunne fylde dens Plads. Man behøver blot at kaste et Øie paa de Fordele, jeg har anført som Følger af Skribentens Ret til at afgive sin Dom over Regjeringen, saa seer man strax, at en stor Deel af disse aldeles ikke, og de øvrige i en

langt

langt ringere Grad vilde opnaaes ved dette Middel, foruden at det er forbunden med adskillige i Øine faldende Uleiligheder *).

Man har endnu tilskrevet den Frihed, ved Trykken at yttre sin Mening over den høieste Regjerings Handlinger, en Fordeel, som jeg ikke har nævnt: at den nemlig kan ophøies til et Værn om Borgernes Sikkerhed fra Regjeringens Side **). Forsaavidt man herved ikke mener andet end at denne Frihed kan være et Værn mod den Uret, Regenten kunde begaae, af Mangel paa nøiagtig Oplysning om en og anden Sag, har det uden Tvivl sin fuldkomne Rigtighed med denne Fordeel, og forsaavidt indeholdes den og i det, jeg allerede har anført. Men Meningen heraf gaaer videre. Man vil og, at Trykkefriheden skal være en Tomme paa den onde og ufornuftige Statsstyrer; man vil, at han, ved Frygt for Skribenternes Svøbe skal holdes tilbage fra de ty-

*) Man see herom f. Ex. Schmettovs Kommentar.

**) Birckners samlede Skrifter 1 D. S. 62.

tyranniske og uretfærdige Handlinger, han ellers kunde have Lyst til at foretage sig. Saa tilsyneladende det end ved første Øiekast er, at Trykkefriheden virkelig kunde tjene til denne Hensigts Opnaaelse, saa vil man dog, ved nøiere Prøvelse, finde, at dette Ræsonnement er aldeles ukonsekvent og indeholder Sæden til en aldeles vildfarende Theori over Trykkefrihedens Grændse.

Dersom Trykkefriheden virkelig skulde gjøre den Nytte, maatte den hjemles ved en urokkelig Grundlov. Ved en borgerlig Lov kan der aldrig tilveiebringes noget Værn mod den høieste Regent selv, da han selv giver den, og ophæver den igjen, naar han finder for godt. Umulig kan Regenten ved den Lov, der hjemler Trykkefriheden, ville lægge sig selv i Ave. Vil han det Gode, saa behøver han ikke Skribenternes Roes for at opmuntres dertil, eller deres Dadel for at afskrækkes fra det Onde. At gjøre sig afhængig af Skribenternes Dom, vilde endog ofte lede ham fra Maalet; thi hvo forsikrer ham om, at deres Stemme altid er vox populi, og at denne altid er vox Dei? Vil han deri-

mod

mod det Onde, saa vilde det være urimeligt, at han skulde give en Lov for at hindre sig selv deri. Ligesaalidet kunde den gode Regent give en saadan Lov med Hensyn til sine Eftermænd, der mulig kunde være af en modsat Tænkemaade; thi da det stod en saadan frit for at kalde Loven tilbage, vilde han vist ikke lade den blive ved Magt, naar han fandt, at den lagde Hindringer i Veien for hans Hensigter.

En Grundlov maatte altsaa værne om Borgernes Ret til ved Trykkens Hjelp at meddele hinanden deres Dom over Regjeringens Adfærd, hvis den skulde tjene til et Værn mod Regentens onde Villie. I en Stat, som skulde stiftes af ny, lod en saadan Grundlov sig vel indføre uden Modsigelse. Imidlertid vilde en Indskrænkning, der bestod i, at Regenten skulde lade enhver nyde uindskrænket Frihed til at dømme over hans Handlinger, nok være den svageste og uhensigtsmessigste, man kunde finde paa. Naar denne Indskrænkning nemlig skulde have nogen juridisk Virkning, saa maatte der være en konstitutionel Magt, som skulde kontrollere med Re-

genten, og paa en lovformelig Maade kalde Folket sammen, for at tage Souveræniteten tilbage, hvis han krænkede Trykkefriheden. Man havde altsaa alle de Uleiligheder, der ere forenede med en valgt Folke-Repræsentation; men man savnede alligevel de fleste Fordele, som denne Indretning ellers medfører. Regenten vilde derved ikke hindres i at begaae despotiske og uretfærdige Handlinger, men blot nødes til at tilstæde Undersaatterne Frihed til at klage derover. Naar han altsaa vidste at vinde Skribenterne paa sin Side, eller og at sætte sig ud over deres Domme, kunde han rolig undertrykke sit Folk, og dets Repræsentantere maatte derved, naar de ei skulle overtræde Grundloven, forholde sig ganske passive. Og paa den anden Side vilde det vel heller ikke være umuligt for ildesindede Skribentere, at betjene sig af den ubundne Frihed til at gjøre selv den gode Regjering forhadt og foragtet blandt Folket, ved Hjelp af falske eller halvsande Fremstillelser. Det vilde altsaa siensynlig være langt bedre at lade National-Repræsentationen, naar den skulde indføres, gaae umiddelbar ud paa at hin-

dre

dre Folkets Undertrykkelse, end lade det beroe ved at hævde Friheden til at klage derover.

Men i en allerede tilværende Stat, især en Stat, der har faaet en saadan Form som vort Fædreneland, lod en saadan Grundlov sig ingenlunde indføre uden Konstitutionens væsentlige Forandring. Om en Konge endog udgav en saadan Lov og klausulerte den saaledes, at han vilde have sin Regjering forbrudt, hvis han krænkede den, saa vilde denne Lov dog ingen Rets Virkning have. Thi naar Tilfældet indtraf, var der ingen kompetent Dommer, der kunde dømme ham, at have sin Regjering forbrudt; følgelig lod denne Klausul sig ikke realisere uden ved Tumult, altsaa ikke paa en lovformelig Maade. Endnu mindre kunde hans Eftermand bindes derved; thi hiin Konge maatte, hvis man tillagde hans Lov denne Virkning, blive Souveræn efter sin Død; og paa denne Maade vilde en Konge, ved at stemple alle sine Love som uforanderlige, kunne perpetuere alle sine Uretfærdigheder, og gjøre ethvert Fremskridt til det Bedre umuligt. Det forstaaer sig

selv,

selv, at Lovens indvortes Godhed her ingen Forandring kunde gjøre.

„Men, siger Modpartiet, det er heller ikke en saadan Lov, hvis Overtrædelse skal have Magtens Tab til Følge, vi mene. Men uagtet den Lov, der hjemler Trykkefriheden, i en absolut monarkisk Stat ikke kan være Fundamentallov i denne Forstand, saa kunde den dog være en Lov, lig Kongeloven, eller lig Loven om Stavnsbaandets Løsning, en Lov, som Regenten offentlig og høitidelig erklærede, at han aldrig og i intet Tilfælde vilde overtræde, og som enhver ny Regent, ved sin Regjerings Tiltrædelse, selv ifald det skulde agtes fornødent, under Eed, ligesaa høitidelig vilde love, aldrig at rokke eller forandre *).

En Trykkefriheds Lov, der skulde have samme Kraft som Kongeloven, kan ingen Konge give paa egen Haand. Det, der giver Kongeloven sin forbindende Kraft i sine væsentlige Stykker, er deels den Myndighed, Folket ved Souverænnitets-Akten havde overdraget Friderich den tredie til at bestemme Re-

*) Birckner 2 Deel S. 316.

Regjeringsformen, Arvefølgen o. s. v.; deels og fornemmelig denne Lovs Indhold selv. Den indeholder nemlig vor Statsforfatnings væsentlige Betingelser, ved hvis Ophævelse man tillige vilde tilintetgjøre Statsforbindelsen. Og da Staten, i Følge det vi i det Foregaaende have beviist, er et juridisk nødvendigt Selskab, kan den med fuld Ret fordre, at enhver skal erkjende disse Betingelsers Gyldighed. Den, der vægrede sig herved, vilde eo ipso vægre sig ved at leve i Statsforbindelsen, altsaa gjøre sig selv retløs, og qvalificere sig til vilkaarlig Behandling. Det mindre væsentlige Indhold i Kongeloven, fornemmelig det om den herskende Religion, har derfor, efter mine Tanker, ingen Rets Virkning; thi den ene Generation kan ikke foreskrive den anden noget i denne Henseende; og desuden vare der ingen lovlige Tvangsmidler mod Kongen, om han ikke bekjendte sig til den lutherskchristelige Religion, eller ikke saa vældig som Kongeloven fordrer det haandhævede og beskjærmede den iblandt Undersaatterne. Ikke at tale om, at Souverænnitetsakten ingen Kompetence tilstod Fri-

de-

derich den tredie til at bestemme nogen herskende Religion.

Ligesaa indlysende er det, at den Klausul i Forordningen af 20 Junii 1788, hvorved Kongen giver sit Ord paa, at den ved denne Forordning Bondestanden tilsagte Frihed stedse skal være uigjenkaldelig, og paa ingen Maade kunne svækkes eller indskrænkes, ingen juridisk Virkning har. Vel kan man ikke tvivle paa, at denne Forordning, formedelst sin indvortes Godheds Skyld, altid vel blive holdt, saalænge Oplysningens Soel ikke viger fra Dannerfolket, eller Retfærdighed fra Dannerkongens Trone. Vel er det indlysende, at denne Klausul viselig er udtænkt, for at være en Dæmning mere mod Aristokratismens Bestræbelser for paa ny at paaliste Bondestanden de Lænker, som Retfærdigheden nu anden Gang havde sønderbrudt. Men med alt det paalægger den dog i og for sig de følgende Konger ingen Pligt; selv Kristian den syvende kunde gjerne, denne Klausul uagtet, indføre Stavnsbaandet igjen, uden at Folket derved fik nogen Tvangsret mod ham. Ja, selv fra Moralitetens Side

kunde

kunde det forsvares, forudsat, at Stavnsbaandets ny Indførelse i sig selv kunde være en retfærdig og almeennyttig Lov. (At dette her aabenbar ikke er Tilfældet kommer ikke i Betragtning paa dette Sted, da her allene er Tale om Virkningen af hiin Klausul). Thi aldrig kan Regenten være forbunden til at lade en uretfærdig eller skadelig Lov staae, fordi han eengang, da han ikke indsaae dens Uretfærdighed eller Skadelighed, erklærede den for evig gjeldende.

Man seer og, at der i Indfødsretten, der ligeledes er klausuleret som uigjenkaldelig, og som endog er udkommen i en langt høitideligere Form end Forordningen om Stavnsbaandets Løsning, ere gjorte nye lovbestemte Forandringer, i det ringere Pengesummer end dem, som denne Lov udfordrer, nu paa visse Steder *) antages for tilstrækkelig Adkomst til Indfødsretten; og nogle Personer, som der ikke

*) I Kjøbstæderne paa Island, Finmarken og Tromsøen, efter Anordningerne af 17 Nov. 1786 §. 8. 17 Julii 1789 §. 13. 20 Junii 1794 §. 8.

ikke nævnes, have faaet Haab om Naturalisation *).

Man vil af alt dette kunne see, at en Lov angaaende Trykkefriheden, naar den ikke hørte til Grundforeningen mellem Regent og Folk, men blev givet eensidig af den første, kunde, uagtet den blev klausuleret som uigjenkaldelig, gjerne forandres, selv i Giverens levende Live, ei allene uden at Regenten derved vilde forbryde sin Regjering, men endog, i Tilfælde at han ved nærmere Overveielse fandt den stridende mod den almindelige Sikkerhed, uden at gjøre Uret, og uden at tildrage sig Skam som Løgner og Ordbryder. Det Forslag, at affordre Tronbestigeren en Eed eller anden Forsikring paa Trykkefrihedens Vedligeholdelse, vilde aabenbar gjøre en væsentlig Forandring i Konstitutionen; thi paa denne Maade maatte jo, i Vægrings Tilfælde, en Person udelukkes fra Arvefølgen, som Grundloven hjemlede Ret dertil; desuden vilde

*) See Res. 15 Apr. 1785, bekjendtgjort ved Generalitets og Komissariats Kollegii Plakat af 1 Aug. s. A. angaaende fremmede udlærte Jægere.

vilde dette direkte stride mod Kongelovens §. 17.

Jeg har nu, som jeg haaber, indlysende godtgjort, at Trykkefriheden ikke, efter vor Statsforfatnings Natur, kan grundes paa nogen uigjenkaldelig og urokkelig Grundlov, men maa, som enhver anden borgerlig Rettighed, bestemmes ved borgerlige Love, som Monarken giver og ophæver. Ligeledes har jeg godtgjort, at Regenten ved at forunde Skribenterne Frihed til offentlig at fremsætte deres Dom over hans Indretninger, kun kan have til Hensigt, selv at blive oplyst om de Mangler og Feil, som disse Indretninger kunde have, og de Midler, hvorved de kunde afhjelpes og forbedres, men aldrig at holde sig selv i Ave, og skaffe sig en Drivefjeder, som han ellers ikke vilde have, til at styre retfærdigen. Da nu det Begrundede aldrig bør gaae videre end Grunden, og da, i Følge de i det foregaaende anstillede Undersøgelser, enhver Handling, der ingen anden fornuftmessig Hensigt kan have end at bringe Folket til at staae op mod Regenten, er juridisk utilladelig, saa udfindes ved Hjelp heraf følgende

vig:

vigtige Princip for Grændsebestemmelsen af Skribenternes Frihed til at dadle offentlige Indretninger: at Dadelen maa være saaledes beskaffen, at den kan betragtes som Raad til Regenten, men ikke som Besværing over Regenten til Folket; eller med andre Ord: Dadelen maa, naar den skal være tilladelig, kunne forklares af den Hensigt, at oplyse Regjeringen om Manglerne og Feilene i de offentlige Indretninger; den Dadel, som ikke lader sig forklare af denne Hensigt, men allene af Hensigt til at opvække Folkets Misfornøielse og tilveiebringe Gjæring, er utilladelig og strafværdig.

Ved at gjennemgaae de Bestemmelser, som Forordningen gjør i denne Materie, vil jeg faae Leilighed til nærmere at oplyse dette Princips Anvendelighed og Frugtbarhed, saa og at gjendrive de Indvendinger, som jeg, i Følge de herskende Begreber, kan vente, at man vil gjøre herimod. Fortolkningen og

Be-

Bedømmelsen over disse Bestemmelser skal nu sysselsætte os.

Forordningen hjemler, ei allene, saaledes som vor ældre Trykkefriheds Lovgivning, stiltiende og ved indirekte Udtryk paa flere Steder, men endog i direkte og bestemte Udtryk, Skribenten Ret til „at yttre sin Mening, angaaende, hvad han troer, der kunde være at forbedre eller rette i Landets Love, Anordninger og offentlige Indretninger" (§. 7).

Men i Udøvelsen af denne Ret ere der adskillige indskrænkende Bud, hvoraf det første og mærkeligste møder os §. 2, hvor Lovgiveren befaler følgende: „Dersom nogen, i et trykt Skrift, laster, forhaaner, eller søger at udbrede Had og Misnøie mod disse Rigers Konstitution, eller mod Kongens Regjering, enten i Almindelighed eller i enkelte Handlinger, da straffes han med Landsforviisning; og dersom han, efter at være ført uden for Grændserne, igjen indfinder sig i Kongens Riger og Lande, uden at have erholdt Tilladelse, bør han arbeide i Jern sin Livstid."

Paa

Paa denne og den syvende Paragraphs rigtige Fortolkning og Bedømmelse beroer, for en saare vigtig Deel, Dommen over hele Trykkeforordningen. Jeg maa derfor her især udbede mig mine Læseres Opmærksomhed.

Artiklen taler om at laste, forhaane, søge at udbrede Had og Misnøie mod de der nævnte Gjenstande. Hovedordet bliver vel her „at laste;" de øvrige synes blot at være tillagte for nærmere at karakterisere det, der gjør denne Yttringsmaade strafværdig. Det Middel, hvorved Skribenten kan opvække Foragt, Had og Misnøie mod Konstitutionen og Regjeringen, kan dog ikke være andet end, enten at laste dem, eller og bruge usømmelige Udtryk derom; og dette sidste taler §. 7 om. Lovgiveren har og lagt dette tydelig for Dagen, saavel derved, at han i Forordningens Epilog har givet en Definition paa at laste, hvilken han endog, for end ydermere Tydeligheds Skyld, oplyser med Exempler, men ingen Definition har givet paa det Ord forhaane, der dog ligesaa godt vilde have trængt dertil, hvis det havde havt samme Vigtighed, som og derved, at

han

han udtrykkelig har erklæret hiint første Ord for at være det generiske.

Spørge vi nu, hvad der skal forstaaes ved at laste, saa har Lovgiveren defineret dette Ord saaledes: „at tillægge den Person eller Ting, om hvilken der handles, en saadan Ufuldkommenhed, som ei kan bestaae med dens Hensigt." Denne Definition kunde maaskee synes noget utydelig. Men lykkeligvis har Lovgiveren tilføiet nogle Exempler, der hæve enhver Tvivl. „Saaledes (til Exempel) lastes Statens Regjeringsform og den ved Landets Love beskyttede Religion, naar disse tillægges saadanne Mangler, at Borgersamfundets Formaal (borgerlig Frihed, Borgersikkerhed og Almeenvel) ikke derved kunde opnaaes eller bestaae." Af disse Exempler er det indlysende, at de Ord, „som ei kan bestaae med dens Hensigt," maa interpreteres saaledes, „som vilde gjøre dens Hensigts Opnaaelse umulig." Denne Fortolkning, maatte endog antages, om disse Exempler ei vare tilføiede; thi forstod man Definitionen anderledes var det at laste, hvilken Ufuldkommenhed man end tillagde Gjenstanden, og de Ord „saadan

Ufuld-

Ufuldkommenhed" med den paafølgende Beskrivelse viser dog, at Lovgiveren blot taler om Ufuldkommenheder af en vis Beskaffenhed; ogsaa blev der i saa Fald aabenbar Modsigelse mellem §. 2 og §. 7. Men heraf følger, at man, uden at støde an mod §. 2, kan tillægge de der nævnte Gjenstande enhver Mangel og Feil, der blot vilde gjøre det vanskeligere for dem at naae deres Bestemmelse, men ikke vilde gjøre det aldeles umuligt.

Snarere kunde der være Vanskeligheder ved Spørgsmaalet: hvilke de Gjenstande ere, som Paragraphen forbyder at yttre sig om paa den beskrevne Maade. At Rigets Konstitution og Regjeringen i det Hele ere saadanne Gjenstande, kan ikke omtvivles. Men er det ligeledes forbudt, i den ovenforklarede Betydning, at laste Regjeringens enkelte Handlinger? Ved første Diekast kunde man let forledes til at besvare dette Spørgsmaal bekræftende, da Regjeringens enkelte Handling udtrykkelig nævnes blandt de Gjenstande, der ikke maae lastes. Men ved nøiere Prøvelse vil man finde et modsat Resultat.

Røie

Nøie Agtpaagivenhed paa en Loys Ord er uden Tvivl det første Middel, man bør gribe til, for at udfinde dens sande Mening. Dette ville vi derfor først bruge. Nu taler Forordningen ikke om at laste Regjeringens enkelte Handlinger, men om at laste Regjeringen i enkelte Handlinger. Paa Betydningen af disse to Udtryk er der en mærkelig Forskjel. At laste Regjeringens enkelte Handlinger vilde, i Overeensstemmelse med den legale Definition paa at laste, være at fremstille saadanne Feil i disse Handlinger, at Opnaaelsen af den Hensigt, hvorfor de ere foretagne, derved vilde blive umulig. Men at laste Regjeringen i enkelte Handlinger er at fremstille Regjeringens enkelte Handlinger fra en saadan Side, at Regjeringen selv derved vilde karakteriseres som uduelig til at naae sit Hovedøiemed. Det første kan meget vel skee, uden at det sidste derved tillige skeer. Naar man nemlig ikke deriverer de Mangler, man tillægger den offentlige Foranstaltning, af en vedvarende, men af en transitorisk Aarsag, saa kan man meget vel anse Manglerne for saa betydelige, at Indretnin-

gens Hensigt forfeiles derved, uden dog at tillægge Regjeringen selv en Mangel, der vilde gjøre Opnaaelsen af dens Total-Øiemed umulig. Saaledes kan, Rigtigheden af min Fortolkning forudsat, den danske Borger med Frimodighed fremsætte, f. Ex. den Overbeviisning, at Trykkeforordningen, ved sin Bestemmelse i §. 17, har indført en indirekt Censur, der endog i visse Henseender er skadeligere end den direkte; og derved forfeilet sin Hensigt, ved en nøiagtig Bestemmelse af Trykkefrihedens Grændser, at gjøre Brugen af dette ubehagelige Tvangsmiddel ufornøden. Naar han kun fremsatte denne sin Mening uden Bitterhed, i tilbørlige og sømmelige Udtryk, havde han intet andet at frygte end Gjendrivelse, hvis han havde feilet; thi han havde vel lastet denne Lovbestemmelse, men ikke lastet Regjeringen selv i denne Lovbestemmelse. Hvis nogen derimod dristede sig til at forklare denne Bestemmelse af nogen ond Intention eller af total Mangel paa Lovgivningskunst, saa vilde han, foruden at udsætte sig for billig Bebreidelse for en saa ugrundet, uretfærdig og uhuman Formod-

ning

ning eller Kritik, ogsaa qvalificere sig til den i §. 2 dikterte Straf; thi da havde han ei allene lastet en Regjerings Handling, men tillige lastet Regjeringen selv i denne Handling, i det han havde udledt den af et Princip, der maatte blive Kilden til en Række af lignende Handlinger, og saaledes tillagt Regjeringen selv en Ufuldkommenhed, der vilde gjøre det umuligt for Undersaatterne, ved dens Hjelp at opnaae borgerlig Frihed og Sikkerhed, Statsforbindelsens Øiemed.

Efter mine Tanker er den Distinction, jeg her har gjort, og som jeg allerede har fremsat i Recensionen over Hempels Mening, saare indlysende; og jeg vil, som jeg og der har erklæret, ansees for ikke at forstaae mit Sprog, hvis man overbeviser mig om, at Forordningens grammatiske Fortolkning ikke giver den Medhold. Imidlertid have, saavidt jeg har mærket, næsten alle Læsere fundet den ganske ubegribelig, og ikke troet at kunne forklare den anderledes, end af Lyst til at indsmigre mig hos Forordningens Konci-

pient *). Hvad det er, der falder disse Herrer saa besværligt at indsee, veed jeg ikke. Men saa meget veed jeg dog, at de, der:

*) Denne Mistanke finder jeg paa min Side, ved denne Leilighed, allermeest ubegribelig. Thi der er ei allene ingen Grund dertil, men det er her endog absolut umuligt, at jeg kan have smigret. Om jeg kunde vente, at Lovkoncipisten vilde være tilfreds med denne Fortolkning eller ikke, var ganske og aldeles betinget af min Overbeviisning om dens Rigtighed. Enten maa jeg nemlig have havt denne Overbeviisning; men i saa Fald er der jo ikke Smiger deri, med mindre man vil paastaae, at Sandheden selv, naar den tjener til Roes eller Forsvar for de Mægtige, er Smiger. Eller og maa jeg selv have anseet min Fortolkning for urigtig, men da maatte jeg jo vente, at Forordningens Koncipist vilde være misfornøiet med en Fortolkning, der, om den blev gjeldende, var hans Hensigter i Veien. Ja, det som mere er, jeg havde da sagt ham en stor Bitterhed i følgende Ord, der findes i Lærde Efterretninger f. A. S. 644. „Saa ret og fornuftmessigt det altsaa er, at udstøde den, der yttrer sig paa hiin Maade (der, efter min Fortolkning, overtræder §. 2) af Statens Skjød, saa uretfærdigt og ufornuftigt var det i sidste Tilfælde" (naar den modsatte Fortolkning antages). Men Partiaand overseer alt, hvad der taler for det modsatte, hvor stærkt det end falder i Øinene.

dersom de ellers tænke dem noget bestemt ved deres Skrig over denne Fortolkning, enten maae forudsætte, at den paaberaabte Forskjel i sig selv er uantagelig, eller og at den, skjøndt i sig selv mulig, dog ikke kan bestaae med Forordningen. Dersom de ville fremkomme med den første Indsigelse, saa maa jeg bede dem at retfærdiggjøre den ved Hjelp af Sprogbrugen, og derhos gjøre dem det Spørgsmaal: om der ikke gives Handlinger, der ere saa uforuuftige og umoralske, at det handlende Subjekt selv aabenbarer sig derved som uforuuftigt og umoralsk, men og andre uforuuftige og umoralske Handlinger, der ikke berettige til en saadan Slutning mod den Handlendes Karakter i det Hele? Men dersom man svarer Ja herpaa, saa er det og klart, at man, ved at fremstille en Persons Handlinger, som uforuuftige og umoralske, stundom kan fremstille Personen selv fra samme Side, men at dette ikke altid er Tilfældet. Og det er jo ikke andet, jeg paastaaer.

Vil man paastaae, at Forskjellen vel i og for sig lader sig høre, men ikke er hjem-

let

let i Forordningen, saa ønskede jeg gjerne at vide en bestemt Grund, hvorfor man i Fortolkningen af denne Forordning ei bør holde sig til den Betydning, som rigtig Sprogbrug tillægger de Ord, den bruger. Jeg har kun hørt et eneste Argument herfor, og jeg indseer heller ikke nogen Mulighed af, at der kan anføres andre. Argumentet er det: at det Forbud imod at laste Kongens Regjering i enkelte Handlinger, naar det allene skal betyde det, jeg vil, at det skal betyde, var til ingen Nytte, og indeholdtes allerede i det, at Kongens Regjering ei selv maa lastes; thi det er aldeles ligegyldigt, enten jeg udtrykkelig erklærer Regjeringen for ond og udueelig, eller jeg karakteriserer dens Foretagender saaledes, at de skulde røbe Ondskab og Udueelighed. Jeg svarer hertil, at jeg er fuldkommen af samme Mening, at disse Yttringsmaader i Grunden komme ud paa eet, og det er just derfor, at Forordningen lader disse to Forbrydelser gaae pari passu. Men Maaden, hvorpaa Dadelen udtrykkes, er dog ikke den samme, og Handlingerne ere altsaa, i Henseende til deres indvortes Form, forskjel-

lige,

lige, skjøndt, i Henseende til deres Strafskyld, lige. Det var derfor ikke tilovers, at Forordningen udtrykkelig føiede til, at den anden Maade at dadle Regjeringen paa skulde medføre samme Straf som den første. Dersom dette ikke var skeet, vilde den, der havde karakteriseret Kongens Handlinger, som Virkninger af Dumhed og Tyranni, uden udtrykkelig at tillægge hans Regjering disse Prædikater, som almindelige Egenskaber, kunne paaskyde Lovens, i det mindste denne Paragraphs, Taushed; og da vilde han dog altid have en Skingrund, der mulig endog kunde gaae igjennem ved Domstolene, eller i manglende Fald give Vedkommende Leilighed til at beklage sig over, at Domstolene havde gaaet uden for Lovens Bogstav.

For at sætte dette i saa meget klarere Lys, maa jeg gjøre opmærksom paa et par Steder hos Birckner, der bevise mere end Muligheden af denne Udflugt. I sine Skrifters anden Deel S. 88 indrømmer han Prof. Schlegels Paastand, at Skribenten ei maa have Lov til at tillægge den høieste Regent Udueligheid. S. 89 er han villig til at give

efter

efter for denne sin Modstanders Paastand, at den, der bebreider Regenten ond Villie, bør straffes. Derimod protesterer han S. 90 aldeles mod den Paastand af Schlegel, at den Skribent var strafbar, der tiltalede sine Medborgere saaledes: „Regjeringen tyranniserer Eder, I behandles som Trælle, som Slagtoffere, der staae til Rede for Despotens Vink." Birckner tilstaaer altsaa den Skribents Strafværdighed, der laster (efter Forordningens Definition) Regjeringen i Almindelighed, men vil, at han skal være straffri, naar han laster den i enkelte Handlinger (efter min Fortolkning derover); thi det er aabenbart, at Regjeringens Handlinger i den anførte Passus beskrives som Virkninger af ond Villie, uagtet der ikke udtrykkelig siges, at Regjeringen i Almindelighed besjæles af en saadan Tænkemaade. Jeg anseer rigtig nok disse Birckners Yttringer for ukonsequente; ja! jeg troer, at han intet Sted har sovet saa dybt, som her. Men naar en Mand af Birckners Tænkekraft kan foreslaae en Lov, hvori det forbødes at tilægge Regjeringen Uduelighed eller Ondskab,

men

men tillodes at beskrive dens Handlinger, som Virkninger af Uduelighed eller Ondskab, saa kan man dog vel ikke med Føie paastaae, at Strafværdigheden af denne sidste Yttringsmaade er en saa umiddelbar Følge af den førstes Strafværdighed, at Lovgiveren, ved at forbyde hiin, naar denne først var forbudt, vilde have begaaet en saa grov Pleonasme, at man, for at rædde ham derfor, skulde nødes til at antage en anden Fortolkning end den, som bedst stemmer overeens med Ordene.

Der er altsaa ingen Grund til ikke at antage den Mening, som Ordfortolkningen giver meest Medhold; derimod gives der, foruden Ordfortolkningen selv, adskillige andre, og det meget vigtige, Grunde, hentede fra Forordningens Analogi, den almindelige Ret og den sunde Fornuft, der bestyrke min Mening. Disse Grunde, hvoraf jeg, i den oftomtalte Recension, kun har berørt nogle, og det meget løselig, maa jeg her nærmere udvikle.

1) Den modsatte Fortolkning vilde ligefrem stride mod §. 7, der tilstæder enhver at

yttre

yttre sin Mening, angaaende, hvad han troer, der kunde være at rette og forbedre i Landets Love, Anordninger og offentlige Indretninger, naar det blot skeer med Beskedenhed, og uden at tilsidesætte den Ærbødighed, han, som Borger og Undersaat, er Regjeringen og Lovgiveren skyldig. Denne samme §s Slutning viser og, at selv den, der skumler med Bitterhed over Regjeringen, eller indklæder sine Anmærkninger over dens Foranstaltninger i utilbørlige og usømmelige Udtryk, ei kan straffes efter §. 2, med mindre Forseelsen skulde være begaaet i en særdeles høi Grad.

2) Den modsatte Fortolkning vilde og være i ligefrem Modsigelse med Analogien af §. 5. Denne §. sætter nemlig temporær Landsforviisnings Straf for dem, der laste den christelige Religion; og det er denne Paragraphs aabenbare og erklærede Hensigt, at give Landets Religion, som Konstitutionen hegner om, en fortrinlig Beskyttelse. Men naar §. 2 var anvendelig paa enhver, der lastede en Regjerings Foranstaltning, saa maatte jo, i Følge den, evig Landsforviisning være Straffen

for

for at laste Landets Religion; thi denne er jo authoriseret i Loven, ja selv i Grundloven, og følgelig i alleregentligste Forstand en Foranstaltning af Regjeringen. Den femte Paragraph vilde altsaa berøve den christelige Religion en Deel af den Hellighed, der ellers maatte tilkomme den, som offentlige Foranstaltning, i Stedet for at forøge denne Hellighed.

3) Der kan ikke tænkes nogen fornuftig Grund, hvorfor Lovgiveren skulde forbyde Undersaatterne at oplyse ham om saadanne Mangler ved hans Indretninger, der lægge uafværgelige Hindringer i Veien for Opnaaelsen af deres Hensigt. Heri ligger, naar de brugte Udtryk kun ikke ere bittre eller utilbørlige, intet, der fornedrer Regjeringen, intet, der fremstiller den som uværdig til Nationens Tillid, intet, der viser fjendligt Sindelav mod Regjeringen, eller Lyst til at ophidse Folket imod den. Tvertimod røber Skribenten herved Tillid til Regjeringens Evne til at indsee, at den har taget feil, og dens gode Villie til at rette Feilen. Den politiske Skrivefriheds fornuftmessige og af Lovgiveren

selv

selv erkjendte Hensigt fordrer og uomgjænge-lig at dette tilstædes. Naar denne Frihed skal være et Middel til at gjøre Regenten bekjendt med Manglerne i de offentlige Indretninger og Midlerne til disse Manglers Afhjelpning, hvorledes kan det da være Skribentens Pligt at lægge Dølgsmaal paa de vigtigste og væsentligste Mangler, paa dem, der tilintetgjøre selve Indretningens Hensigt? Hvorfor skulde det være forbudt paa en anstændig Maade at lægge dem for Dagen? Det var jo at berøve sig Skribenternes Veiledning, der hvor den allermeest var fornøden. Derimod kunne der anføres saare gyldige Grunde, hvorfor det ikke skal være tilladt, at erklære Regjeringen selv i det Hele for uduelig eller ond, eller karakterisere dens Handlinger som Virkninger af Udueligheb eller Ondskab, hvilke Grunde jeg i det Følgende, hvor jeg kommer til at bedømme denne Paragraphs Indhold, udførlig skal foredrage, med Hensyn til de Indvendinger, som jeg kan vente mig derimod. Efter min Fortolkning kommer altsaa Paragraphens Disposition i fuldkommen Harmoni med Ret og Politik; hvorimod den,

efter

efter den modsatte Fortolkning, vilde striide mod Trykkerettens Hensigt, Borgernes Rettigheder og Regjeringens sande Interesse. Men den Fortolkning, der giver den retfærdigste, fornuftigste og meest konsekvente Mening, maatte dog vel have Overhaand, om der for Resten vare lige gode Grunde paa begge Siderne.

4) Ligesom den Fortolkning, der er min modsat, paa den ene Side vilde „lægge Hindringer i Veien for gode og oplyste Mænds frimodige Tankeyttring" (hvilket Lovgiveren, i Forordningens Epilog, erklærer at være mod hans Hensigt), saa vilde den og paa den anden Side give ildesindede Skribenter Leilighed til, ustraffet at fremføre Yttringer, der aabenbarlede til „at undergrave Statens Grundstøtter, og forstyrre den borgerlige Sikkerhed" (hvilket strider mod Lovgiverens i Forordningens Prolog yttrede og ved Forordningen selv iværksatte Hensigt). Naar den Talemaade: „at laste Kongens Regjering i enkelte Handlinger," bør skal forstaaes med Hensyn til den enkelte Handling selv, og den Ubekvemhed, Skribenten tillægger denne Handling til at opnaae

den

den Hensigt, hvorfor den er foretagen, og ikke med Hensyn til den Karakteer, Regjeringen i denne Handling dømtes at have lagt for Dagen, og Muligheden af, med denne Karakteer, at kunne naae sit Hovedøiemed, saa indseer jeg ikke, at dette Forbud blev overtraadt af en Skribent, naar han tillagde Regjeringen en ond Hensigt med en vis Foranstaltning, men tilstod, at denne Hensigt tilfulde blev naaet derved. Saaledes, til Exempel, kunde man, under Forudsætning af denne Fortolkning, ikke siges at laste Regjeringen i enkelte Handlinger, naar man tillagde Trykkeforordningen den Hensigt, at lægge Folkets Fornuft under Aaget og forberede det gyseligste Tyranni, men tillige paastod, at Regjeringen havde vidst at opnaae denne Hensigt tilgavns. Denne Skribent havde jo ikke erklæret, at Forordningen havde Mangler, der gjorde Opnaaelsen af dens Hensigt umulig, men tvertimod paastaaet det modsatte. Heller ikke havde han tillagt Regjeringen i Almindelighed nogen saadan Mangel, da han blot havde afsagt Dom over denne enkelte Regjerings Handling. Han kunde alt-

saa

saa ikke straffes efter §. 2, skjøndt vel med den mildere Straf, §. 7 dikterer. Havde han derimod erklæret Hensigten for at være god, men anseet den for at være forfeilet, da skulde han være straffældig efter §. 2. Hvilken uhyre Inkonsekvents! Tør man uden Grund tiltroe vor Lovgiver, eller eengang noget Væsen, der besidder Fornuft, en saadan? Efter min Fortolkning seer man let, at denne Inkonsekvents aldeles ikke finder Sted; thi efter den maatte hiin første Yttring straffes efter §. 2, den sidste vilde derimod være ustraffelig, med mindre Formen stødte an mod §. 7.

5) Skulde Sagen endnu, efter alt det anførte, blot være tvivlsom, saa maatte dog den af mig antagne Mening, endog af denne Aarsag, følges ved Domstolene; thi uden tilstrækkelig Grund bør der aldrig skee nogen Forandring i Retstilstanden, men alt blive in statu qvo (Lovkyndighedens Lex inertiæ). Følgelig maa en Tiltalt altid frifindes, hvor der ikke ere afgjørende Grunde for hans Fordømmelse. Men hvor der ere lige stærke Grunde for og imod, hæves de første af de

sidste,

sidste, og altsaa bliver der ingen tilstrækkelig Bestemmelsesgrund tilbage *).

Alting maa bedrage mig, dersom jeg ikke nu paa det fuldkommeste har retfærdiggjort min Fortolkning over §. 2 **). Jeg gaaer nu over til den kritiske Prøvelse af denne Paragraphs Indhold, hvis Resultat vil kaste en nyt Lys paa Fortolkningen.

Der-

*) Juristernes sædvanlige Regel: „Man bør i Tvivls Tilfælde altid følge den mildeste Mening." Jeg har ikke villet paaberaabe mig Sætningen, saaledes udtrykt, fordi den i denne Form seer ud som et blot Barmhjertigheds Princip, ligesom man og ofte, paa Retfærdighedens og Borgersikkerhedens Bekostning, har gjort en saare barmhjertig Anvendelse deraf. Saaledes som jeg har fremsat Reglen, seer man, at det er en Rets Regel, som ei er eiendommelig for de kriminelle Løves Anvendelse, men gjelder for al Proces, og resulterer af en af Forstandens øverste Love, den tilstrækkelige Grunds Sætning.

**) Nogle Læsere ville maaskee finde, at jeg har været for udførlig i a: udvikle mine Grunde for denne Fortolkning. For dem har jeg vel og været for udførlig. Men Omsorg for at meddele alle mine Læsere min Overbevisning i dette Stykke, hvilket jeg af mange Grunde saa høilig ønsker, har ikke tilladt mig at være kortere.

Dersom de Skribenter have Ret, der paastaae, at den Lov, der hjemlede Trykkefriheden, skulde tjene til en Tæmme paa den høieste Regjering selv, saa kunde man med Rette fordre, at den skulde strækkes saa vidt, at det blev Skribenterne tilstædt, saavel explicite som implicite, at erklære Konstitutionen og Regjeringen for aldeles uskikkede til at opnaae Statsforbindelsens Øiemed; thi just denne Dom, og dens almindelige Udbredelse var det, at Regenten meest maatte frygte for, og i denne Frygt finde en Spore til at lægge sig efter Folkets Gunst. Birckner og Collet have derfor, paa Grund af hiin Forudsætning, udstrakt Trykkefriheden hertil. Vel har Birckner i sit sidste Skrift om Trykkefriheden gjort Indskrænkninger heri, som vi i det Foregaaende have seet. Men han har heri, som hans Recensent i de Lærde Efterretninger *) allerede har viist, været ganske ukonsekvent. Under Forudsætning af, at det har sin Rigtighed med hiin Trykkefriheden tillagte Nytte, og tillige med Birckners Lære

om

*) 1798. No. 29. S. 450.

om Opstands ubetingede Ulovlighed, baade fra den moralske og juridiske Side, burde han have antaget det for tilladeligt, endog explicite at bebreide Regenten Udnelighed og ond Villie, ligesom han og er vedblevet at paastaae, at Skribenten er ustraffelig, naar det skeer implicite, skjøndt umiskjendelig.

Dersom jeg derimod har Ret i den Paastand, jeg i det Foregaaende har fremsat og beviist, at de ved Trykken fremsatte Indvendinger mod Regjeringers Handlinger altid bør være saaledes affattede, at de kunne forklares som Forestillinger til Regenten, men at saadanne, der blot kunne betragtes som Besværinger over Regenten til Folket, ikke bør taales, saa følger deraf umiddelbar, at den Skribent er strafværdig, der explicite eller inplicite erklærer Konstitutionen eller Regjeringen for at være saa slette, at de aldeles ikke kunne naae deres Bestemmelse. Har Skribenten til Hensigt, at forestille Regenten Mangelerne i hans Indretninger, for at formaae ham til at tette og forbedre dem, saa maa han nødvendigvis appellere til Regentens egen Indsigt til at indsee Feilene, og

Vil-

Villie til at rette dem. Han maa altsaa forudsætte Duelighed og god Villie hos Regjeringen. Han maa forudsætte, at den, efter hans Overbevisning, urigtige Handling blot kommer af Overilelse eller en anden transitorisk Aarsag, og at Regjeringen selv baade kan bringes til at indsee Feilen og til at ville rette den. Den, der nægter Regjeringen al Indsigt, hvorledes kan han vente at overtyde den om, at den har feilet, og den, som nægter den god Villie, hvorledes kan han vente at formaae den til at gjøre Feilen god? Den, der altsaa fremsætter slige Beskyldninger, giver tydelig tilkjende, at det ikke er Regenten, men Folket, han appellerer til, og som han vil bevæge til at gjøre en Forandring.

I den offentlige Fremsættelse af den Dom, at Regjeringen har saadanne Mangler, der gjøre det umuligt, at Borgersamfnndets Formaal ved dens Hjelp kan opnaaes, kan altsaa ikke ligge anden Tendents end at bringe Folket til Opstand; men denne Tendents ligger og nødvendig deri. Naar Regjeringen eller Konstitutionen virkelig skulde være feilfuld i den Grad,

saa maatte enhver fornuftigvis stræbe for at omstøde en saadan Regjering eller Konstitution; thi under saadanne Omstændigheder er Retsforholdet tilintetgjort, og Lydighedspligten bortfalder efter Samvittighedens Dom; ja denne befaler endog at forlade en saadan Tilstand og sætte sig i en mere retmessig. Den, der foregiver, at Regjeringen eller Konstitutionen er i hiint Tilfælde, angiver altsaa Præmisserne til den Konklusion: Folket bør reise sig for at bringe en anden Konstitution eller en anden Regjering i Stand.

De, som antage, at Folket bør respektere selv den meest despotiske Konstitution, og adlyde selv den meest uretfærdige Regjering, kunne derfor med et Slags Grund tilstaae en uindskrænket Frihed til at dadle Konstitutionen og Regjeringen, siden Folket, efter deres Theori, alligevel kunde og burde lade Konstitutionen og Regjeringen blive urokket. Da Birckner derfor paa et allerede anført Sted indrømmede den Skribents Straffældighed, der explicite tillagde Regjeringen Udnelighed eller ond Villie, indvendte hans Recensent ikke uden Skin af Ret. „Sæt, at Skri-

ben-

benten troer med Birckner, at endog Majoriteten af Folket ei er berettiget til at afsætte Regenten, uagtet denne Majoritet anseer ham for uduelig eller ond, men at denne Afsættelse ikkun kan foretages af det hele Folk, konstituueret som Folk (en Mening, som er bygget paa høist antagelige Grunde). Vilde man da ikke gjøre denne Skribent Uret, naar man straffede ham for direkte Opfordring til Oprør." Dette Ræsonnement bortfalder af sig selv, naar man, med mig, antager Insurrections moralske Tilladelighed i det Tilfælde, at Regenten er saa ond, eller saa svag og uduelig, at Borgerne aldeles ikke kunne see deres Rettigheder betryggede ved Hjelp af hans Regjering. Den Mulighed, at Skribenten havde en modsat Overbevisning, kan ikke komme i Betragtning; thi Lovgiveren bør indrette sine Bestemmelser, angaaende hvad der skal være Misgjerning, efter det, Handlingen virkelig, efter Fornuftens Dom, indeholder, om end ikke enhver indseer Handlingens Indhold. Denne mulige Mangel af rigtig Indsigt kan aldrig holde Lovgiveren tilbage fra at forbyde en Gjerning,

der

der i sig selv er Ret- og Sikkerhedbrydende. Den, der ikke kan indsee Gjerningens naturlige Beskaffenhed, kan jo dog læse Loven. Denne er blandt andet ogsaa til, for at forebygge, at ingen af Mangel paa rigtig Tænkning skal gjøre Indgreb i Borgersikkerheden. Og, naar den først er givet, saa er det ikke en Vildfarelse i Ræsonnementet, men en Overtrædelse af en bestemt Straffelov, hvori han gjør sig skyldig, og hvorfor han straffes. Forresten turde det vel og være tvivlsomt, om den Theori om lidende Lydighed er saaledes, at nogen, i Tilfælde af et virkeligt blodigt Tyranni, vilde følge den. Jeg troer, at ei allene deres Selvkjærlighed, men endog deres moralske Følelse, vilde, naar Tilfældet indtraf, protestere imod denne Theori og berigtige den.

I øvrigt vil jeg ingenlunde paastaae, at hint Ræsonnement skulde være aldeles uigjendriveligt for dem, der ansee Undersaatterne for, under alle Omstændigheder at være forpligtede til Lydighed. Thi, uagtet Folket, efter deres Lære, burde adlyde Regenten, ihvorvel det ansaae ham for uduelig og ond,

saa

saa var det dog høist usandsynligt, at det vilde efterkomme en saa haard Pligt. Rimeligvis maatte altsaa den Skribent, der skildrede Regenten som uduelig eller ond, virke oprørsk Sindelav. Og da denne hans Handling paa ingen Maade kan tjene til at opnaae noget retmessigt Øiemed, saa blev det vel raadeligst at forbyde den.

Endnu ere der flere Synspunkter, hvorfra man kan see, at en Forfatter kan straffes med Rette, naar han erklærer Konstitutionen for absolut uskikket til sit Øiemed, eller beskylder Regjeringen for absolut Udueligheed eller ond Villie. Med en saadan Tænkemaade vil han, om det end ikke lykkes ham at faae sin Mening udbredt hos sine Medborgere, dog altsaa for sin egen Person være en farlig Lem paa Statslegemet. Det maa nødvendigvis være hans Ønske, at omstøde den Konstitution og Regjering, som han dømmer saaledes om, og som han bestræber sig for at bibringe sine Medborgere en saadan Mening om. Naar Straffen er den, som Forordningen fastsætter, Landsforvisning uden videre dermed forenet Onde, kan han saa

me:

meget mindre beklage sig over at være skeet Uret, da han fornuftigvis ikke kan ønske at leve rolig i en Stat, hvor Borgernes Rettigheder ingen Garanti have, og hvor der altsaa ligesaa lidet existerer et Retsforhold som i Naturstanden; ja, han kunde ikke engang med en god Samvittighed gjøre det.

Der indsees heller ingen Grund, hvorfor den øverste Regent, mere end den ringeste Undersaat, ustraffet skulde kunne gjøres til Gjenstand for Haan og Foragt, om det end ingen Hinder vilde gjøre ham i at opnaae Regjeringens Øiemed, som det dog saa øienfynligt gjør. Men det er klart, at man, ved at skildre Regjeringen som ond og udueelig, angriber Regentens simple Agtelse.

Jeg har nu anført de Grunde, der bestemme mig til at ansee Lovgiveren for beføiet til at forbyde det, han i Forordningens §. 2 har forbudt: at laste Regjeringen enten i Almindelighed eller i enkelte Handlinger. I sig selv var der vel ingen Nødvendighed i at gjennemgaae de Grunde, hvormed man forsvarer en ubegrændset Ret til at dadle Konstitution og Regjering. Baade er det i sig

selv

selv saare let at gjendrive dem, naar først den rigtige Synspunkt er fattet, og tillige maatte de bedste af denne Menings Forsvarere, efter deres egne Grundsætninger, gaae over til min Mening, saafremt de ikke kunne gjendrive de Slutninger, hvorved jeg har søgt at godtgjøre, at et Skrift, hvori der tillægges Konstitutionen og Regjeringen absolut Ubegvemhed til at opnaae deres Øiemed, eller hvori Regjeringens Handlinger beskrives som Virkninger af en Egenskab, der vilde medføre en saadan Udygtighed — at et sligt Skrift ikke kan tjene til nogen anden Hensigt, end den at opvække Folket til Oprør. Oprørske Skrifters Strafværdighed erkjende selv Trykkefrihedens varmeste Forfægtere: „Intet i Verden," siger Stuve *), der forresten og selv har erkjendt, skjøndt ikke nøie beviist, at hiin Frihed har sine Grændser, „kan være alle fornuftige Mennesker helligere og vigtigere, end Ærefrygt mod Lovene, og Vedligeholdelse af den offentlige Orden, Roe og Sikkerhed; og virkelig oprørske Skrifter fortjene derfor ikke

blot

*) I sit herlige Skrift: Over Oprør og oprørske Skrifter S. 36, efter Brunns Oversættelse.

blot den skarpeste Straf af Øvrigheden, men ere endog til alle Tider Gjenstande for alle fornuftige og redeligsindede Statsborgeres Afskyr."

Med alt det frygter jeg for, at mine Bestræbelser for at overtyde mine Læsere, vilde i dette Stykke, for en stor Deel, være spildte, dersom jeg ikke tillige søgte at gjendrive de Grunde, som jeg, efter de Begreber, der circulere i Publikum, maae vente, at man vil opkaste herimod *). De mere tænkende og upartiske blandt mine Læsere maae lægge Mærke til, at det ikke skeer for deres Skyld, men for de Læseres Skyld, som have de modsatte Egenskaber.

„De

*) Med Hensyn til mit i Intimationen til dette Skrift givne Løfte, at bevise Umuligheden af, at de Sætninger, hvorover et vist Parti rimeligvis meest vil støde sig, kunne være dannede til Smiger for Trykkeforordningens Koncipist, henvises herved til Philosophisk Repertorium 2 B. No. 8 S. 121-122, hvor jeg længe forud har antaget Strafværdigheden af de Yttringer, der forbydes i §. 2 efter min Fortolkning, hvilken Fortolkning heller ikke, efter det jeg i det Foregaaende har beviist, kan være Smiger.

„De Beskyldninger, man gjør Regenten for Tyranni og Udueligheed, kunne mulig være velgrundede. Og skal man da ikke blot lydig taale, at Landets Formue bortødsles, at Medborgeren sælges som Slagterqvæg, at Manden rives fra Hustruen, Faderen fra Børnene, for at lade Liv og Lemmer i en Krig, hvoraf Staten ikke har den mindste Nytte; men endog taale det, uden at turde aabne Munden, for at besvære sig over saa himmelskrigende Uretfærdighed *)."

Svaret herpaa er ikke vanskeligt. Ligesom jeg i det Foregaaende hae viist, at der gives Tilfælde, hvor Folket, efter indvortes Fornuftgrunde, kan have Føie til at reise sig mod en Tyran, saaledes gives der og Tilfælde, hvor det kan have god Føie til at bebreide ham ond Villie, Udueligheed, tyrannisk Adfærd. Men ligesom jeg med uomstødelige Grunde har godtgjort, at Skribenten, der opfordrer Folket til Opstand, ikke desmindre altid maa erklæres for strafværdig i den udvortes Lovgivning og ved den udvortes Domstoel,

*) See Birckner 2 D. S. 90-91 jevnfør Bruuns Forsvar for Meningsfriheden S. 10.

stoel, saaledes maa og Skribenten, der beskylder Regenten for hine Ufuldkommenheder, alle Tider straffes, hvad enten han har Sandheden paa sin Side eller ikke; thi Domstolene kunne ligesaalidet erklære Regenten for udygtig til Regjeringen, som de udtrykkelig kunde dømme ham til at have den forbrudt. De Grunde, som jeg hist har anbragt, ere og her fuldkommen anvendelige *), og jeg har allerede i det Foregaaende viist, at den høieste Magthaver ikke uden Urimelighed kan ville tillade, at han beskyldes for Daarskab og Tyranni, enten han saa føler sig skyldig heri, eller ikke. Hvad vilde det og hjelpe, at Undersaatterne maatte klage over Tyranniet, naar Tyrannen ikke vilde afskaffe det, og Folket ikke maatte afskaffe det?

Naar

*) En besynderlig Inkonsekvents forekommer det mig derfor hos Hr. Brunn, at han, uagtet han saa rigtig har indseet, at Opstands-Skrifter maae erklæres for strafværdige efter den borgerlige Lovgivning, om Opstanden end var nok saa moralsk rigtig, dog i samme Skrift ivrer saa meget mod Kants Paastand, at der ei maa tillægges Regenten end Villie, uden at paaberaabe sig anden Grund end den, at Regenten maaskee virkelig yttrer ond Villie.

Naar ikke engang slige Beskyldningers objektive Sandhed kan komme i Betragtning til Skribentens Frisindelse, saa indsees let, at hans subjektive, men vildfarende, Overbevisning endnu mindre kan have denne Virkning. Den Indvending, at Skribenten mulig, naar han havde Uret i en saadan Dom, dog blot havde faret vild, men ikke syndet forsætlig, og at det var uretfærdigt at straffe en Forstands Vildfarelse, bortfalder altsaa af sig selv. Uagtet selvforskyldt Vildfarelse virkelig i mange Tilfælde (f. Ex. i enhver privat Injurie-Sag) kan gjøre en strafværdig, saa er det dog ikke i dette Tilfælde Forfatterens Vildfarelse, der paadrager ham Straf; men han straffes, fordi han har overtraadt en Lov, der ikke tillod ham at fremsætte saadanne Beskyldninger, om de endog vare aldeles grundede.

Man har i nyere Tider tit nok sagt og eftersagt, at Skribenternes Angreb paa Konstitutionen og den høieste Regjering aldrig kunne frembringe nogen voldsom Statsforandring. En heel ikke ilde skreven Bog gaaer

ud

ud paa at bevise denne Sætning *). Forsaavidt man anvender den, for at bevise, at Lovene ingen Grændse bør sætte for Skribenternes Frihed i denne Henseende, kunde man besvare denne Indvending med det Spørgsmaal: hvorfor det da er dem saa meget om at gjøre, at have Ret til at sige om Konstitutionen og — Regjeringen, hvad de ville? Spørgsmaalet er her nemlig ikke: om de maae have Lov til, ved Pressens Hjelp, at oplyse Regjeringen om dens begangne Feiltrin og Midlerne til at rette dem, men om det maa være tilladt, at føre saadanne Klager, der paa ingen Maade kunne tjene til at overtyde og bevæge Regenten? Dersom saadanne Klager heller ikke skulle være i Stand til at virke paa det øvrige Publikum, hvi er man da saa omhyggelig for Friheden til at føre saadanne forgjæves Klager? For blot Spøgs Skyld var det dog ikke værd, at føre saadanne Klager; og om den end ikke kunde

virke

*) Ist es wahr das gewaltsamme Revolutionen durch Schriftsteller, befordert werden? Eine Frage, dem denkenden Publikum vorgelegt und erörtert, von Christian August Wichman.

virke til Oprør, saa vilde den dog saare Regenten, og bidrage til hos enkelte Borgere at udrydde eller svække Kjerligheden til den Stat, hvori de leve, og derved mulig lede disse til at begaae Forbrydelser; ikke at tale om, at saadanne Klager, som vi her tale om, aabenbar karakterisere den Klagende som uskikket til at være Borger i den Stat.

Men jeg har desuden adskillige Tvivl mod hiin Forudsætning. Jeg vil ikke indlade mig i Undersøgelse over det historiske Spørgsmaal: om nogen voldsom Statsrevolution hidindtil har været Virkning af Skribenternes Indflydelse? De Drivefjedre, som sætte en Statsrevoulution i Gang, ere saa forviklede, at det er et saare vanskeligt, om ikke umuligt, Arbeide, at opsøge enhver Drivefjeder og gjøre dens Indflydelse kjendelig. Da det ikke umiddelbar falder i Sandserne, hvilke Aarsager, der have frembragt Revolutionen, bliver der saa heller intet andet Middel til at komme efter dem endRæsonnements, og i dem forudsættes allerede enten Muligheden eller Umuligheden af, at Skribenterne, efter den menneskelige Aands Indretning, kunne have saadan Indflydelse.

Imid-

Imidlertid synes det mig at være en stor Autoritet for den bekræftende Mening, at en Louvet, en Chenier, en Dannou og flere af det franske Folks veltalende og talentfulde fordums Repræsentantere have klaget saa bitterlig over den kontrarevolutionære Gjæring, som royalistiske og anarkiske Skribentere have afstedkommet. Disse Mænd have dog, ved deres Stilling og deres Indsigter, havt meest Leilighed til at faae dette Spørgsmaal opløst.

Seer man paa Sagens Natur, synes der ikke at kunne være mindste Tvivl om Muligheden af, at Skribenterne kunne, naar Pressen var ganske lovløs, virke en farlig Gjæring. Unægtelig ere dog for nærværende Tid trykte Skrifter det kraftigste Middel, hvorved der kan virkes paa Publikums Meninger. Dersom nogen vilde frakjende Skribenterne Evne til at udbrede Sandhed, Dyd, Orden, Tilfredshed, Lydighed, saa vilde man sikkert, og det med Rette, protestere mod denne Paastand. Men hvorfor skulle de da og ikke paa samme Vei kunne udbrede Vildfarelser, Laster, Uorden, Utilfredshed, Oprørsaand? Skulde det være lettere at lede

Men-

Menneskene til det Gode, end at mislede dem til det Onde? Denne Paastand vil dog vel ingen gjøre, der kjender lidet til Mennesker. Eller: skulde der maaskee ikke findes nogen Skribent, der var ildesindet nok til at bruge sin Pen hertil? Om end Erfaring ikke saa lydelig bekræftede det; hvorfra skulde man da fornuftigvis have denne særdeles Tiltro til enhver, der giver sig af med at skrive for Publikum?

Der gives mange Grunde, hvorfor man ganske vist vilde benytte sig idelig af den Frihed, at sværte den høieste Magt, hvis dette lod sig gjøre ustraffet. Friheds Sværmeren vilde udraabe overalt, at der kun i Republiker kan herske Frihed, Sikkerhed, Retfærdighed, men at alle Monarkiets Undersaatter ere Slaver. Egoisten, hvis Interesse Regjeringen eengang havde været i Veien for, vilde skrige over Vold, der i hans Person var tilføiet det hele Folk. Den, der troede at kunne vinde ved en ny Tingenes Orden, vilde gjøre alt, for at indgyde Borgerne Afsky for den gamle. Den, der intet andet Middel vidste til at gjøre sig vigtig eller skaffe sig Brød, vilde

udstrøe det ene Skandskrift paa Regjeringen efter det andet. Og alle disse Bestræbelser skulde ikke virke paa nogen af Folket? Ingen skulde troe disse Sværmere eller Bedragere? Ingens Begreber om Lydighed og borgerlig Orden skulde derved forvandskes? Ingen derved forledes til ugrundet Misnøie og Mistillid til Konstitutionen og Regjeringen? Ingen skulde derved satte Lyst til at omstøde disse, og indføre en ny Konstition og Regjering? Ja! vist nok vilde slige Skrifter intet udrette, naar alle Mennesker vare oplyste og selvtænkende, naar alle havde rigtige Begreber om det borgerlige Selskabs, Konstitutionens, Lovenes og Regjeringens Hellighed, naar alle vare tilstrækkelig oplyste om Grundene til Regjeringens Handlinger. Men hvo tør paastaae, at disse Betingelser ere tilstæde? Det, der læses i en trykt Bog, bliver af Mængden anseet for et Evangelium, især naar det fremsættes med Djærvhed og Sufficence, som noget alle veed, som noget, hvorom ingen Fornuftig kan tvivle, og saa meget mere, naar det oven i Kjøbet smigrer Mængdens Lidenskaber. Hvor let er det da ikke for Misfornøielsens Apostle, at finde Indgang?

gang? Hvad der derimod skrives til Forsvar for den høieste Magt vil langt vanskeligere gjøre Lykke. Mennesket er af bekjendte Grunde og efter bekjendte Erfaringer tilbøieligt til at troe det Onde, der fortælles om Magthaverne. De, der derimod taler til deres Forsvar, have den Fordom mod sig, at Smigreri og Egennytte er de Drivefjedre, der bestemme dem hertil. Man fordrer af dem, at de nøiagtig skulle afbevise Beskyldningen, medens det er nok for Angriberen at have henkastet den uden Beviis *). Denne Afbevisning er ofte physisk umulig (probatio diabolica), da den angaaer et Non factum. Skal den skee, saa bliver Forsvaret for vidtløftigt og tørt, og læses af et langt mindre Antal end Angrebet. De fleste Læsere ere alt for adspredte og tankeløse til at fatte den udførlige Dokumentation og den sammenhængende Deduction, hvorpaa et saadan Forsvars Skrift maa støtte sig, hvorimod de let fatte den i faa Linier henkastede Beskyldning. Af dem, der tage offentlige Indretnin-

*) Jevnfør Schlegels Erindringer mod Birckner S. 46-48.

ger i Forsvar, fordrer man den største Blidhed og Moderation. Ethvert bittert Udtryk, saa forskyldt det endog er, ja, ofte selv en skarp Fremstillelse af Modpartens Uret, bliver regnet dem til uaffonelig Brøde *), medens man tilgiver Angriberen ei allene uforskyldte og ugrundede Bitterheder, men endog løgnagtige Beretninger og maskerte Insinuationer, ja oven i Kjøbet holder Lovtaler over hans Frimodighed og Snildhed. Den, der angriber offentlige Indretninger, faaer og største Delen Medhold af andre Skribentere; derimod ties der i Almindelighed om Forsvaret, eller og fordømmer man det og dets Forfatter uprøvet. Og vinder denne sidste

*) Hvor ilde blev det ikke optaget f. Ex. General-Prokuror Christian Colbiørnsen, at han, i at forsvare sig og de øvrige Medlemmer af Canceliet mod Hr. Rigels's Invektiver, betjente sig af den Styrke i Ironien, han besidder? Og dog var Angrebet i dette Tilfælde ikke mindre bittert end Forsvaret, men mindre grundet og vittigt; og derhos var dette sidste fuldt af Grundsætninger, hvorover man maatte glæde sig. De Besværinger, der ere førte over Tonen i Schlegels Erindringer, i de Afhandlinger i Minerva, der oplyste Feilene i den politiske Dispache, og mere sligt ere og Beviser paa hvad Fordringer man gjør i denne Henseende.

ste end nogle Læsere, saa bliver dog altid en stor, om ikke den største, Deel derimod. Og saare sjeldent seer man Skribenten, der uden Grund, eller paa en utilbørlig Maade har angrebet Regjeringen, at lide den naturlige Straf, Medborgeres Foragt og Misbilligelse. Tilsidst vover ingen at forsvare offentlige Indretninger, da de kun høste saa liden Frugt af den Tid, de maae offre derpaa *). Kort sagt: Den gamle Sentents: calumniari audacter semper aliqvid hæret, holder især Stik, naar det er Regjeringen, der bagvaskes.

Og skulde Borgere, som man havde indpræket, at der, under Fædrenelandets Konstitution og Regjering, ingen Borgerfrihed, ingen Borgersikkerhed, ingen Borgerlykke er mulig — skulle de være den Konstitution og Regjering lige saa hengivne som tilforn, skulle de ikke meget mere stemmes til Had og Ringeagt, og blive tilbøielige til at gjøre Opstand, eller i det mindste tage Deel deri, naar den var begyndt?

At

*) Hvor lidet leiede Forsvars Skribenter ville naae deres Hensigt, er tilfulde oplyst i Schlegels Erindringer mod, og Collets Bedømmelse over Birckner.

At et enkelt Skrift ikke kan udrette saa store Ting vil jeg meget gjerne tilstaae. Men det troer jeg sikkert, at naar hiin Tone bliver den almindelige i ethvert Skrift, der skal gjøre Lykke, vil den omsider omstemme Folkets Tænkemaade, og tjene til at fremskynde en Gjæring.

Det har maaskee og sin Rigtighed, at slige Skrifter lidet vilde udrette i en Stat, hvis Konstitution var uden Feil, hvis Regjering altid var lige viis, lige retfærdig, lige kraftfuld, hvor alle Lovene vare fuldkommen overeensstemmende med Fornuftens Fordringer og den almindelige Villie, hvor Rettens Pleie var saa upartisk, saa sikker, saa lidet bekostelig, som mulig, hvor ingen Krig, ingen Dyrtid, ingen haarde eller uligelig fordeelte Skatte, trykkede det lykkelige Folk; kort sagt i en Stat, saaledes som den bør være. Til at sværte Konstitutionen og Regjeringen i en saadan Stat forudsattes en Ondskab og en Dumdristighed, der vist vil være sjelden, og til at lade sig lede af slige Skribenter hørte en Forvildelse, som ei eengang var mulig hos et Folk, der var saa

op:

oplyst, som det nødvendigvis maatte være, hvor alle Ting stod sig saa vel. Under saadanne Omstændigheder vilde altsaa en Lov, der forbød at sværte Konstitutionen og Regjeringen, være ganske overflødig, med Hensyn til den Indflydelse, som en saadan Adfærd kunde have paa Folkets Tænkemaade.

Men i en Stat, hvor virkelige Feil i Konstitutionen, Lovgivningen, Rettergangsmaaden, Financerne, Skattevæsnet, Statsøekonomien o. s. v. kunne give Anledning til Misfornøielse, og i en Stat, hvor Borgerne i Almindelighed staae langt tilbage i sand Oplysning og Borgersind, kort sagt: i en Stat, som den er, kunne Skribenterne, uden Tvivl, ved at fremstille disse Misfornøielses-Aarsager, der maaskee endog ere uundgaaelige Følger af Omstændigheder, Statens Stilling, gamle Indretninger, som man ikke uden Fare kan kuldkaste med eet, som langt betydeligere end de i sig selv ere, ved at forøge dem med mange flere, og ved at forestille Mængden, hvor stor Herlighed, der kunde opnaaes ved en anden Tingenes Orden, lidt efter lidt løsne de Baand, der binde Folket til Regenten, og

saa-

saaledes befordre Statens langsomme Død. Og skulde det være tilladt, at arbeide paa en Stats Opløsning, fordi den ikke i et og alt svarer til Stats-Idealet?

At den største Deel af Folket ikke læser, hvad der skrives om og mod Regjeringen, beviser aldeles intet herimod. Den Misfornøielse, som meddeles de Læsende, udbreder sig derfra efterhaanden til andre. Desuden er det jo en bekjendt Sag, at ingen Statsrevolution har været eller kan være Mængdens Værk, men fra Begyndelsen blot er sat i Gang af nogle faa dristige og intrigante Hoveder, som den større og om Statens Form ubekymrede Mængde siden nolens volens har maattet følge.

Saadanne Parabler som den „Regjeringen kan ikke dræbes med Papirkugler." „Man støder ikke en Trone omkuld med Skraal." „Et Huus falder ikke ned, fordi man staaer i Salen og taler om dets Feil, og gjør Planer til dets Ombyggelse," ville neppe skuffe nogen, med hvor vigtig en Mine de end pleie at fremsættes. At Bøger ikke selv omstøde Regjeringen, det veed vel enhver; men derfor

kan

kan der vel ved Bøger udbredes en Tænkemaade, der kan gjøre Folket tilbøieligt til at nægte Regjeringen Lydighed. Man maatte ellers forudsætte, at det var Folket umuligt at kuldkaste Regjeringen, eller at Folkets Handlinger ere uafhængige af dets Meninger, eller at Skrifter ingen Indflydelse have paa den offentlige Mening. Men hvo vil vel antage nogen af disse Urimeligheder?

Meget enfoldig og hovmodig maatte og den Regent være, der lod sig daare af saadanne svindlende Smigrerier, som følgende: „Fyrsten er alt for ophøiet over de elendige Smørere og deres Vaas, til at han derved skulde lide i sin Agtelse. Og jeg holder det for ligesaa affindigt, at straffe en Fyrstebespotter, som en Gudsbespotter. Jeg vilde snarere ansee begge som Vanvittige, der kun beskjæmme sig selv og fortjene Medlidenhed *). Hvilken uhyre Daarskab og Hovmod hørte der ikke til for at en Fyrste skulde ansee sig for ligesaa uforkrænke-

lig,

*) Saaledes ræsonnerer Bahrdt i sit Skrift: Om Trykkefriheden og dens Grændser, Oversættelse, S. 115.

lig, ligesaa uafhængig af andre Mennesker, som Gud?

For at retfærdiggjøre en uindskrænket Dadlefrihed har man og beraabt sig paa, at Regjeringen dog ikke kan undertrykke den mundtlige Bagvaskelse, der vil gribe saa meget mere om sig, naar der er Fare ved at fremsætte den paa Prent; og mod den kan Regjeringen ikke saa let forsvare sig. Jeg for min Deel kan ikke troe, at den mundtlige Bagvaskelse skulde standses derved, at den trykte blev privilegeret; thi denne giver netop hiin det rigeste Stof. Den mundtlige Bagvaskelse er vel og mindre farlig, da den imponerer mindre, og er indskrænket til en saa lille Sirkel. At Regjeringen kan forsvare sig, eller af andre blive forsvaret mod den trykte Injurier, siger, i Følge det Foregaaende, ikke saa meget, som det ved første Diekast synes. Desuden er og den mundtlige Bagvaskelse, naar den fremsættes med Alvor og Overlæg, strafværdig, saavel efter vore og andre Nationers Love, som efter Fornuftens Bud, paa samme Grunde, som den trykte, skjøndt i mindre Grad.

Man

Man siger og, at Lovgivningen dog ikke med al Forsynlighed kan forhindre, at der endog bliver trykt de bittreste og farligste Bagvaskelser mod Regjeringen, kun under Forklædning. Jeg svarer, at Lovene dog kunne forebygge de groveste Yttringer af dette Slags, især naar Forklædningen ikke beskjærmer, saafremt den lovstridige Hensigt er kjendelig nok bag Forklædningen. Det, der fremsættes under en saa fiin Forklædning, at Lovene slet ikke kunne ramme Forfatteren, forstaaes heller ikke gjerne uden i en indskrænket Sirkel. Og at tilstæde alle Skumlerier over Regjeringen frit Løb, fordi man dog umulig kan standse dem alle, vilde, som Locke ved en anden Leilighed *) siger, være ligesaa klogt, som om nogen ikke vilde bruge sine Been, men hellere sidde stille og døe, fordi det mangler ham paa Organer til at flyve. Efter samme Maxime maatte man og lade alle bevislige Tyve og Bedragere være ustraffede, fordi kun den mindste Deel af Tyverier og Bedragerier blive oplyste og beviiste.

Man

*) Versuch über den menschlichen Verstand, übersetzt von Tenneman, 1 Th. S. 10.

Man beraaber sig end videre paa, at Misfornøielsens voldsomme Udbrud netop hindres derved, at den kan yttre sig høit. Paa denne Maade blev det Klogskabens Raad til Tyrannen at taale alt hvad der skrives mod ham, for at undgaae, at det undertrykte Folk med Alvor skulde indtale dets nedtraadte Rettigheder. Men det er let at indsee, at dette Argument, for sig allene, intet kan bevise, om Forudsætningen end var nok saa rigtig; thi hvor urimeligt var det ikke, at Lovgivningen skulde forunde Borgerne en Frihed, der blot kunde gavne til at dysse dem i Søvn, og styrke Tyranniet. Naar de samme Mænd, der gjøre Paastand paa uindskrænket Dadlefrihed, for derved at kunne holde Regenten i Ave, ogsaa betjene dem af dette Argument, saa seer man, at det blot er dem om at gjøre, at sætte deres Paastand igjennem og sammendynge en Mængde Overtalelses-Grunde derfor, uden Hensyn til om de kunne tilveiebringe virkelig grundet Overbeviisning eller ikke; thi Friheden skal, efter hvad de lære os, baade være god for Borgerne til at tæmme Tyranniet og for Regenten til at befæste

det.

det. Forresten kan der være Tvivl om Forudsætningens Rigtighed selv. Det enkelte Individ, der personlig er opbragt paa Regjeringen, kan maaskee finde Fyldestgjørelse i at give sin Misfornøielse Luft; men saa bliver og paa den anden Side Utilfredshedens og Misfornøielsens Sæd udbredt til et større Antal Borgere, der ellers mulig vilde have været tilfredse og rolige.

Man siger og, at en Regjering, der ei tilstæder uindskrænket Dadlefrihed, derved røber en Mistillid til sig selv og sit Folk, der skader den mere end hundrede ukyndige eller ildesindede Skribenteres Skraal. Saa rigtig end denne Indvending uden Tvivl vilde være anbragt mod en Regjering, der forbød al offentlig Prøvelse af dens Foretagender, saa upassende troer jeg at den er, naar den gjøres med Hensyn til en Lov, der hjemler saa godt som uindskrænket Publicitet, og tilstæder enhver sindig Prøvelse af Regjeringens Handlinger, skjøndt den er dadlende. Ved en saadan Lov lægger en Regjering paa ingen Maade en ond Samvittighed for Dagen, uagtet den tillige

for-

forbyder saadanne Yttringer, der bære tydelige Mærker af Lyst til at ophidse Folket.

Man vil maaskee og erindre mod Retfærdigheden af den Bestemmelse, som jeg her forsvarer, at Domstolene mulig kunne anvende den, selv mod den sindrigste og grundigste Kritik over Regjeringens Foranstaltninger. Paa denne Erindring indeholdes tilstrækkeligt Svar i Kommentaren selv. Grændsen mellem tilladelig Dadel og den Skribentforbrydelse, §. 2 omtaler, er i mine Tanker saa skarpt afstukken, som man kan forlange. Man har et bestemt og almindeligt Princip, hvorefter man kan bestemme, til hvilken af disse Klasser enhver Yttring maa henføres. En rigtig Dømmekraft kan aldrig tage Feil heraf. Hvo, som vil have endnu mere, han forlanger i Grunden, at propositio major tillige skal være propositio minor, det er, at en Trykkelov skulde forandre den menneskelige Forstands høieste Love.

Hvad den Frygt angaaer, at Domstolene i slige Sager ville være partiske, maa jeg henholde mig til det, jeg har erindret i den i det Foregaaende anstillede Undersøgelse, enten

Cen-

Censur eller judiciel Fremgangsmaade fortjener Fortrin. Kun maa jeg derhos, i Anledning af det, Birckner i sine samlede Skrifters 2den Deel har sagt for at legitimere denne Frygt, anmærke: at dette for en god Deel beroer paa falske Forudsætninger, nemlig at den Lov, der satte Grændser for Skribenternes Frihed til at dadle den høieste Magts Handlinger, intet bestemt Princip indeholdt, hvilket her ikke er Tilfældet, og at Skribentens Strafværdighed skulde beroe paa hans Doms Rigtighed — en Mening, der er aldeles stridende mod det, jeg i denne Afhandling har paastaaet og beviist *).

In:

*) Birckner feiler og, naar han l. c. p. 79 tillægger Schlegel denne Mening; thi denne har, netop paa samme Side, som Birckner ved denne Leilighed citerer, (S. 67 i Erindringerne, Astræa 1 B. 4 H. 411) lærr, at Skribenten, der forhaaner eller bespotter Regjeringen, er strafskyldig, endog naar Regjeringen virkelig er skyldig. Naar han tillige siger, at Skribenten ved disse Skranker ikke hindres i at sige gavnlige Sandheder, eller i at fremføre dem med fornøden Styrke, saa ligger heri ingenlunde det, som Birckner har sluttet deraf; thi, uagtet man sætter Trykkrfrihedens Nytte deri, at sande og grundede Meninger der-

ved

Inden jeg gaaer over til Undersøgelserne over den i §. 2 indeholdte Straffesanction, maa jeg endnu besvare et Spørgsmaal, der i Anledning af denne Paragraph kunde opkastes: om man nemlig ustraffet kan laste og forhaane den Maade, hvorpaa vor Regjeringsform er indført? Det er af sig selv klart, at Forordningens Ord i §. 2 ikke ere anvendelige herpaa. Og af de anstillede Undersøgelser vil det uden Tvivl være ligesaa klart, at slige Yttringer heller ikke ere saa strafværdige, som de, denne Paragraph omtaler. Konstitutionens Hellighed grunder sig ikke paa Retfærdigheden af de Midler, hvorved den er indført, men enhver Borger er forpligtet til at respektere den engang indførte Konstitution uden Hensyn til dens Ophav, saalænge den haandhæves paa en Maade, der kan bestaae med den borgerlige Forenings Øiemed. Heraf følger, at den Sætning: Konstitutionen er indført ved ulovlige Midler, ikke umiddelbar leder til det Re-

ved kunne forplantes, saa følger dog ikke deraf, at enhver skjæv Dom skulde paadrage Forfatteren Straf; denne Bestemmelse vilde tvertimod gjøre hiin Fordeels Opnaaelse umulig.

Resultat: den bør forandres, og at altsaa Fremsættelsen af denne Sætning ikke er nogen indirekt Opstands-Erklæring. Den kan altsaa ikke, paa nogen Maade, staae ved Siden af de Yttringer, som forbydes i denne Paragraph. Naar en Forfatter anstiller en formelig historisk Undersøgelse, og derved udfinder Resultat: at Souveræneteten ei hos os er indført ved lovlige Midler, saa kan han, saavidt jeg skjønner, let ikke straffes derfor, hverken efter Fornuftens Dom, eller efter Forordningens Bydende.

Derimod troer jeg, at Fornuften erklærer ham for strafværdig, naar han fremsætter dette paa et saadant Sted og paa en saadan Maade, at ikke historisk Sandheds Opdagelse, men kun kaad Lyst til at sige Bitterheder, kan være hans Hensigt; saaledes, som hiin Journalist, der sagde, at Fridrich den tredie havde tilranet sig Souveræneteten *). Vel er der,

efter

*) Jeg behøver vel ikke at anmærke, at jeg bruger dette Exempel, blot fordi jeg intet andet ligesaa passende kjender, og ingenlunde for derved at saare en Mand, med hvem jeg nylig har havt en

efter Fornuftens Dom, heri ingen tilstrækkelig Grund til at omstøde Konstitutionen, om det end var den strengeste Sandhed. Men Fornuftens Domme ere ikke altid Menneskenes Domme; og det er sandsynligt, at en saaledes henkastet Yttring, der erklærer Konstitutionens Indsørelse for en ærløs Forbrydelse, hos Mængden vil tjene til at opvække Foragt for Konstitutionen og Lyst til at omstøde den; ligesom man heller ikke indseer, at Skribenten kan have anden Hensigt hermed. Efter min Formening burde derfor saadan Adfærd straffes, og det uden Tvivl lige med den i §. 7 forbudne Skrivemaade. Men hos os maatte alligevel Domstolene uden Tvivl frifinde den Forfatter, der havde gjort sig skyldig heri, siden at Loven tier, og denne Handling heller ikke umiddelbar indeholder en Forbrydelse eller Opmuntring til Forbrydelse.

Den

Skiermydsel. Naar jeg anfaldes, griber jeg gierne til Modværge, og tager stundom noget haandfast paa min Modstander; men siden ved en anden Leilighed at give Sidestik er langt fra min Tænkemaade.

Den i §. 2 fastsatte Straf for de der omhandlede Forbrydelser er: Landsforvisning paa Livstid, med mindre speciel Tilladelse til at vende tilbage til Kongens Riger og Lande erholdes, og in subsidium Fæstningsarbeide paa Livstid, hvis Forbryderen, efter at være ført ud over Grændserne, indsniger sig uden saadan Tilladelse.

Om Landsforvisning i sig selv er en retfærdig og passende Straf? er et Spørgsmaal, hvorover Retsphilosopherne og de nomothetiske Skribentere, som bekjendt, have disputeret meget for og imod. Den vigtigste Indvending, der kan opkastes mod denne Straf, er uden Tvivl den: at det er fiendtlig handlet mod fremmede Stater, at sende dem sine Forbrydere paa Halsen, og at dette desuden vilde være uden Nytte, naar alle Stater brugte denne Fremgangsmaade, siden enhver Stat da blev udsat for at faae ligesaa mange Forbrydere igjen fra Fremmede, som den sendte ud til dem. Der kan i Almindelighed svares herpaa: at det bliver enhver Stats Sag, at treffe saadanne Politianstalter, at fremmede Forbrydere intet Indpas faae der,

eller holdes under streng Opsigt, hvis de, efter foregaaende Undersøgelse, ei findes saa farlige, at de jo kunne taales i Statens Gebeet. Men hvad nærværende Tilfælde angaaer, har man i Forbrydelsens særegne Natur er særdeles Forsvarsgrund for denne Straf; thi den her omhandlede Forbrydelse er af den Natur, at den gjør Forbryderen uskikket til at leve i det Borgersamfund, hvori han lever, uden dog i samme Grad at gjøre ham uskikket til at være Borger i en anden Stat. Muligt er det, at den, der her maa ansees som en farlig og urolig Borger, fordi han har erklæret vor Konstitution og Regjering for saa feilfuld, at Borgerfrihed og Borgersikkerhed slet ikke ved dens Hjelp kan opnaaes, og ved denne Erklæring har opvakt en velgrundet Formodning mod sig, at han ønsker en Revolution; muligt, at denne samme kan blive en fortreffelig Borger i en anden Stat, hois Konstitution og Regjering er mere efter hans Sind. Det synes derfor, at Landsforvisning i dette Tilfælde maa være den meest passende Straf. Mindre kunde den ikke være; thi Personen har viist sig

som

som Fiende af sin Stat, og kan derfor umnlig taales blandt dens Borgere. Høiere synes den heller ikke at burde være, da den uden Tvivl baade er et tilstrækkeligt Afskrækkelsesmiddel mod den, der har Lyst til at begaae Forbrydelsen, og et tilstrækkeligt Betryggelsesmiddel mod den, der har begaaet den. Den Straf, der er anordnet in subsidium, kunde heller ikke være mindre, og burde ingenlunde være større.

I Anledning af den her fastsatte Landsforvisning maa jeg forresten gjøre nogle faa Anmærkninger, der neppe ville interessere andre Læsere end dem, der dyrke Lovkyndigheden.

Denne Landsforvisning er ikke fuldkommen det samme, som den i Loven paa mange Steder *) forekommende, og i D. L. 1 — 24. N. L. 22 — 16 beskrevne Straf, at blive fredløs, at rømme Kongens Riger og Lande, eller, som det nogle Steder hedder, forvises

Kon-

*) F. Er. 2 — 9 — 15. 3 — 16 N. L. 18 — 9 §. 8. 3 — 20 N. L. 22 — 3. 4 — 5 — 3. 6 — 1 — 1. 12. 6 — 13 — 22 N. L. 23. 6 — 6 — 2. 6 — 7 — 1.

Kongens Riger og Lande, ei at maatte boe i Kongens Riger og Lande *). Foruden Talemaaderne selv, ere og Bestemmelserne angaaende Exekutionsmaaden og Subsidiærstraffen forskjellige. Efter Loven maa den Skyldige selv befordre sig ud inden fire og tyve Timer *). Efter vor Forordning, hvormed og adskillige andre Anordninger ere overeensstemmende (f. Ex. Pl. af 30 Dec. 1793, den under 31 Mai 1799 af Kongen approberte, og under 1 Julii s. A. publiceerte

*) Identiteten mellem disse forskjellige Talemaader i Loven er tilfulde oplyst af Hr. Høiesterets Assessor og Professor Juris Brorson i hans Fortolkning over Lovens første Bog 2 Deel p. 393 ff. Til denne fortjente Lovkyndiges Argumenter vil jeg blot lægge det, at ogsaa Fredløshed i et specielt Tilfælde er kombineret med Arvs Forbrydelse, nemlig i Forordningen af 5 Marts 1731; og at altsaa 6 — 1 — 1 saa meget mindre kan vise nogen Forskjel.

**) En kongelig Resolution af 30 Nov. 1798 (Kollegialtidenden s. A. p. 777-781) antager dog, i Overeensstemmelse med en foregaaende Forestilling fra Kanceliet og Betænkning fra Høiesteret, at denne Exekutionsmaade ikke finder Sted, naar Personen har været arresteret, eller er uformuende til selv at besørge sin Afreise.

certe Plan for Fattigvæsnet i Kjøbenhavn §. 138. Forord. af 21 Marts 1800 §. 11 No. 11) føres han derimod ud over Grændserne, efter Øvrighedens Foranstaltning. Subsidiærstraffen i Loven er Livsstraf, her derimod kun offentlig Arbeide Livstid. Man kan desaarsag opkaste det Spørgsmaal: hvorvidt man kan anvende adskillige af Lovens andre Bestemmelser angaaende Fredløse paa dem, der dømmes til Landsforvisning efter denne Anordning.

Det synes ikke, at kunne være nogen Tvivl underkastet, at de, der vidende huse og hæle slige Landsforviste, efterat de havde indsneget sig her, jo maa være strafbare, siden at de tage Deel i denne deres Forbrydelse. Imidlertid gaaer det, især paa Grund af den sidstanførte Omstændighed, neppe an at anvende den i Loven fastsatte Straf, 16 Lod Sølv for første Nat, anden Nat dobbelt, og saa fremdeles *). Derimod synes det, at man med Føie kan anvende den i Forordningen

for

*) Det er tvivlsomt, om Art. mener, at Fordoblingen skal vedblive, eller at den fordobblede Mulkt (16 Rd.) skal vedblive for hver Gang.

for Landet og Kjøbstæderne i Danmark, Kjøbenhavn undtagen, af 24 Sept. 1708, Post. 2 §. 13, bestemte Mulkt af 8 Rd. for hver Nat, uden Fordobbling, siden denne Forordning har samme Subsidiærstraf, som Trykkeloven *). N. L. 5 — 3 — 25, der forbyder, under sex Lods Sølvs Straf og Godsets Konfiskation, at kjøbe med en Fredløs, lader sig ikke anvende paa den, der landsforvises efter Forordningen, da denne ikke fuldkommen kan staae ved Siden af den Fredløse, og Sagens Natur ikke hjemler Bestemmelsen, som desuden er uanvendelig uden for Norge, hvilket Brorson allerede har beviist. Et bekjendt Faktum viser og, at Regjeringen anseer den for Overtrædelse af Trykkeloven Landsforviste for berettiget til offentlig at afhænde sit Gods, altsaa og Andre for berettigede til at kjøbe af ham.

Li-

*) Den Mening, at denne Forordning skulde have formildet 1 — 24 — 16 i Almindelighed, finder jeg uantagelig, saa meget mere, da det er uvist, om denne Forordning har forandret 3 — 10 — 3, eller blot tydeligere udtrykt, hvad denne Artikel har villet sige med de Ord: „for hver Nat." Reskr. 22 Okt. 1721 truer og med Straf, efter Loven, som de, der huse og hæle Fredløse.

Ligesaa lidet kan jeg antage, at en saadan Person skulde forbryde sin Arveret, eller dog Administration over de Arvemidler, som, efter den Tid, maatte tilfalde ham. Lovene have ikke eengang sagt det om den Fredløse; og den Analogi, man i Forord. af 15 Jan. 1768 har søgt for at frakjende ham Administrationen, er meget haltende. Analogi forudsætter Tilfældenes Lighed. Men imellem Slavens og den Fredløses eller Landlystes Tilstand er der en saare betydelig Forskjel. Slaven (hvortil i Følge Tingenes Natur og Kancelistrivelse af 20 Mai 1800, Kollegialtidende No. 21 S. 331, ogsaa de, der hensættes til andre offentlige Arbeidshuse, maae henregnes) har forbrudt sin Frihed; det vilde altsaa være en Modsigelse, at tilstaae ham Disposition over sine Midler, der er Yttringer af Friheden. Men den Landlystes Straf er af en ganske anden Natur; han har ikke Lov til at opholde sig i Statens Gebeet, og udsætter sig for Straf, hvis han lader sig finde der; men uden for dette hindrer Loven ham paa ingen Maade i at gjøre sig saa fri, saa rig, saa mægtig, saa lykkelig, som Omstæn-

dig-

digheederne tillade ham det. Der er altsaa ingen Modsigelse i, at han, som enhver anden Fremmed, kan tage Arv her i Staten, og faae denne sin Arv overdraget til sin fri Disposition, naar han kun erlægger den i 5 — 2 — 76 paabudne Decimations Afgift, eller og opholder sig i en Stat, hvis Undersaatter ved specielle Konventioner ere fritagne for denne Afgift.

Da en Landsforvist, ja selv en Fredløs, kan have Rettigheder her i Staten, saa er det heller ingen Tvivl underkastet, at en saadan Person jo, lige med enhver Fremmed, maa være berettiget til, ved Fuldmægtig, at paatale sine Rettigheder ved Fædrenelandets Domstole.

Derimod troer jeg, at 3 — 16 — 16 — 7 *) bør anvendes paa den, der, for Trykkelovens Overtrædelse, straffes med evig Landsforvisning, og at en saadan Persons Ægtefælle altsaa, efter syv Aars Forløb, kan søge Skilsmisse, og, efter erholdt Skilsmissedom, indgaae nyt Ægteskab. Den Forskjel, der er imel-

*) At den foregaaende §. 6 aldrig i dette Tilfælde kan være anvendelig forstaaer sig selv, da denne Forbrydelse ei er uærlig Sag.

imellem denne Landsforvisning og den Fredløs-hed eller Landflygtighed, som Loven taler om, indeholder ikke mindste Grund, hvorfor hans Ægtefælle for evig Tid skulde være bunden til ham. Analogien af 3 — 16 — 15 — 2 — 3 taler og stærkt for Skilsmissen. Forresten er Spørgsmaalet, formedelst den større Lethed, der nu er, at faae Bevilging til Ægteskabets Ophævelse, kun af liden praktisk Interesse.

Vor Forordning afgiver et stort Beviis mod dem, der troe, at Fredløsheds og Landsforvisningsstraffen, paa Grund af dens formeentlige Upasselighed, ei bør anvendes i de lovbestemte Tilfælde, men af Dommeren forandres til offentligt Arbeide Livstid. Lovgiveren har her i denne Forordning, saavelsom og i den tilforn citerte Forordning af 21 Marts 1800 §. 11 No. 11 viist, at han endnu anseer den for passende i visse Tilfælde *); og naar

*) Jeg vil ikke tale om Forord. af 18 Marts 1778 §. 1. Pl. 30 Dec. 1793. Den for citerte §. af Planen for Fattigvæsnet i Kjøbenhavn og mange lignende; thi her bestaaer Forbrydelsen netop i, at Fremmede ulovlig opholde dem her i Staten.

naar han finder den passende, vil det i den positive Lovkyndighed kun lidet sige, at de Lovkyndige, om det endog var med den fuldkomneste Grund, ansee den for upassende. Lovgiveren har og ved begge disse Forordninger lagt for Dagen, at han anseer Landsforvisning for en ringere Straf end den Straf, som man vil substituere i dens Sted; thi denne sidste Straf, offentligt Arbeide Livstid, bruges i vor Forordning, som subsidiær, naar Personen sniger sig ind her igjen, og maae altsaa ansees for et større Onde; og naar sidstnævnte Forordning dikterer sex Aars offentligt Arbeide og siden Landsforvisning, saa kan denne Duplicitet ei forklares paa anden Maade, end at Lovgiveren har antaget blot Landsforvisning for en utilstrækkelig, men offentligt Arbeide Livstid for en alt for haard Straf.

Forresten ansaae jeg, selv inden disse Anordninger udkom, denne Substitution for aldeles ubeføiet. Ræsonnomentet om hvorledes Loven bør være, kan naturligvis ikke berettige Dommeren til at forlade den skrevne Lov og følge sit eget Hoved. Den almindelige Sikkerhed, det Begreb enhver maa forbinde med

en

en Lov, og Lovgiverens Bydende i 1 — 1 — 2, 4 tale alt for høit herimod. Men de Grunde, man henter af Lovgivningen selv for denne Subistitutions Retmessighed, ere yderlig svage. Forord. af 18 Dec. 1750 viser blot, at den uskyldige Ægtefælle har samme Ret til Skilsmisse, i Tilfælde, at den anden Ægtefælle hendømmes til offentligt Arbeide Livstid, som Loven i 3 — 16 — 16 — 6, 7 havde tillagt hende, i Tilfælde af at han blev fredløs. Men kan man deraf, at begge Straffe have lige Virkning i denne ene Henseende, slutte til at de i Lovgiverens Øine ere lige i det Hele? Er det ikke aabenbar, at lægge mere i Slutningsfølgen end der var i Forsætningerne? Paa en lignende Maade kunde man slutte, at Dommeren vilkaarlig kunde ombytte Livs- og Æresstraf, fordi Loven i 1 — 5 — 19. 1 — 9 — 6 og flere Lovsteder har disponeret det samme om begge Slags Straffe. Ikke bedre forekommer mig det Argument, der hentes af 6 — 7 — 1. Man slutter nemlig saaledes: Da Lovgiveren i et enkelt Tilfælde har bestemt Fredløshed og offentligt Arbeide Livstid som Alternativer,

imel-

imellem hvilke Dommeren, i Forhold af Forbrydelsens forskjellige Grad *), har at vælge, saa maa Dommeren og være berettiget til at substituere den ene af disse Straffe for den anden, i Tilfælde, hvor Lovgiveren kathegorisk har bestemt den ene af dem. Denne Slutningsmaade er vist nok urimelig, og vilde, naar den blev anvendt ved alle Leiligheder, give de allerbesynderligste Resultater. Saaledes, til Exempel, er Liv, Ære og Gods, i 6 — 4 — 4. 14 og mange flere Lovsteder, fastsatte som alternative Straffe, for de der omhandlede Forbrydelser. Men hvad vilde man sige om den, der heraf vilde uddrage den Slutning, at Død, Æreløshed og Boeslods Fortabelse ere lige Straffe, og at altsaa Dommeren kunde dømme en Forbryder i Livsstraf, i Tilfælde, hvor Loven kathegorisk havde fastsat Ærestraf, saafremt han fandt, at den almindelige Sikkerhed fordrede

hiin

*) Denne beroer her deels paa den større eller mindre Vigtighed af den Lem, Forbryderen har beskadiget en anden, deels paa den større Grad af Overlæg, eller efter Lovens Udtryk, af Forsætlighed og Foragt, hvormed Gjerningen er forøvet.

hiin Straf, eller lade ett Forbryder, som Loven havde truet med Livsstraf, slippe med Boeslods Forbrydelse, naar han fandt sig overbeviist om denne Strafs Tilstrækkelighed? Men disse Sætninger vilde netop være grundede paa samme Slutningsregel, som den, hvorved man, i det ansørte Argument, søger at godtgjøre Dommerens Kompetence til at substituere offentligt Arbeide for Fredløshed.

Pl. af 18 Maj 1780 er saa langt fra at hjemle denne Substitution, at den tvertimod afgiver en betydelig Grund imod den. Denne Anordning afskaffer den ved Artikelsbrevet for Landtjenesten ved Søeetaten §. 351, 615 og 639, bestemte Straf, Landsforvisning med Løbepas, efterat Forbryderen først havde arbeidet en vis Tid i Fæstningen, og anordner i dens Sted Fæstningsarbeide paa Kongens Naade. Som Grund herfor anføres: at der ved denne Straf blandt den gemene Mand ikke kan opnaaes det, som er Hensigten af al Straf, den Skyldiges og andre Ligesindedes Afstraffelse; men at tvertimod nedrige og letsindige Personer, der, enten for at faae nye Hvervingspenge, eller i andre troløse Hensig-

ter,

ter, ønske at finde Leilighed til at komme ud af Landet, deraf kunde tage Anledning til at skikke sig saaledes, at de maatte vente at blive bortjagne. Denne Anordning viser, deels at der behøves en særdeles Lov, for at authorisere Dommeren til denne Substitution, deels at Fæstningsarbeide paa Livstid ei er en tilsvarende Straf (da her kun fastsættes Fæstningsarbeide paa Kongens Naade; og det uagtet Forbryderen allerede desuden arbeide nogle Aar i Fæstningen); deels at Lovgiveren ikke anseer Landsforvisning for upassende i alle Tilfælde, men kun i visse Tilfælde af en ganske speciel Grund; thi ellers vilde han have udfærdiget en almindelig og paa almindelige Grunde bygget Anordning.

Det er og af sig selv indlysende, at evigt Slaveri (capitis deminutio maxima) er en større Straf end Landsforvisning (capitis deminutio media). At Lovgivningen selv anseer Sagen fra samme Synspunkt; derfor har jeg allerede anført nogle Beviser. Endnu maa jeg tilføie eet. Naar man sammenligner 6 i 10 og 12 med hinanden, saa seer man, at anden Grad af Troldom (incant.-

tio-

tiones cum damno aliorum) straffes med Boeslods Forbrydelse og offentligt Arbeide Livstid, den tredie Grad af Troldom (incantationes sine damno aliorum) derimod ligeledes med Boeslods Forbrydelse og desuden med at rømme Kongens Riger og Lande. Differencen mellem Straffen for disse to Forbrydelser er altsaa den samme, som mellem offentligt Arbeide Livstid og Landsforvisning. Enten maa man forudsætte, at Lovgiveren har anseet den første af disse Straffe for større end den anden, eller og antage den Besynderlighed, at Lovgiveren har sat lige Straf for Misgjerningens anden og tredie Grad, og at han blot af Egensind har varieret Straffens Art, uagtet den i begge Tilfælde skulde være lige stor.

* * *

Den anden Grændse, som vor Forordning bestemmer for Skribentens Dadlefrihed med Hensyn til Fædrenelandet, er: at han ikke maa laste eller haane monarkisk Regjeringsform i Almindelighed; for Overskridelsen af denne Grændse er der Straf af Landsforvis-

ning fra tre til ti Aar, i Forhold af Forseelsens større eller mindre Grad (§. 13).

Denne Paragraph behøver, efter det Foregaaende, ingen vidtløftig Kommentar. Angaaende de Ord, „at laste og forhaane," henholder jeg mig til det, jeg har kommenteret over §. 2. At det ikke er enhver enkelt monarkisk Regjeringsform, men kun den monarkiske (forstaaer sig: den rene eller uindskrænkede monarkiske) Regjeringsform i Almindelighed, som Forordningen her freder om, tilsige Ordene og den sunde Fornuft. At man ustraffet kan anstille en Sammenligning mellem den monarkiske Regjeringsform og andre Regjeringsformer til disse sidstes Fordeel, naar kun ikke den første erklæres for aldeles uskikket til at opnaae Statsforbindelsens Øiemed — derom kan, i Følge det jeg har sagt over §. 2, ingen Tvivl være. Hvad Straffen betræffer, da sees det let, at den maa exequeres paa samme Maade, som §. 2 bestemmer. Ligeledes maa Subsidiærstraffen blive den samme, paa det nær, at det offentlige Arbeide her ikke kan vare ved Forbryderens hele Livstid, men kun saa lang Tid, som der var tilbage af hans Forvis-

nings

nings Tid, dengang han sneg sig ind her i Riget. De øvrige juridiske Anmærkninger, jeg har gjort over Landsforvisningen i §. 2, blive og øiensynlig anvendelige her, den undtagen, som angik den Forbryderens Ægtefælle tilstaaede Ret til Skilsmisse. At denne ikke kan finde Sted, naar Landsforvisningen er paa en kortere Tid end syv Aar, forstaaer sig selv. Men naar end Straffens Maximum var bestemt, nemlig 10 Aars Varighed, troer jeg ikke, at denne Ret kan tilstaaes Ægtefællen, 3 — 16 — 16 — 7 forudsætter aabenbar, at Landsforvisningen er paa Livstid; thi paa temporær Landsforvisning finde vi intet Exempel i Loven; og desuden tilkjendegive de Ord: „om han desimidlertid kan stille Øvrigheden tilfreds," tydelig nok, at Straffen ikke kan ophøre uden ved Hjelp af et nyt Faktum (kongelig Benaadning, eller og Præstationen af Bøder, dersom han er blevet fredløs, fordi han ei har kunnet udrede de i 1 — 24 — 13 og 15 afhandlede Bøder). Forordningen af 18 Dec. 1750 fordrer og, at Personen skal være dømt til offentligt Arbeide paa Livstid, hvis Skils-

misse skal finde Sted; den, hvis Ægtefælle bliver dømt til temporær Arbeids Straf, kan ikke beraabe sig paa denne Forordning, omendskjønt Straffens Varighed var bestemt til en længere Tid end den i Forordningen nævnte. Lovgivningen er og i dette Tilfælde bygget paa den Grund, at Haabet om Forbryderens Restitution forsvinder, naar saa lang Tid er forsvunden; men denne Grund kan ikke anvendes, naar der haves Vished om hans Restitution, skjøndt efter en længere Tids Forløb.

Heller ikke behøver jeg at bruge mange Ord for at godtgjøre Strafværdigheden af de Yttringer, som forbydes i denne Paragraph. Den, som erklærer enhver monarkisk Regjeringsform for uforenelig med Bogersikkerhed, Borgerfrihed og Almeenvel, giver eo ipso samme Erklæring om Danmarks Regjeringsform. Dette følger umiddelbar af den Forstands Lov, der i Logiken er bekjendt under Navn af Dictum de omni. Da nu denne sidste Yttring, efter det jeg har beviist, vilde være strafværdig, saa maa dette samme og gjelde om den første. Jeg kan derfor heller ikke indsee nogen tilstrækkelig Grund, hvorfor Landsforvis-

nin-

ningen i dette Tilfælde kun er temporær. Man kan vel sige, at Skribenten i dette Tilfælde mindre umiddelbart end i hiint gaaer ud paa at nedværdige Landets Konstitution og fylde Borgernes Hjerter med Had og Misnøie til den. Man kunde maaskee antage, at saadanne Yttringer om Monarkier i Almindelighed vilde være mindre farlige, paa den Grund, at mange vilde ansee dem for abstrakte Grubblerier, hvorover de ikke behøvede at bekymre dem, saalænge her ikke var nogen speciel Grund til Misnøie. Men ikke destomindre indeholder dog en saadan Yttring en indirekt Opfordring til Folket at forandre Konstitutionen, og gjør følgelig Skribenten uskikket til at være Borger i sit Fædreneland, alt i Følge det Ræsonnement, jeg har betjent mig af i Kritiken over §. 2.

Jeg finder altsaa Straffanctionen i §. 3 for mild. Hvo, som støder sig herover, ham vil jeg bede, at overveie de Grundsætninger, hvorpaa jeg beraaber mig, og undersøge, om de ere rigtige, og rigtigen anvendte. Uden at anstille denne Undersøgelse kan det ikke hjelpe, at han meddeler mig sit Mishag, siden

at

at dette slet ikke interesserer mig, uden forsaavidt det er bygt paa Grunde.

Nogle ville maaskee gjøre Indsigelser mod Straffesanctionen, paa Grund af dens Form, fordi den nemlig blot har bestemt Straffens Art tilligemed Maximum og Minimum i dens Grad, men overladt det til Domstolene, i Forhold til de in facto forekommende Omstændigheder, at vælge mellem disse Extremiteter, eller at paalægge en passende Middelstraf. Men efter min Overbevisning lader denne Art af arbitrære Straffe sig i mange Tilfælde meget vel forsvare. En og samme Forbrydelse kan modtage mangfoldige Gradationer og Modificationer, og Forbryderens forskjellige personlige Tilstand kan gjøre, at et og samme Straffeonde bliver meer eller mindre følelligt for ham. At bestemme alt dette ved almindelige Regler, der altid vilde være passende for de Tilfælde, hvorpaa de anvendes, vilde være umuligt. Vel indvender man, at Dommeren, ved saaledes nærmere at bestemme Straffen, gjør Indgreb i Lovgiverens Myndighed; men denne Indvending falder bort af sig selv; thi her forudsættes, at Lov-

gi-

giveren selv har authoriseret ham til denne nærmere Bestemmelse. Man indvender videre, at Domstolene let kunne gribe feil, og paalægge Forbryderen enten en alt for haard eller en alt for lempelig Straf; men Lovgiveren er, ved selv at foretage sig, at give nøiagtige Bestemmelser i slige Tilfælde, endnu mere udsat for at feile; thi han har ikke, som Dommeren, det virkelige fuldstændige Tilfælde for sig. Vigtigere synes den Indvending at være, at det strider mod Forbryderens Ret, ei at kunne vide sin Straf forud, men at maatte overlade det til Dommeren. Men, efter den Retstheori, hvis Grundlinier vi i det Foregaaende have udviklet, er den ikke vanskelig at gjendrive. „I Overeensstemmelse med den maa der gives en uendelig Tvangsret mod Lovens Overtræder, siden at han ingen Ret har, uden under den Betingelse, at han holder andres Ret hellig, og følgelig ved denne Betingelses Overtrædelse taber sin hele Sikkerhed," Forbryderen taber, efter den strenge Ret, alle sine Rettigheder, qvalificerer sig fuldkommen til vilkaarlig Behandling, i det Øieblik han bryder Borgerforeningen. Det er

en-

en Velgjerning af Staten, at den forvandler sin uendelige og ubestemmelige Tvangsret til et bestemt Straffeondes Paalæggelse; han kan altsaa ikke klage over Uret, fordi Straffens Bestemmelse i noget overlades til Dommerens lov — og fornuft — bundne Skjønnende.

* * *

Forordningen forbyder end videre i sin fjerde Paragraph, ved Trykken at udbrede beskjæmmende eller fornærmende Rygter mod Kongens eller Dronningens, eller nogen af de Kongelige Prindsers og Prindsessers Personer. Den Skyldige dømmes i dette Tilfælde til Landsforvisning, enten for bestandig, eller fra 3 til 10 Aar, i Forhold af Forbrydelsens Grad.

Ved beskjæmmende og fornærmende Rygter kan neppe forstaaes andet end Promulgationen af saadanne Fakta, der, om de, uden Beviis, vare fremførte om privat Mand, vilde qvalificere til tre Marks Straffen *).

Be-

*) Maaskee mange ville være uenige med mig herti, fordi de ansee 6 — 21 — 2 for anvendelig i færre

Til-

Bebreidelser mod de nævnte Personer eller Kritiker over deres Handlinger, der ikke kunne henføres hertil, kunde, om de end vare nok saa grove og bittre, ei straffes efter denne Paragraph, men maaskee efter §. 7, hvis de vare fremførte mod Kongen, og efter sidste Membrum af §. 12, hvis nogen af de andre til Kongehuset hørende Personer var fornærmet. Rimeligvis ville de i mange Tilfælde blive ganske overseete, især da Lovgiveren i Intimationen til denne Paragraph erklærer, at han for sin Deel foragter personlige Fornærmelser imod ham selv, og at han veed, at de Kongelige Prindser og Prindsesser tænke i denne Henseende ligesom han.

Exceptio veritatis kan, efter min Overbevisning, ikke fremsættes i de her omhandlede Tilfælde. Hvad Kongen selv angaaer, vilde det, i Følge de indlysende Grunde, som indeholdes i det Foregaaende, være en

reen

Tilfælde end dem, hvori jeg troer den anvendelig. Disse vil jeg henvise til den udførlige Undersøgelse over Injurielovene, som man vil finde i det følgende af dette Værk.

reen Urimelighed at tilstæde den *). Hvad de øvrige Personer angaaer, vilde der vel ingen Urimelighed være i dens Tilstædelse; imidlertid synes det ikke at være Lovgiverens Villie. De politiske Grunde, hvorpaa Bestemmelsen er bygget, tilstæde det neppe. Lovens 1 — 2 — 1 og Kongelovens §. 25 synes og at tale derimod. Den Omstændighed, at Injurier mod disse Personer ere satte i samme Klasse, som Injurier mod Kongen, synes og at medføre, at de samme Regler maa være anvendelige i alle Tilfældene. §. 24 viser, at disse Injurier og ere strafbare i Oversættelser, men det er klart, af de Paragrapher, som der paaberaabes, at Lovgiveren blot har villet kalde Oversættere til Regnskab for saadanne Skrifter, hvis Strafværdighed er klar af sig selv, og ikke beroer paa det deri forebragte Faktums Beviislighed. Endelig synes det at være et Hovedargument, at denne Paragraph ikke

*) At den uden Tvivl sigter til Beskyldninger, der angaae Kongens private Liv, gjør ingen Forandring; thi den uindskrænkede Enevolds Regent kan heller ikke i Henseende til sit private Liv svare for nogen Domstoel.

ikke staaer i nogen Forbindelse med Forordningens Bud om Injurier i Almindelighed; og at den 10de §. med udtrykkelige Ord siger: „at i enhver privat Injuriesag (og hertil kan de i §. 4 nævnte Injurier, efter den deri bestemte Strafs Natur, paa ingen Maade henregnes) bør den Tiltalte, naar den af ham gjorte Beskyldning er bestemt, være berettiget til at bevise dens Rigtighed.

Forsaavidt den taler om Injurier mod Kongen, maa der forstaaes Injurier mod hans private Karakteer; thi for Injurier, der angaae hans Regjerings Førelse, indeholdes Straffene i §. 2 og 7. Dette bestyrkes og deraf, at her tillige tales om Personer, der ikke altid have nogen Deel i Regjeringen *).

Ved

*) Førend denne Forordning udkom var der megen Tvist mellem de Lovkyndige, angaaende Forskjellen mellem de to Artikler i Loven, der talte om Injurier mod Regenten, 6 — 4 — 1, der nu er forandret ved den Paragraph, som her omtales, og 6 — 4 — 9, i hvis Sted §. 2 og 7 i Forordningen er kommet. Den antageligste Mening var uden Tvivl, at den første af disse Artikler handlede om Injurier, der angik Kongens private Liv, den sidste derimod om Beskyldninger betref-

fende

Ved Dronningen kan ikke forstaaes andre end den regjerende Dronning, og en Enkedronning, der, i Følge Kongelovens §. 9, er Regentinde i Kongens Mindreaarighed. Grundene herfor ere: at hun nævnes i Singularis, og med den bestemte Artikel: at den regjerende Dronnings Uforkrænkelighed kommer fra den nøie Forbindelse, hvori hun staaer med Kongen, og de onde Følger, hendes offentlige Beskjæmmelse desaarsag kunde medføre, og Regentindens derfra, at hun er deeltagende i den høieste Magts Udøvelse, men at intet af dette passer sig paa Enkedronningen, der er uden for det angivne Tilfælde: endelig, at en Undtagelse fra de sædvanlige Love ei bør antages, uden hvor den af Lovgiveren klarlig er etableret. De bedste Fortolkere have og antaget denne indskrænkende Fortolkning i Henseende til 6 — 4 — 1, der kan ansees som Kilden til denne Paragraph.

Ved

fende hans Regjering. Imidlertid var der dog en betydelig Vanskelighed i den Disproportion, som paa denne Maade vilde blive mellem Straffene og Forbrydelserne. Denne finder aabenbar ikke Sted efter Forordningen.

Ved kongelige Prindser og Prindsesser bør uden Tvivl kun forstaaes de, som, i Følge Konstitutionen, høre til Arvestammen, saa at de engang kunne komme paa Tronen, altsaa alle ægte Descendentere af Fridrich den tredie. Det synes ikke, at de Prindser og og Prindsesser, der ei ere i dette Tilfælde, kunne regnes til Kongehuset, og altsaa faae Prædikat af Kongelige, om de endog ere Kongen besvogrede, eller i fjærnere Grader beslægtede: 6 — 4 — 1 bruger og det Udtryk: „kongelige Børn," der umulig kan strækkes videre. 1 — 2 — 1 og Kongelovens §. 25, hvormed Paragraphen og staaer i en vis Forbindelse, taler aabenbar allene om de til Arvestammen hørende Personer. Den Hovedgrund, hvorfor der sættes qvalificeret Straf for Ærefornærmelser mod disse Personer, og hvorfor exceptio veritatis ei i disse Tilfælde kan fremsættes, er uden Tvivl den, at saadanne Fornærmelser vilde være til Hinder for dem i at erhverve Folkets Tillid og Kjerlighed, naar de engang kom paa Tronen. Men denne Grund kan slet ikke anvendes paa de Personer, der ei høre til Arvestammen. Den indskrænkende

For-

Fortolkning, der bør finde Sted med Hensyn til Dronningen, anbefaler og denne Mening.

Der kunde spørges: om de, der udbrede beskjæmmende og fornærmende Rygter om vore afdøde Konger, Dronninger o. s. v., kunne straffes, enten efter §. 4, eller med nogen anden Straf? Spørgsmaalet maa uden Tvivl benægtes; thi deels passer hverken Paragraphens Ord eller Grunde herpaa; deels kan Injurier mod Afdøde, efter min Overbevisning, ikke ændses, hverken efter den almindelige Ret, eller efter vor Injurie-Lovgivnings almindelige Grundsætninger (hvilket siden skal vises), og her er ingen Grund til Undtagelsen. En saadan Undtagelse vilde endog være til betydelig Skade. Baade vilde herved tabes meget for Historien, denne for Mennesket saa vigtige Kundskabs Green; og tillige vilde Lovgiveren, ved en saadan Bestemmelse, uden Nytte skille Borgerne ved et af de stærkeste Baand, de have paa Fyrsten og fyrstelige Personer, nemlig Udsigt til et hæderligt, og Frygt for et vanærende Eftermæle *).

Vi:

*) Man læse ved denne Leilighed trad Filangieri i sit System d. Gesetzgebung 4 Th. S. 58-62 har sagt

Videre kan der spørges: om den, der, paa den i Paragraphen beskrevne Maade, forseer sig mod en fremmed Fyrste, som hører til Kongehuset, bør straffes efter denne Paragraph eller efter §. 8? Jeg troer, at det første maa antages; thi han ophører ikke at være en kongelig Prinds derved, at han kommer paa en fremmed Trone. Grundene, hvorpaa Budet er bygt, ere og aabenbar anvendelige paa ham. Maaskee, at man endog burde kumulere Straffene, og først dømme en saadan Injuriant til saa lang Tids Arbeide i Forbedringshuset, som §. 8 medfører, men siden føre ham ud af Riget, hvor han ikke maatte komme tilbage, inden den i Overeensstemmelse med §. 4. fastsatte Tid var til Ende.

Ved den til Dommeren overladte nærmere Bestemelse af Straffen bør der tages Hensyn saavel til Beskyldningernes Grovhed, som

sagt om Ægypternes Indretning, at holde Æres-Tribunaler over de Afdøde, for at afgjøre, om de skulle nyde ærlig Begravelse eller ei, hvilken Indretning denne fortræffelige Lovgivnings Politiker beundrer som et Produkt af dyb Statsklogskab. Man kan og efterse Schlegels Erindringer S. 60-61.

som til den beskyldte Persons Værdighed. Naar Straffens Maximum, evig Landsforvisning, skal finde Sted, maa Fornærmelsen uden Tvivl være udøvet mod Kongen selv, og tillige være meget grov; thi Straffens Maximum forudsætter Forbrydelsens Maximum, og dertil hører, at den høieste af de der nævnte Personer er angreben. For mindre grove Fornærmelser mod Monarken, der dog ere af den Beskaffenhed, at de kunne subsumeres under §. 4, maa Landsforvisningen fastsættes til 10 Aar eller noget mindre; dog kan den aldrig falde ned til Straffens Minimum, 3 Aar; thi til Minimum af Straffen forudsættes Minimum af Forbrydelsen, og dette finder ikke Sted, naar den høieste af de nævnte Personer er fornærmet. Er Dronningen eller nærmeste Tronarving fornærmet, bør Landsforvisningen bestemmes til 10 Aar, hvis Fornærmelsen er meget grov, i andet Fald til en kortere Tid, der dog, i Følge det allerede anførte, altid bør være længere end tre Aar. I Henseende til Fornærmelser mod de øvrige Lemmer af Kongehuset bør altid, forunden Injuriernes indvortes Beskaffenhed, ogsaa den

for:

fornærmede Persons Nærhed i Arveraden tages i Betragtning. I Fornærmelsens ringeste Grad kan Landsforvisning paa tre Aar her finde Sted; naar den er i høiere Grad maa Straffen stige; dog sees det let, at den aldrig bør stige eengang til 10 Aars end mindre til evig Landsforvisning.

Ved den nu gjennemgaaede Paragraph af Forordningen maa 6 — 4 — 1, forsaavidt den taler om Injurier, ansees for aldeles ophævet. Endnu at anvende denne Blodlov paa utrykte Bagvaskelser mod Kongen eller Dronningen (de kongelige Prindser og Prindsesser nævnes ei i den Passus om Injurier), medens trykte Injurier mod samme Personer straffes saa meget mildere, vilde være aabenbar stridende, saavel mod sund Fornuft, som mod den Grundsætning, der er forkyndt i §. 12 af Forordningen. Dersom slige utrykte Bagvaskelser nogensinde bleve paatalte, maatte man uden Tvivl anvende Forordningen, og endda i dens Anvendelse vælge en ringere Grad af den der fastsatte Straf, end om samme Beskyldning var udspredt ved Pressens Hjelp.

Den rigtige Vurdering af nærværende Paragraph vil nu ikke være vanskelig. At

Souverænen maa have den samme Ret til Agtelse, som vi i det Følgende skulde see, at der tilkommer ethvert Medlem af Borgersamfundet, indsees let. At der værnes om hans Agtelse med større Straffe end om Borgernes, er naturligt, da Bagvaskelser mod ham ei alene krænke og skade ham, men endog bringe den almindelige Sikkerhed i Fare, i det de svække Folkets Agtelse for hans Love og Foranstaltninger, forvolde, at selv de bedste og viseste Indretninger miskjendes, og saaledes vække og nære Oprørsaand. At Beskyldningernes Sandhed og Beviislighed ei i dette Tilfælde kan virke Skribentens Frifindelse, er en nødvendig Følge af Statsforbindelsens Natur; man kan altsaa ikke fornuftigvis besvære sig derover. Grunden, hvorfor Bestemmelserne ere udvidede til Kongehusets øvrige Lemmer, har jeg allerede anført. Denne Grund er uden Tvivl vigtig nok til at gjøre Udslaget, især da denne Indskrænkning i Skribenternes Frihed ikke er meget følelig.

De her omtalte Forbrydelser gjøre ikke Gjerningsmanden uskikket til at være Borger i sit Fædreneland, undtagen, naar de i gro-

veste

veste Grad skulle være svede mod Monarken selv. I dette Tilfælde, og i intet andet, finder og, som jeg har beviist, evig Landsforvisning Sted, og at den her er passende, følger af det jeg har sagt angaaende Straffesanctionen i §. 2. I de andre Tilfælde bortfalder derimod Grunden, hvorfor Landsforvisning her var passende. En rum Tids Fængsel turde derfor været rigtigere, siden Landsforvisningsstraffens større eller mindre Haardhed beroer saa meget paa personlige Egenskaber og Forhold. Men den Hovedgrund, der anføres mod Landsforvisning, at den ene Stat ei bør sende andre Stater sine Forbrydere paa Halsen, kan ei gjøre Udslaget her, siden dette Straffevnde, da det er bestemt til en vis Tid, ei kan være valgt af den Aarsag, at Overtræderen er saa farlig, at han ei kan taales i Statens Territorium, men blot er fastsat som et Motiv, der maa holde Skribenterne tilbage fra at begaae denne Forseelse.

Angaaende det, der kunde siges om Straffesanctionens Form i denne Paragraph, henholder jeg mig til det, jeg ved §. 3 har beviist, angaaende de i Hensyn til Arten og

Gradens Maximum og Minimum bestemte Straffe.

* * *

Forordningens syvende Paragraph forbyder at tilsidesættte den Ærbødighed, man er Regjeringen og Lovgiveren skyldig, ved at skumle med Bitterhed over Regjeringen, eller at indklæde sine Anmærkninger over dens Foranstaltninger i utilbørlige og usømmelige Udtryk. Straffen er Fængsel paa Vand og Brød fra 4 til 14 Dage.

Ved at skumle med Bitterhed over Regjeringen forstaaes uden Tvivl at bruge en saadan Tone, der udtrykker Uvillie mod Regjeringen, og sigter til at meddele andre samme Sinds Stemming. Utilbørlige og usømmelige ere de Udtryk, som tilkjendegive og sigte til at oppvække Ringeagt mod Regjeringen.

At begge disse Slags Udtryk ere strafværdige, følger ligefrem af det almindelige Princip, jeg i det Foregaaende har angivet for Grændserne i Skribentens Frihed til at dømme

dømme over Regjeringen. Den, der siger Regjeringen Bitterheder og Uartigheder, kan dermed ikke have til Hensigt, at overtyde Regjeringen om, at den har taget feil, og bevæge den til at rette den, men kun at berøve den Undersaatternes Kjerlighed og Tillid; thi det sidste kan naturligvis flyde deraf; det første derimod aldrig, da Bitterheder og Uartighederne maae opvække Regjeringens Harme mod Forfatteren, og derved forvolde, at den vanskeligere vil kunne indsee det Gode og Brugbare, der maaskee indeholdes i hans Erindringer, og at det vil koste den større Overvindelse, at følge det. Efter Principet: Dadelen maa, naar den skal være tilladelig, være saaledes beskaffen, at den kan forklares af den Hensigt, at oplyse Regjeringen om Manglerne og Feilene i de offentlige Indretninger; den Dadel, som ikke lader sig forklare af denne Hensigt, men alene af Hensigt til at opvække Folkets Misfornøielse og tilveiebringe Gjæring, er utilladelig og strafværdig, kan der altsaa ikke være nogen Tvivl om

de

Yttringers Strafværdighed, som §. 7 forbyder. De fleste af Trykkefrihedens Talsmænd *) have og tilstaaet, at Fornuften fordrer denne Indskrænkning.

Imidlertid have Weber **), Birckner, Collet, og flere, nægtet den borgerlige Lovgivnings Kompetence til at foreskrive denne Indskrænkning. En stor Deel af de sidstes Grunde ere rettede mod enhver Indskrænkning i Skribentens Dadlefrihed; jeg har derfor gjendrevet dem i Kritiken over §. 2. Det, jeg der har sagt, er desaarsag mutatis

*) See f. Ex. Stuve, over Oprør og oprørske Skrifter. Oversætelse, S. 59=60 cfr. p. 13. 17. 81. Erhards Versuch einer Kritik des Allgemeinen Gesetzbuchs für die preussischen Staaten. Einleitung S. 13. 14. 18. 21. Rosenstand Goiskes Forerindring til Hof= og Stads=Rets Proceduren imellem Copmans og Kall, S. XLII ff. Jeg anfører blot saadanne Forfattere, der have sægtet for Trykkefriheden, og ikke saadanne, der have havt til Hensigt, at tæmme dens Misbrug; thi hines Tilstaaelse er øiensynlig et bedre (naturligvis kun udvortes) Bevis end disses Paastand.

**) Ueber Injurien und Schmähschriften. 2te Abtheilung S. 219 til Enden, 3ter Abth. S. 10=26.

tatis mutandis anvendeligt her; jeg behøver derfor ikke at forsvare §. 7 mod de samme Indvendinger, men henviser dertil. Men nogle Indvendinger, som gjøres i Særdeleshed mod den Bestemmelse §. 7 indeholder, bliver det her nødvendigt at drøfte.

Den vigtigste blandt disse er: at Begreberne om bittre, usømmelige og utilbørlige Udtryk ikke ere bestemte og ikke kunne bestemmes med den Nøiagtighed, hvormed juridiske, især kriminelle, Begreber bør bestemmes, naar Borgerne skulle kunne see i Lovene, hvad de have at gjøre og lade, og deres Skjebne ikke skal være afhængig af en Dommers Lune, Uforstand eller onde Villie.

For grundigen at gjendrive denne Indvending, bliver det nødvendigt at undersøge, hvorvidt Sagens Natur tilstæder Lovgiveren at bestemme alle Retstilfælde med en saadan Nøiagtighed, at der intet er overladt til Domstolene, uden en simpel Subsumtion af et Faktum under Loven. At man ikke har foretaget sig denne Opgave i Almindelighed, har forvoldt, at man i denne Undersøgelse har lagt et urigtigt Begreb til Grund, om hvad

det

det er, som Lovene kunne bidrage til enhver Rets Dom, og dette indeholder, efter min Overbevisning, Kilden til denne Indvending og til saa mange andre Vildfarelser.

Oversætningen til enhver Rets Dom bør Lovene levere. Det fordrer Fornuften, det tilsiger den almindelige Sikkerhed; thi just for at have almindelige Regler, hvorefter saavel Borgerne selv som Domstolene med Sikkerhed kunne bedømme ethvert Retstilfælde, er det, at Lovene bør være til. Imidlertid har jeg allerede i det Foregaaende viist, at Lovgivningen ofte nødes til at lade Oversætningen til en kriminel Dom have en vis Ubestemthed, fordi det ikke er den muligt, at gjøre sine Bestemmelser almindelige, naar de tillige skulle være retfærdige og passende i de Tilfælde, som indbefattes derunder. Stundom mangler Oversætningen endog ganske i Loven, fordi Lovgiveren ikke har havt Circumspection nok til at tænke sig ethvert i Erfaringen muligt Tilfælde. Dommeren maa da selv danne sig Oversætningen; thi han skal afgjøre den Tvist, der er bragt for hans Domstoel. Ligeledes kan der

ofte

ofte være Spørgsmaal om hvad Lovens Mening er. Da maa Dommeren fortolke den, og saaledes ved en foregaaende Undersøgelse bestemme, hvordan Oversætningen er. Lovgiveren maa nemlig tilkjendegive sin Villie ved Tegn; hvoraf Skriftsproget er den fuldkomneste og i ethvert kultiveret Samfund bekjendte Art. Uagtet denne Betegnelses Maades relative Fuldkommenhed, bliver det dog altid muligt, at den, der seer Tegnet, ikke fatter det dermed Betegnede tilgavns. Saa overlagte og vel valgte Lovens Udtryk endog ere, vil det dog altid være muligt at forstaae, eller i det mindste, hvor Interessen verserer derunder, at udtyde dem paa mere end een Maade. Bruger han mindre Overlæg og Omhyggelighed i Valget af sine Udtryk, bliver dette naturligvis endnu lettere muligt. Her bliver da en Undersøgelse fornøden, om hvilken af de forskjellige Maader at forstaae Loven paa, der er den rigtigste, d. e., her maa anvendes Lovforklaring; og denne kan, naar Spørgsmaalet opstaaer i Anledning af et for Retten svævende Tilfælde, ikke med juridisk

Virk-

Virkning foretages af andre end Domsto-lene *).

Alle-

*) Det famøse Spørgsmaal: om Lovens Aand eller dens Bogstav bør være Domstolenes Rettesnor, lader sig afgjøre enten for det ene eller det andet Parti, eftersom det forstaaer sin Sætning. Naar man ved at følge Lovens Bogstav forstaaer: ene og allene at holde sig til de enkelte Udtryk og disses sædvanlige Bemærkelse, uden at see hen til, om Lovgiveren, uden at modsige sig selv eller den sunde Fornuft, kunde tage Ordene i denne sædvanlige Bemærkelse; og man derimod ved at følge Lovens Aand forstaaer: at anstille disse Betragtninger og derpaa bygge sin Fortolkning, saa kan jeg ikke andet end være af deres Mening, som paastaae, at Bogstaven ihjelslaaer, men Aanden gjør levende. Ord ere ikke andet end Midler til at betegne sine Tanker. Intet Ord betyder noget uafhængigt af den Tanke, som den Talende vil udtrykke dermed; det er altsaa klart, at man maa forlade Ordenes sædvanlige Bemærkelse, naar der ere bestemte Data forhaanden, som vise, at den Talende har brugt Ordene i en anden Bemærkelse. Derimod kan jeg ikke andet end erklære mig mod Lovens Aand og for Bogstaven, naar man ved at følge Lovens Aand mener: at tilsidesætte Lovgiverens tydelig tilkjendegivne Villie for et Tilfælde, for at hans Bud kan komme til at harmonere med de Grundsætninger, Loven ellers antager, eller med dem, som Dommeren mener at

den

Allerede Oversætningen til sin Dom kan Dommeren følgelig ikke alle Tider tage ligefrem af

den burde antage; og det derimod skal bede Hængen ved Lovens Bogstav, naar man ei tillader sig at afvige fra Lovens for et vist bestemt Tilfælde givne tydelige Bud, for at tilveiebringe Overeensstemmelse med den almindelige Rets Grundsætninger, og Analogi med Lovgivningens øvrige Bestemmelser. Dette følger umiddelbar af den simple Grundsætning: at Lovfortolkerens Kompetence blot strækker sig til at udfinde Lovgiverens Villie, men ingenlunde til at korrigere den, og derved at skaffe den en Konsekvents og Retfærdighed, som den ikke har. En Fremgangsmaade, der aabenbar vilde hæve Lovfortolkeren over Lovgiveren, tilintetgjøre Begrebet om en borgerlig Lov, og undergrave den almindelige Sikkerhed. Maaskee man allerbedst undgik Misforstand, naar man udtrykte sig saaledes: Domstolene bør hverken hænge dem i den sjæleløse Bogstav, eller vove dem til at gaae efter Lovens Aand; men de bør rette dem efter dens Mening. Denne vigtige Sag skal jeg ved en anden Leilighed udføre nøiere; her har jeg dog troet løselig at burde berøre den, for, om muligt, at udrydde Vildfarelser, der vilde hindre hele Hensigten af dette Værk. Af denne Aarsag skal jeg endnu gjøre dem, der erklære sig for Lovens aldeles bogstavelige Fortolkning, nogle praktiske Spørgsmaal, da man derved ofte overtyder bedre end ved Ræsonnement af almindelige Grundsætninger.

af Loven; ofte maa han selv udfinde den ved Hjelp af Fornuftslutninger. Men endnu min-

dre

ger. Skulle Gale og Vanvittige kunne stædes til Vidner hos os, da Loven ikke har forbudt det? Skulde Straffelovene hos os kunne anvendes paa saadanne Personer, da kun to specielle Lovsteder, 6 — 6 — 17 og 21 fritage dem for Straf, og den første endda ikke ganske (thi at den her paabudne Præstation ingen Skades-Erstatning er, lader sig let bevise)? Skal Tvang og den ved Trudsler bevirkede Livsfare ikke kunne diskulpere den, der har foretaget en ulovlig Gjerning, uden for de i 6 — 4 — 6 og 6 — 13 — 21 cfr. 3 — 16 — 15 — 1 — 3 bestemte Tilfælde? Skal den, der ved en andens Svig eller Forseelse bevislig er beskadiget, ikke være berettiget til Skades-Erstatning, uden i de enkelte Tilfælde, hvor vore Love have bestemt det? Skal en Skarpretter, der exequerer en Dødsdom, straffes efter 6 — 6 — 1, under hvis Ord hans Handling aabenbar kan subsumeres? Kan den, der har aabnet en andens Gjæmmer, eller stukket sin Haand i hans Lomme, for at berøve ham sit Gods, men uden at det lykkes ham, kan den, der har lagt brændbare Materialier under en andens Huus, uden at nogen Skade skeer, blive fri for Straf, fordi vore Love ingen Straf have bestemt for attenteret Tyveri eller attenteret Mordbrand, men forudsætte, at Tingen allerede er borttagen, eller Skade allerede skeet? Kan man, paa Grund af Lovens Taushed, ustr ffet indgive sin Medborger

en

dre kan Loven levere ham Undersætningen til hans Dom; thi den bestaaer netop i det enkelte

en Gift, hvorved man berøver ham hans Forstand eller hans Sundhed, ustraffet kjøbe og befale til Mordbrand, ustraffet raade til Drab, naar Raadet ikke sættes i Opfyldelse, ustraffet raade eller befale til Meeneed, ustraffet anvende Trudsler for at bringe andre til at begaae Misgjerninger, ustraffet voldtage Skjøger, ja, gifte Koner, ustraffet sætte Ild paa Skibe i Danmark, ustraffet begaae alle de Bedragerier, hvorom Lovene intet have bestemt? Skulle Lovsteder, som 6 — 9 — 1. 6 — 14 — 2. 3. 4. 6 — 21 — 3 og utallige andre af samme Beskaffenhed ikke kunne anvendes paa Qvindekjønnet, fordi Loven nævner Mand? Skal Fruentimmeret være saa godt som ganske exlex hos os, fordi Loven næsten altid beskriver sine Subjekter med Pronomen han? Skal 5 — 3 — 11, paa Grund af dens Ord, anvendes paa den, der pantsætter noget med anden Prioritet? Skal man, paa Grund af Udtrykkene i 6 — 7 — 18, straffe den haardere, der, ved af Uagtsomhed at age eller ride paa nogen, tilføier ham Skade, end om han havde gjort det samme med Forsæt? Skal 6 — 12 — 4 ikke anvendes til Fordeel for den Mand, der har dræbt Hoerkarlen in flagranti, men ikke i en Seng? Skal den, der gaaer over fra den jødiske til den katholske Kirke landforvises, paa Grund af 6 — 1 — 1? Skal den, der overbringer et aabent Kartel, ikke kunne fri sig

med

kelte Tilfælde, hvorpaa Loven skal anvendes. Denne Fordring kan da heller ingen med Fornuft gjøre. Men saa meget pleier man dog at forudsætte, at Undersætningen blot bestaaer i et Faktum, som Dommeren, uden Hjelp af Ræsonnement, faaer Vished om. Denne Forudsætnings Urigtighed haaber jeg at kunne godtgjøre med uomstødelige Grunde.

Dersom det simple Faktum, saaledes, som det viser sig for Sandserne, skulde kunne subsumeres under Loven uden Hjelp af Ræsonnement, saa maatte Loven netop have nævnt alle de Omstændigheder, der udgjøre det enkelte Retstilfælde. Dette vilde saa allene deri være forskjelligt fra Loven selv, at der

var

med den i 6 — 8 — 3 befalede Eed, naar han ei kunde læse Skrift, eller var ukjendt med det Sprog, hvori Kartelet var skrevet, eller i al Fald erklærede, at han ei havde tilladt sig at læse det, fordi han ansaae sig uberettiget dertil? Skal 5 — 8 — 10 ei kunne anvendes paa andre Gjenstande, og i andre Ulykkes Tilfælde, end der nævnes? — Dog, jeg maa eengang afbryde disse Spørgsmaale. Der gives næsten intet Lovsted, hvis ganske bogstavelige Anvendelse ikke vilde medføre lignende haandgribelige Urimeligheder.

var et bestemt Subjekt, der befandtes i det i Loven almindelig bestemte Tilfælde. Dommen bestod da blot deri, at substituere denne bestemte Person, i Stedet for Lovens „Hvo." Men naar Loven indskrænker sig til at give et almindeligt Begreb om enhver Klasse af juridiske Handlinger, maa der, inden den kan anvendes paa et bestemt Faktum, foregaae en Dom, at dette Faktum hører til en vis Klasse, har de lovbestemte Reqvisiter dertil. Saaledes maatte en Injurielov, der skulde anvendes paa Faktum, uden noget mellemkommende Ræsonnement, bestemme: den, der kalder sin Medborger en Løgner, en Tyv o. s. v., skal straffes paa den og den Maade. Dommeren havde da, naar det først var beviist, at Kajus havde kaldt Sempronius en Løgner, Tyv eller andet i Loven bestemt Navn, intet andet at gjøre, end at subsumere dette Faktum under Lovens almindelige Bydende, efter Dictum de omni. Naar Loven derimod blot siger: Hvo, som uden tilstrækkeligt Beviis paasiger nogen en Handling, der, om han havde begaaet den, eller tillægger ham en Egenskab, der, om han besad den, vilde gjøre ham sine Medborgeres Agtelse uvær-

dig

dig *), han begaaer en Injurie i streng Forstand, og straffes saa og saaledes; saa maa Dommeren nødvendigvis, efterat have undersøgt det i Sagen passerede, først prøve, om det, den Sigtede har forebragt, har de i Definitionen bestemte Egenskaber, indeholder en ubeviislig Sigtelse for en æreløs Gjerning eller Egenskab; og, naar denne Undersøgelse giver et bekræftende Svar, maa Loven anvendes.

Hvilken af disse to Maader at indrette en Lov paa, er vel nu den fornuftigste? Jeg haaber, at ingen vil betænke sig paa, hvorledes han skal besvare dette Spørgsmaal, naar han først har tænkt sig det bestemt. Naar Loven blev indrettet paa den først omtalte Maade; saa vilde den ikke passe sig paa et blandt tusende af de Tilfælde, til hvis Afgjørelse Domstolene bleve opfordrede; især blev det,

*) At jeg ikke til en Injurie i streng Forstand fordrer, at den en anden uden Beviis paasagte Handling eller Egenskab skal være borgerligvis infamerende, skal jeg i det Følgende retfærdiggjøre med indlysende Grunde; ligesom jeg og skal godtgjøre, at dette Reqvisit ingenlunde er grunder i vore Love.

det, med Hensyn til kriminelle Sager, indlysende, at man ustraffet kunde begaae ethvert Indgreb i andres Rettigheder, naar man kun ikke gjorde det netop paa den Maade, som Loven har beskrevet. Om Loven, f. Ex., opregnede tusende Udtryk, der skulde ansees for Injurier, saa blev dog intet lettere end at opfinde ligesaa mange andre Udtryk, hvorved man kunde berøve sine Medborgere deres Agtelse, uden at udsætte sig for lovlig Tiltale og Straf. Og saaledes i alle andre Tilfælde. Ikke at tale om, at Lovene i saa Tilfælde vilde blive αχθον καμηλων πολλων, og at det blev saa meget mere umuligt, at lære sine Pligter og Rettigheder i Lovene, da de saa ikke kom til at bestaae af Principer, der ikke let forlade Hukommelsen, men blot af Ord og Beskrivelse over Fakta, der ligne hinanden, med en saare ubetydelig Variation; og hvorledes vilde det blive muligt, at erindre sig sligt? Enhver seer altsaa let, at Borgersikkerheden slet ikke kan garanteres paa den Maade.

Men selv om ethvert Retstilfælde kunde være beskrevet i Loven, saaledes som det umid

delbar viser sig for Sandserne, saa maatte Domstolene dog anvende Ræsonnements, inden de kunde anvende Loven paa Gjerningen. Faktum skeer nemlig ikke for Domstolenes Øine, men maa antages af disse, paa Grund af Beviser. Af Vidners Udsigende, Dokumenter, Indicia o. s. v. maae Domstolene slutte sig til, at Faktum er begaaet. Men at Loven nu ogsaa skulde bestemme Materien om Beviis i Rettergang med en saadan Nøiagtighed, at Dommeren blot behøvede at subsumere Vidnernes Udsigende, Dokumenternes Indhold og de i Sagen værende Indicia under Lovens Bydende, vilde være en Fordring, om hvis Uopfyldelighed man ved mindste Eftertanke kan overbevise sig. Alt hvad Loven her kan gjøre er at give Dommeren nogle veiledende Principer. Anvendelsen deraf maa aldeles overlades til hans Dømmekraft. Saaledes, til Exempel, dersom Beviset bestaaer i Vidner, maa Dommeren undersøge, om og hvorvidt de førte Vidner ere overeensstemmende, om den Uovereensstemmelse, der mulig findes mellem dem, er af den Beskaffenhed, at den rører Sagens Qvæstion, eller giver grundet Anled-

ledning til at mistænke Vidnernes Sandfærdighed eller rigtige Bemærkning, hvilke af de hinanden modsigende Vidner, der fortjene meest Troværdighed m. m. Ingen mulig Lovbog kan instruere Dommeren om alt dette. Dog denne Sag skal blive nøiere drøftet, naar jeg kommer til at sige min Mening over Forordningens §. 13.

Det er saaledes klart, at Domstolene ikke kunne anvende Loven paa Faktum ved Hjelp af en umiddelbar Subsumtion, men at de først, ved mellemkommende Ræsonnements, maae slutte dem til, at der er et saadant Faktum tilstæde, som Loven afhandler.

Men da Sagen er saa overmaade vigtig, ei blot for nærværende Undersøgelse, men for Retspleien i Almindelighed og den hele Lovkyndighed, og da det er en af vor Tids og mine Landsmænds Yndlings Meninger, jeg bestrider, troer jeg, at burde gjøre Alt muligt for at sætte Sandheden i et klart Lys. Desaarsag skal jeg kommentere noget over et par Exempler, som Birckner — den Skribent, der først har bragt hiin overspendte

Fordring om Loves Bestemthed i Kours blandt os — har anført som Modeller paa nøiagtige og bestemte Love. Ved saadanne Oplysninger har jeg mærket, at man ofte udretter mere end ved strenge Beviser.

„En Lov mod Mord kunde," efter nysnævnte Forfatters Mening *), „affattes saaledes: Hvo, som begaaer Mord, det er: Hvo, som uden Lovens Hjemmel, foretager sig en Handling, hvorved en anden sætter Livet til, i det Forsæt, at berøve ham Livet, og uden at være i Tilfælde af Nødværge, det er et Tilfælde, hvor han befinder sig selv i Livsfare, og ikke kan erholde Øvrighedens eller andres Hjelp, straffes paa denne Maade. Naar Loven saaledes er affattet — vedbliver han — saa behøver den ingen videre Opregnelse af de Handlinger, som henhøre under Lovens Genus. Ved de i Loven anførte Bestemmelser var det forsætlige Mord tilstrækkelig adskilt, saavel fra det blot intenderte, og ikke fuldbragte Mord, som fra Vaadesdrab og Nødværge. Dommerens Arbeide var nu, først at

*) 2 Deel S. 188.

at oplyse Faktums Rigtighed, og dernæst at undersøge, a) om den anden virkelig ved den qvæstionerte Handling havde sat Livet til? b) om Handlingen virkelig var foretaget med det Forsæt, at berøve ham Livet? og c) om Nødværge havde fundet Sted eller ikke? Saasnart disse Undersøgelser vare tilendebragte, kunde Dommeren strax og uden videre Følgeslutninger anvende Lovens Straf paa Handlingen."

Min Hensigt er her ikke at prøve, hvorvidt dette Forslag, som saadant, har al ønskelig Bestemthed og Rigtighed. Jeg skal derfor ikke opholde mig længe ved de adskillige Erindringer, som kunde fremsættes derimod. Jeg skal derfor ikke undersøge: om det er rigtigt, at udkræve Forsæt til at dræbe, og netop til at dræbe den, der blev dræbt, eller om ikke enhver maa ansees som Drabsmand, der, i Forsæt at dræbe eller skade noget Menneske, uretmessig foretaget sig en Handling, der foraarsager en andens Død, naar denne Følge, efter Tingenes almindelige eller Gjerningsmanden i Særdeleshed be-

kiendte

kjendte Løb, kunde forudsees *). Ligeledes vil jeg forbigaae, at den givne Definition paa Nødværges Tilfælde passer sig paa Nøds Tilfælde i Almindelighed, og at det neppe er retfærdigt, at lade enhver Livsfare fritage for Drabsstraffen, men at dette, især naar Livsfaren ei er paaført Drabsmanden ved den Dræbtes ulovlige Angreb, (hvilket Birckners Definition ikke fordrer) kun kan gjelde under den Betingelse, at Gjerningsmanden ei kunde see andet Middel til sin Redning end den Dræbtes Død. Flere mindre betydelige Indsigelser kunde der endnu gjøres mod denne Definition.

Men det, som jeg her især ønsker at gjøre opmærksom paa, er, at Dommeren, inden at han kan anvende en saadan Lov paa et forekommende Faktum, først maa gjøre en heel Hob Slutninger.

Alle-

*) Saaledes omtrent er Definitionen i Algemeines Landrecht für die Preussischen Staaten i 2 Th. 20 Tit. §. 800. Efter vor Lovs 6 — 6 — 1, jevnført med 6 — 11 — 1. 5, cfr. 4 — 1 — 11. 12 udfordres ikke engang den sidste angivne Karakter.

Allerede for at komme til Vished om de af den Paagjeldende selv tilstaaede, eller ved Vidner, Kjendsgjerninger o. s. v. oplyste Omstændigheder, maa Dommeren, efter det vi allerede have seet, bruge Slutninger. Men efter at han i den Henseende er kommet til Vished har han endnu, efter Birckners eget Angivende, tre Ting at undersøge: a) om den anden virkelig ved den omqvæstionerede Handling har sat Livet til? b) om Handlingen virkelig var foretaget med det Forsæt, at berøve ham Livet? c) om Nødværge havde fundet Sted eller ikke? Alle disse Undersøgelser forudsætte nye Fornuftslutninger.

Det Faktum, som man ved Vidner, egen Tilstaaelse eller andre slige ukunstige Beviis har faaet Vished om, er dog ikke andet, f. Ex., at Kajus har stukket en Dolk i Sempronius, givet ham Gift ind, eller andet sligt; og at denne er død derpaa. Men om Sempronius virkelig er død af Saaret, Giften o. s. v., derom kan man allene komme til Vished ved Hjelp af Fornuftslutninger. At en Begivenhed er Aarsag, og en anden Følge, kan aldrig være et umiddelbart Erfa-

rings

rings Datum; vi erfare blot, at den ene Begivenhed følger oven paa den anden, men det er Forstanden, der dømmer, at den ene følger af den anden. Naar den enes Død følger umiddelbar oven paa den andens Angreb med dræbende Vaaben, saa er Slutningen, at denne var hiins Banemand, i Almindelighed saare sikker og let; men dog en Slutning. Naar der derimod forløber en rum Tid mellem Saaret og Døden, kan det ofte være meget problematisk, om denne er en Følge af hiint, eller om ikke andre indtrufne Tilfælde kan have forvoldet den. Hvor ofte er det ikke, at dette Spørgsmaal ikke kan opløses uden Hjelp af Kunstforstandiges (medicinske eller kirurgiske Fakulteters) Betænkning. Denne er dog unægtelig bygget paa Ræsonnement og Slutninger af de opgivne Data. At det i dette Tilfælde ikke er den egentlige Ret, der gjør disse Slutninger, kan ingen Forandring gjøre; thi de Læger eller Saarlæger, der afgive deres Betænkning, ere virkelig Dommere over den Deel af Faktum; og der kan heller ikke tænkes nogen Grund, hvorfor Borgerne vel kunde ville overlade Spørgsmaa-

let:

let: om en Forbrydelse er begaaet eller ikke? til Slutninger, som gives af Læger, men derimod ikke kunde betroe noget til en lovkyndig Dommers Slutnings Evne.

Om Handlingen virkelig er øvet med Forsæt at skade? er ligesaa lidet et umiddelbart Erfarings-Datum. Kun Handlingen selv, men ikke Hensigten, hvori den foretages, falder i Sandseverdenen. Skulde Loven (som Birckner fordrer) endog forudsætte det bestemte Forsæt, at dræbe den Dræbte, saa vilde Slutningen neppe kunne gjøres med nogen Vished, uden af Gjerningsmandens egen Tilstaaelse og foregaaende Yttringer *). Endelig

ud-

*) Den i vore Dage, især i Trykkefriheds-Processer, saa meget paaberaabte Sætning: at allene Handlingen selv, men ikke den Hensigt, hvori den er foretaget, kan komme i Betragtning ved Domstolene, kan umulig for Alvor fremsættes af nogen, der har kastet endog det flygtigste Blik ind i den kriminelle Lovkyndighed. Enhver Misgjerning konstitueres af en vis Hensigt. Hvor denne ikke finder Sted, finder Misgjerningen heller ikke Sted, om end alle dens udvortes Betingelser ere forhaanden. Det anførte Exempel af Drab kan være Bevis nok herpaa. Mod en, hvorpaa man kommer

til

udfordres der Ræsonnements for at afgjøre, om den Tiltalte virkelig befandt sig i en saadan Tilstand, at han med Føie kunde ansee Tabet af sit eget Liv for uundgaaeligt, naar han ei paaførte den anden Døden.

Birckners andet Exempel indeholder et Model til en Trykkefriheds Lov efter hans Ideer. Den skulde lyde saaledes: „Alt, undtagen aabenbar oprøriske Skrifter og Paskiller, maa trykkes." Paa disse tvende Arter af forbryderske Skrifter skulde den give følgende Definitioner: „Oprørsskrifter ere: a) Skrifter, der udtrykkelig indeholde Opfordring til physisk Modstand mod Øvrigheden i bestemte Tilfælde. b) Skrifter, hvori den høieste Magt udtrykkelig tillægges Udueligheed. Paskiller, hvori andres private Karakteer og Anliggender fremsættes og dadles." Ogsaa her skal jeg ikke opholde mig ved at prøve dette Lovforslags Værd med Hensyn til Materien. Dette vilde desuden være overflødigt, da de

Sæt-

til (fuld impirisk) Vished om Gjerningsmandens Hensigt, ere enten hans egen Tilstaaelse, eller og Omstændigheder, som aldeles ikke kunne forklares uden af denne Hensigt.

Sætninger, jeg i det Foregaaende har udvik-let, og i det Følgende kommer til at udvikle, tydelig nok vise, hvad jeg maa tænke herom. Kun maa jeg bemærke, at, efter det første Membrum af Forfatterens Definition paa Op-rørsskrifter, maatte og Opfordringer til Op-løb, til Modstand mod Arrester, Exekutioner m. m., klassificeres herunder, hvilket dog al-drig kan have været Forfatterens Mening. At gjøre enhver Dadel over en Borgers private Karakteer til Injurie, og belægge den med Navn af Paskil, fortjener vist heller ikke Bi-fald.

Men det er ihenseende til dets Bestemthed og det Baand, som det lægger paa Dommeren, at dette Forslag falder under min Betragtning. Den første Deel deraf, den, som angaaer op-rørske Skrifter, har, naar man forstaaer den i Overeensstemmelse med den Forklaring, For-fatteren i sine tvende nyeste Skrifter om Trykke-friheden har givet den, virkelig en saadan Be-stemthed, at Dommerens hele Forretning vilde bestaae i en simpel Subsumtion af Faktum un-der Lovens almindelige Bydende; thi Birckners Mening er uden Tvivl den, at Skribenten

netop

netop maa have betjent sig af de Ord, der i Definitionen forekomme som Forbrydelsens Mærker, saafremt Straffeloven skal kunne anvendes paa ham, og at der ikke maa tilstaaes Dommeren mindste Ret til Fortolkning. Naar f. Ex. Skribenten ikke udtrykkelig har erklæret den høieste Magt for uduelig, vilde Birckner ikke have ham straffet, om han end med andre Ord havde sagt det selvsamme paa det tydeligste. Men det forekommer mig og saare indlysende, at et saadant Forbud ikke vilde gjøre anden Tjeneste, end at figurere i Lovbogen; thi det kostede kun en saare ringe Grad af Snildhed, at gjøre det Onde, Loven vilde afværge, og dog være tryg for Lovens Straf. Bedre slet ingen Lov at give end en saa svag og utilstrækkelig. Dette Forslags Sammenligning med Forfatterens Model til en Lov om Mord viser og ganske tydeligt, hvor lidet man kan anvende den Idee om Lovens Bestemthed, der ligger til Grund for dette Forslag, paa andre Retstilfælde. Hvad Forslagets anden Deel angaaer, da har Birckner allerede heri, saa lidet hans Lovphilosophie ellers er omhyggelig for at betrygge Borgernes Agtelse, givet

me-

meget efter af sit strenge Begreb om Loves Bestemthed; thi til den deri indeholdte Regels Anvendelse udfordres aabenbar foregaaende Ræsonnements, hvorved det afgjøres, a) om det Forhold, Skriftet berører, kan henføres til Personens private eller til hans offentlige Karakteer? b) om det, der er sagt om ham er til hans Dadel eller ikke?

Jeg smigrer mig med, at alle de Læsere, der have fulgt mig gjennem denne Undersøgelse, nu ville være fuldkommen overbeviiste om, at Lovenes Anvendelse paa Gjerningen ei er mulig ved Hjelp af umiddelbar Subsumtion af Faktum under Loven, men at der maae gaae Ræsonnements i Forveien, hvorved Domstolen deels slutter sig til Faktum selv, deels bestemmer, om det har de Reqvisiter, som indeholdes i den Lov, hvorunder det skal subsumeres, og saaledes selv danner sig den Undersætning, der lægges til Grund i Dommen.

Men naar saadanne Slutninger ere absolut fornødne til Lovenes Anvendelse, saa maae Borgerne og fornuftigviis ville, at Domstolene skulle have Lov til at lægge Slut-

nin-

ninger til Grund for deres Domme. Dersom de manglede denne Tilladelse, saa kunde intet Retstilfælde afgjøres til Fordeel for den, der havde forlangt Rettens Hjelp; Lovene vilde altsaa blive uden Virkning, og den borgerlige Indretning forfeile sin Hensigt. Ret og Retfærdighed vilde ganske gaae til Grunde. Ved at gaae ind i det borgerlige Selskab vilde man have fraskrevet sig sin Ret til at bruge sin egen Styrke til sine Rettigheders Forsvar, men ingenlunde forsikret sig om, at en stærkere Kraft vilde haandhæve dem. Man havde forladt en Stand, hvor Ret ingen Garanti har (status justitia vacuus) og i dets Sted stiftet en Forfatning, hvori Vold og Uret vilde have den sikkreste Garanti (status injustus).

Kan og maa man saaledes i Almindelighed tilstaae Domstolene Ret til at tage Slutninger og Ræsonnements til Hjelp ved deres Domme, saa kan denne Ret fornuftigvis heller ikke nægtes dem med Hensyn til Trykkefrihedssager. Den Indvending mod Forordningens syvende Paragraph, at Dommeren, førend han kan anvende den, først maa dømme

me selv, at Skribentens Tone er bitter, usømmelig, utilbørlig, er altsaa, som jeg haaber, paa en tilfredsstillende Maade gjendrevet *).

„Men," vil man maaskee endnu indvende, „den Dom, Tribunalerne fælde over Skribentens Tone, er mere usikker, end den Dom, hvorved de i andre Tilfælde afgjøre, om en lovstridig Handling er begaaet eller ikke; thi han kan ikke her bygge paa sikkre, almeengyldige Fornuftgrunde, men maa bygge paa Følelser, der hos det ene Subjekt og til een Tid er saa, men paa et andet Subjekt og til en anden Tid anderledes. Hans Dom vil altsaa blive et Magtsprog, om hvis Rigtighed der

*) I philosophisk Repertorium 2 B. No. 8 har jeg selv erklæret mig for den Mening, at en Trykkelov ei bør sætte Straf for haanende og spottende Dadel over den høieste Magts Handlinger, paa den sædvanlige Grund, at den rene Fornuft ei kan bestemme, hvilke Udtryk der skulle ansees for haanende og spottende: Men at jeg allerede, inden den ny Forordning udkom, har indseet Utilstrækkeligheden af denne Grund, vil man kunne erfare af de Yttringer, som findes i min Recension over Schlegels Naturret (Lærde Efterretninger 1799 No. 29 S. 456) og i min i Juliimaaned 1799 holdte Forelæsning over Strafferetten (Minerva Sept. 1800 S. 292-293).

der ikke kan disputeres, og den smigrende, egennyttige og uretfærdige Dommer behøver, for at fælde en Skribent, blot at tillyve sig Følelser, blot at sige: dette eller hiint Udtryk er, efter min Følelse, bittert, usømmeligt, utilbørligt. Han kan være sikker for ikke at blive gjendreven. Paa denne Maade bliver Trykkefriheden saa usikker, at man vel maa betænke sig, inden man vover at benytte sig af den."

Disse Indsigelser vil det ikke være vanskeligt at besvare. Naar Domstolene erklære Skribentens Tone for bitter, usømmelig og utilbørlig, er denne deres Dom bygget paa Sprogbrugen, og Ræsonnement, hentet fra Sammenhængen i Skriftet. De nærmeste Grunde for denne Dom kunne de altsaa meget vel angive *). Fordrer man atter Grunde for

*) Som Bilæg herfor vil jeg, da jeg her seer mig i Stand til at undvære odiose Exempler af Fædrelandets Literatur, blot nævne den Relation, som findes i Kleins Annalen der Gesetzgebung und Rechts Gelehrsamkeit in den preussischen Staaten 4 B. S. 135 ff. af den preussiske Kammerrets Dom i den mod Dr. Würzer, for hans „Bemer-

for disse Grunde, og bliver bestandig saaledes ved, saa kommer man rigtig nok omsidder til at standse. Men man behøver heller ikke at have skuet ret langt ned i Sandhedens dybe Brønd, for at indsee, at dette er Tilfældet med alt Bevis. At bevise noget er ikke andet end at lægge en Sætnings Sammenhæng med en anden for Dagen. Denne anden Sætning maa man altsaa forudsætte som vis. Spørger man nu igjen om Grunden til denne anden Sætning, saa bliver hiin første Sætning ogsaa usvis, saalænge til man har opløst dette Spørgsmaal; thi naar man drager Grunden i Tvivl, saa gjør man og det deri grundede tvivlsomt. Udsinder man nu Grunden til denne Grund, saa kan man atter igjen

merkungen über das preussische Religions-Edikt," anlagte Sag. Denne ved sin opløste, modige og ubestikkelige Retfærdigheds Kjærlighed saa udmærkede Domstoel dømte den Anklagede i ser Ugers Fængsel for de nærbødige og spottende Udtryk, hvormed han, og det dog ikke af ond Villie, men af Ubesindighed, havde omtalt det preussiske Religions-Edikt, og beviser denne hans Brøde aldeles fyldestgjørende ved en Analyse af adskillige Tirader i Skrifter.

igjen spørge, om Grunden til hiin Grund; og saaledes i det Uendelige. Naar man saaledes bliver ved at spørge efter Grunden til enhver Grund, er der slet ingen Grændse for Tvivlesygen; ved bestandig at stige høiere og høiere kan man tilintetgjøre al Vished. Naar man altsaa ikke vil renoncere paa al Vished, nødes man til at erkjende en umiddelbar Vished, til at antage noget uden alt Beviis. Blandt de Ting, som man, hvor der er Spørgsmaal om Reglers Anvendelse i Erfaring, saaledes maa antage med umiddelbar Vished, er uden Tvivl den Ordene i Sproget engang tillagte Betydning. At føre et formeligt Beviis for at nogen med dette eller hiint Ord har forbundet denne eller hiin Bemærkelse, er øiensynlig ugjørligt. Et saadant Beviis kunde ene føres derved, at man viste, at dette Ord paa andre Steder blev taget i denne Bemærkelse; men ved Fortolkningen af disse andre Steder maatte det omspurgte eller andre Ords Bemærkelse allerede antages som bekjendt; og herfor kunde der med lige Skjel fordres Beviis. Ikke at tale om, at man ei kunde godtgjøre Umuligheden

af,

af, at den Talende, ubekjendt med den Betydning, hvori andre tage Ordet, havde taget det i en usædvanlig Bemærkelse; og at Beviset selv maatte føres med Ord. Imidlertid er det dog absolut nødvendigt, at Domstolene antage en vis Bemærkelse ved Ordene som afgjort, da de ellers hverken kunde betjene dem af Love, eller af Vidnesbyrd, eller af Dokumenter, følgelig hverken kunde komme til Vished om jus eller factum, hvoraf det aabenbar vilde flyde, at ingen Retspleie blev mulig. Man kan altsaa ikke fornuftigvis besvære sig over, at Tribunalerne, for at anvende den Lovbestemmelse, som vi nu gjennemgaae, maa uden Beviis antage visse Begreber som forbundne med visse Ord. Men Begrebet, som visse Ord medføre, indslutter umiddelbar en Yttring af Foragt eller Uvillie. Naar Domstolene altsaa bedømme, om en Skribents Ord ere bittre, usømmelige, utilbørlige, saa tilegne de dem ingen anden Myndighed, end den, man nødvendigvis maa tilstaae dem, naar de skulle naae deres Hensigt, og som man ogsaa uden Betænkning tilstaaer dem ved andre Leiligheder.

Naar man under Følelse indbefatter al umiddelbar (ikke ved Slutninger frembragt) Vished, saa kan det ikke nægtes, at Domstolene i dette Tilfælde maa tage en Følelse til Hjelp, for at forbinde det individuelle Tilfælde med Lovens almindelige Bud. Men vi have seet, at enhver Dom enten middelbar eller umiddelbar maa være bygget paa noget ubeviisligt. Og just i det umiddelbar visse ere Menneskenes Domme baade sikkrere og mere overeensstemmende end i det middelbar visse; thi i dette sidste maa man dog lægge noget til Grund, der antages for umiddelbar vist, og desuden bygge paa Slutninger, altsaa er der en dobbelt Kilde til Uenighed og Vildfarelse.

„Strides to Tømmermænd om et Par Bræder ere lige lange, saa behøves der, for at afgjøre Trætten, ikke at de tydelig skal kjende Mathematikens Grundsætninger; man lægge det ene Brædt oven paa det andet, eller man maale begge Bræderne med en og samme Maalestok; og endskjøndt ingen af dem kjender til de mathematiske Axiomer: naar to Størrelser dække hinanden, ere de lige store; eller Størrelser, som ere lige store med en tredie,

ere

ere indbyrdes lige store, vil de dog strax og uden Modsigelse lade sig overbevise om deres Menings Rigtighed eller Urigtighed." Saaledes ræsonnerer Birckner i sine samlede Skrifters 2den Deel *), for at vise Schlegel Forskjellen mellem de Domme, der bygges paa Følelse, og dem, der bygges paa Fornuftgrunde. Ogsaa dette Ræsonnement skal jeg sætte paa Prøve.

Det er uden Tvivl en Vildfarelse, naar den skarpsindige Birckner mener, at de paaberaabte mathematiske Axiomer afgjøre Spørgsmaalet, om hvilken af de omqvæstionerede Bræder der er den længste. Det er aabenbar, at man ikke kan gjøre mindste Anvendelse af dem, inden man først ved en Undersøgelse, hvis Vished ingenlunde beroer paa den rene Fornuft, men allene paa Synets eller Følelsens umiddelbare Udsigende, har fundet, om de dække hinanden, om de ere lige store med en tredie o. s. v. Ja i Grunden bidrage disse Axiomer slet ikke til at afgjøre Spørgsmaalet. Slige abstrakte Sætninger ere ingenlunde Formler, der ligge i Forstanden, for at man ved deres An-

*) S. 64 . 65.

Anvendelse paa de enkelte Tilfælde kan finde Sandheden; de ere blot Sætninger, hvorved Forstanden, der er kommen til den Modenhed at den reflekterer over sig selv, udtrykker den Handlemaade, som den i sine enkelte, bestemte Domme bliver sig umiddelbar bevidst *).

Den Indvending, at Domstolene her skulde have mere Leilighed til Partiskhed og Uretfærdighed, fordi ingen kan disputere om en saadan Doms Rigtighed **), bortfalder nu af sig selv. Netop her kan enhver tænkende Mand prøve Dommens Rigtighed, langt bedre end i de fleste andre Retssager; thi her har Enhver, der besidder sund Fornuft, den Standpunkt inde, hvorfra Dommen skal afsiges; i de fleste andre Tilfælde forudsættes der:

*) „Hvo indseer ikke, at et Barn længe førend det har kjendt den Sætning: Een Ting kan umulig paa engang være og ikke være, har vidst med Vished, at en Fremmed ikke er dets Moder, at hans Patteflaske ikke er et Riis," siger Locke, i den tilforn citerte Oversættelse af hans Værk over den menneskelige Forstand, 3 Th. S. 152. See og S. 150.

**) Hvad de større Fristelser til Partiskhed angaae, som skal finde Sted i slige Sager, fordi Regjeringen selv er Part deri, henholder jeg mig til det Foregaaende.

derimod Akter, som kun faa kjende noget til eller kunne bedømme.

Man har og anført som Indvending mod at Loven skulde sætte Straf for bitter Tone, usømmelige og utilbørlige Udtryk, at man, selv ved den sindigste Fremstillelse af det Modsigende, Urigtige, Ukonsekvente, o. s. v., som man troer at finde i Lovene og Regjeringens Foranstaltninger, let kan vække Ringeagt og Misfornøielse med disse Love, disse Foranstaltninger, og følgelig vil blive straffældig efter en saadan Lov. Men det er ikke min, og vist nok heller ikke Forordningens, Mening, at enhver Yttring, der kan forvolde Misfornøielse og Ringeagt, bør straffes; kun saadanne Udtryk, der ingen anden Bestemmelse kunne have, er det jeg anseer for strafværdige, og som Forordningen sætter Straf for.

Man har og beraabt sig paa, at der gives Folk, der ikke kunne skrive uden at iblande Bitterheder og Persiflage, og at saadanne Ord ved en Lov, som den nu gjennemgaaede, altsaa vilde straffes for Karakterer-Synderligheder, eller og holdes fra at betræde Skribentbanen,

hvor-

hvorpaa de ellers kunde udrette meget Godt. Denne Indvending siger ikke stort. Naar Bitterhed og Persiflage mod Regjeringen efter Fornuftens Dom ere utilladelige, ja, endog virkelig i Loven erklæret derfor, saa bliver det enhver Skribents Pligt at lade være dermed. Den Drift eller Vane, nogen maatte have til denne Forseelse, maa han, som enhver anden lovstridig Tilbøielighed, overvinde. Skulde dette virkelig være ham umuligt, saa blev endda det tilbage, at han kunde holde sig reent fra at skrive om Statssager. Det Tab, Literaturen muligt kunde lide derved, var alt for tilfældigt og sjeldent til at komme i Betragtning.

Endnu maa jeg anmærke: at om det end havde sin Rigtighed med alle de Vanskeligheder, man har opkastet mod Muligheden af, at Domstolene, uden Fare for den almindelige Sikkerhed, skulde være i Stand til at belægge den i Forordningens §. 7 forbudne Skrivemaade med Straf, saa vilde Resultatet dog neppe blive, at denne Skrivemaade skulde blive ustraffet, men snarere, at den burde forekommes ved Censur, og ikke

ved

ved judiciel Fremgangsmaade. Thi at denne Skrivemaade i og for sig er farlig og stridende mod Borgerpligt vilde dermed ikke være afbeviist; hvis den altsaa ikke retfærdigen kunde hæmmes ved Domstolene, saa maatte man søge at hæmme den ved andre i sig selv tilladelige Midler, (hvortil Censur efter det Foregaaende henhører).

Hvad den Straf angaaer, som Forordningens §. 7 dikterer, Fængsel paa Vand og Brød fra 4 til 14 Dage, saa kunde man vist nok ikke klage over dens Haardhed, hvis ikke den Omstændighed var, at den vel, efter Lægernes Mening, kunde være skadelig for Sundheden, især naar den varer over 8 Dage. Af denne Grund maatte man ønske, at Lovgiveren, i Stedet herfor, havde fastsat simpel Arrest, der da maatte have været befremt til en noget længere Tid, f. Ex. fra en til tre Maaneder. Forresten har jeg ladet mig fortælle, at Justits-Kollegium alt for en run Tid siden skal have bragt det Spørgsmaal: om Vand og Brods Straffen er farlig for Sundheden, under Ventilation, og i den Henseende indhentet det medicinske Fakultets

Be-

Betænkning, der skal være faldet ud for denne Strafs Afskaffelse *).

Vi

*) Jeg kan ved denne Leilighed ikke undlade at anmærke, at vore Jurister have gjort dem Umage for at formere de Tilfælde, hvor Straffen paa Vand og Brød skal finde Sted, ved at antage denne Straf i alle de Tilfælde, hvor Loven nævner Fængslets Straf, uagtet der intet tales om Vand og Brød, f. Ex. i 1 — 12 — 6. 6 — 8 — 6. 6 — 9 — 19. 6 — 13 — 9. 30. Denne Mening er i mine Tanker aabenbar urigtig. Det Ord Fængsel indeholder blot Begrebet om Arrest, men ikke om den Bevertning, den Arresterede maa nyde; ligesom og Loven paa mange Steder bruger dette Ord ei allene om den kriminelle Arrest, 1 — 19, men endog om den offentlige Arrest, der finder Sted i Gjeldssager, saavel før som efter Dom, f. Ex. 1 — 24 — 44. 45. 47. 48. 5 — 14 — 26. 44. 54. Og da Loven paa adskillige Steder, f. Ex. 4 — 1 — 3. 7. 6 — 2 — 3 — for ikke at tale om de mange Forordninger, hvori samme Talemaade forekommer — udtrykkelig siger: Fængsel paa Vand og Brød; saa kan man og deraf skjønne, at det blotte Ord Fængsel ikke er nok til at betegne denne Straf. Naar 1 — 24 — 14 og Reskr. af 7 Apr. 1792 paalægger den, der ikke kan udrede visse Bøder, Fængsling indtil han retter for sig, naar 6 — 8 — 3 bestemmer tre Maaneders Fængsel, Forord. 19 Sept. 1766 §. 1

og

* * *

Vi have nu fuldendt Fortolkningen og Bedømmelsen over de Paragrapher af Forordningen, der sætte Skranker for Skribentens Frihed til at dadle Statens Konstitution, Regjering og Indretninger. Vi gaae nu over til Bestemmelsen af den Green af Trykkefriheden, der bestaaer i Ret til at meddele Efterretninger

og Brandforord. 19 Julii 1799 §. 147 Fængsel paa visse Aar eller Livstid, saa kan Meningen dog umulig være, at Personen i et saadant Tidsleb ei maa nyde anden Næring end Vand og Brød. Vore Lovkyndige have derfor og i disse Tilfælde, forsaavidt de have omtalt dem, ei antaget Vand og Brods Straffen, men forklaret det Ord Fængsel paa disse Steder om Fæstningsarbeide, paa det første af dem nær, hvor de nødes til at forstaae Arrest. Men hvorfor ikke overalt tage Ordet i den Betydning, som er naturligst og, paa nogle Steder, endog nundgaaelig nødvendig? hvorfor skal man uden Fornødenhed tage et og samme Udtryk, snart i en, snart i en anden Bemærkelse? At anvende Fæstnings Straf i de sidstnævnte Tilfælde er aldeles villaarligt, da det ikke ligger i Ordene; desuden nævner 6 — 19 — 2 og 6 — 22 — 3, for at betegne Fæstnings Straffen, Fængsel og Arbeide; og paa det af den nu Brandforordning anførte Sted staaer Fæstnings Arbeide og Fængsel som Alternativer.

ger om Statens offentlige Anliggender, hvilken man med et Ord kalder Publicitet.

Herover have vi i vor Forordnings sjette Paragraph følgende Disposition: „Dersom nogen, i trykte Skrifter, udbreder løgnagtige Beretninger om nogen vigtig Deel af Statens Tilstand, eller om Regjeringens Beslutninger og Foranstaltninger, skal han dømmes til at arbeide i Forbedringshuset, fra to Maaneder til to Aar, i Forhold af den Skade eller Uleilighed, som den udspredte Efterretning kunde have tilsigtet, eller, efter dens Beskaffenhed, have forvoldet."

At Beretningens Falskhed skal være forsætlig, naar nærværende Paragraph skal anvendes, derfor er Ordet „løgnagtige" tilstrækkeligt Beviis. Dette kan end videre skjønnes deraf, at Oversættere af slige Skrifter ei i §. 24 erklæres for strafbare. Paragraphens Slutning, saavelsom Ordet „løgnagtig" vise og, at Efterretningen tillige maa have Hensigt til at skade, eller i det mindste maa være af den Beskaffenhed, at den kan have saadan Virkning. Naturligvis maa det første, naar det er beviist, foraarsage en større Grad af

Straf

Straf end det sidste. At Skaden virkelig er skeet synes og, efter Lovgivningens almindelige Grundsætninger *), at maatte komme i Betragtning til Straffens Forhøielse.

Der kunde spørges: om det er Justitiens Sag at bevise den falske Efterretnings Forsætlighed, eller om det er Tiltaltes Sag at disknlpere sig med Hensyn til sit Forsæt, naar først Hovedfaktum af Aktor er ham overbeviist. Det sidste bliver uden Tvivl det antageligste; thi det eneste Middel, hvorved nogen, saavel i dette, som i andre Tilfælde, kan overbevises om at have talt forsætlig Usandhed, er: at man beviser hans Tales objektive Usandhed, og han ikke er i Stand til at oplyse nogen Maade, hvorpaa han har kunnet komme til selv at tage feil. Desuden: naar den Skribent, der er beviist at have fremført en falsk Beretning af den omhandlede Beskaffenhed, foregiver, at han, mod sin Villie, er forledet til at antage den for sand,

saa

*) Man see, f. Ex. 2 — 5 — 6. 7. 6 — 6 — 1 cfr. 22. 6 — 6 — 11. 12. 6 — 10 — 1. Forord. 19 Jul. 1799 §. 2. 4. 5. 15. 23. 28. 31. 34. Forord. 14 Nov. 1800 §. 3 og 4.

saa fremsætter han en Exception; og Excipenten er, saavel efter Fornuften, som vore Loves *) Grundsætninger, forpligtet til at godtgjøre det Faktum, hvorpaa han stytter sin Exception.

Forresten vidner den allerede bemærkede Omstændighed, at den Paragraph, der bestemmer Oversætteres Strafbarhed, tier om dette Slags Forseelser, om at det er nok for Tiltalte, naar han som Hjemmel kan fremlægge et andet Skrift, hvori han har fundet den udspredte Efterretning. Man kan og heraf i det Hele skjønne, at man ei just kan fordre den allerstrengeste Retfærdiggjørelse af ham, men at det er nok, naar han beviislig kan opgive en Omstændighed, hvoraf han rimeligvis kunde være forledt til at antage den udspredte Efterretning for sand.

Det

*) See 1 — 4 — 18. 1 — 9 — 4. 1 — 21. N. L. 19 — 14 — 1 — 26 N. L. 24 — 4. N. L. 3 — 12 — 2. D. L. 5 — 3 — 35. 36. 38. N. L. 5 — 3 — 11. 46. 47. 49. 5 — 5 — 3 N. L. 5. 5 — 14 — 56 N. L. 13 — 54. 6 — 13 — 6. 7. 6 — 15 — 11 N. L. 12. 6 — 17 — 6. 7. 6 — 21 — 2. 3. 6 v. m. fl. Lovsteder.

Det er af sig selv klart, at dersom den fremførte løgnagtige Beretning var af den Beskaffenhed, at den vilde fremstille Regjeringen som absolut uduelig til at opnaae sin Hensigt, eller at den vilde indeholde en saadan Injurie, som §. 4 omhandler, maatte de for slige Forbrydelser fastsatte høiere Straffe være anvendelige.

Det er let at tænke sig Tilfælde, hvor offentliggjorte Usandheder om Staten kunne føre betydelige Uleiligheder med sig. Man tænke sig f. Ex. falske Krigs- Oprørs- eller Oplobs-Rygter, urigtige Efterretninger om Finantsernes Tilstand, om Skatters Udskrivelse, om Forholdsreglers Tagelse, der vilde opvække Misnøie, falske Angivelser af Fordele, der kunde opnaaes ved visse Indretninger, naar Regjeringen ved dem kunde bringes til at gjøre forgjæves Omkostninger. Det vilde røbe Mistillid til Læsernes Forstand, om jeg vilde opholde mig at bevise, at den Nidding, der forsætlig søgte at skade sit Fædreneland ved vitterlig usande Efterretninger, eller, dog for at gjøre Opsigt, udspredte saadanne Efterretninger, uagtet han vidste, at de vare

usan-

usande, og kunde og burde forudsee den mu-lige Skade deraf, fortjener alvorlig Straf. Der kunde vel endog gives Tilfælde, hvor selv det Maximum af Straf, Forordningen fast-sætter, vilde blive for ringe, saavel i For-hold til Forbryderens Følger for Statens Sik-kerhed, som i Forhold til den Grad af Ond-skab, Gjerningsmanden derved vilde lægge for Dagen. For løgnagtige Krigs- og Oprørs-Rygter turde det være rigtigst, om Lovgiveren havde fastsat en egen og skarpere Straffesanc-tion; hvorefter siden den af Lovgiveren be-stemte kunde have været fastsat for dem, der ellers udspredte løgnagtige Rygter af det om-handlede Slags.

Man vil maaskee erindre til den gjennem-gaaede Paragraphs Dadel, at det Udtryk: „nogen vigtig Deel af Statens Tilstand," er alt for relativt, og giver Dommerens Vil-kaarlighed alt for meget Raaderum. I den Henseende maa jeg, foruden at henvise til det jeg i det Foregaaende har sagt om Loves Be-stemthed og Domstolenes Virkekreds i Almin-delighed, anmærke, at jeg aldeles ikke indseer, hvorledes Lovgiveren kunde give en mere be-

stemt

stemt Beskrivelse over den Handling, som han her vilde diktere Straf for, og at Handlingen desuden ved de øvrige i Paragraphen angivne Kriterier har faaet Bestemthed nok til at Uskyldigheden kan være fuldkommen tryg; thi Efterretningen maa være forsætlig falsk, og af den Natur, at den virkelig skader eller dog kunde skade Staten. At der er en saa stor Afstand mellem Straffens Maximum og dens Minimum kan man heller ikke bebreide Lovgiveren, naar man betænker, hvor saare mange Gradationer, denne Forbrydelse kan have, med Hensyn til dens Indflydelse paa den almindelige Sikkerhed. Derimod maatte man have ønsket, at Lovgiveren, i Stedet for Arbeide i Forbedringshuset, havde fastsat simpel Arrest, da hiin Straf, naar den anvendes paa Folk af de mere dannede Stænder, som oftest, spilder deres Velsærd for bestandig *).

Efter

*) Vor ældre Trykke Lovgivning har ei bestemt noget om den her forbudne Handling, uden man vil regne hertil, at Reskr. 15 Okt. 1756 ang. Avisernes Revision i Kjøbenhavn i sin niende Paragraph indeholder følgende Forskrift: „Videre bør at udelukkes, hvad ingen synderlig Vished haves

Efter min Overbeviisning kunde endog grov Culpa, under visse Omstændigheder, qvalificere en Skribent, der udbredte falske politiske Efterretninger, til Straf. I Tilfælde, hvor man kan forudsee den Ulempe, der kunde afstedkommes ved en falsk Beretning, bliver det unægtelig Skribentens Pligt, at iagttage den nøieste Agtpaagivenhed og Forsigtighed, for at undgaae Vildfarelse; og Manglen heraf kan Loven altsaa med Rette regne ham til Skyld. Dette vil især indtræffe, naar Skriben-

om, og ei i flere end udi en Avis fremsættes, helst om det skulde være nogen magtpaaliggende Tidende — — — desligeste unyttige Gisninger om det, som formodentlig kunde skee; og haver man kun at befatte sig med det, som refereres, at skulle virkeligen sig have tildraget." Men man seer let, at der, paa mange Grunde, ikke heraf kunde udledes en saadan Regel, som Forordningens §. 6 giver. Imidlertid syntes Sagens Natur, Lovgivningens almindelige Grundsætninger angaaende Falsk og Bedrageri, og den Omstændighed, at Præmisserne til Reskriptet af 3 Dec. 1790 forudsætte Redelighed hos de Skribenter, til hvis Fordeel Trykkefriheden er givet, at berettige Dommeren til at paalægge Skribenter, der udspredte falske Rygter til Statens Skade, en arbitrær Straf cfr. Rosenstand Goiske, i den før citerte Forerindring S. XLIV.

benten havde Leilighed til at skaffe sig rigtig Kundskab, saafremt han havde umaget sig dermed, eller hvor der ved Bekjendtgjørelsen intet andet Øiemed kunde opnaaes, end at tildre Læsernes Nysgjerrighed, og Forfatteren altsaa uden Skade kunde have biet til han fik sikkrere Kundskab.

Da Forordningen blot sætter Straf for løgnagtige Efterretninger om Statens Tilstand og Regjeringens Beslutninger, saa er det heraf en klar Følge, at Skribenten i Almindelighed har Lov til at bekjendtgjøre alt, disse Gjenstande angaaende, naar det kun kan bestaae med Sandheden, og at altsaa en uindskrænket Publicitet er tilstaaet Borgerne. Saa rigtigt dette end unægtelig er i det Hele, anseeer jeg det dog for en Mangel, at Forordningen ei har gjort de fornødne Bestemmelser i og Undtagelser fra denne Regel. I Statens Forhold til fremmede Magter gives øiensynlig Gjenstande, der ingen Offentlighed taale, f. Ex. Statens Fordringer paa fremmede Lande, hemmelige Traktater, Krigs-Udrustninger, Operationsplaner, Mangler i Forsvarsvæsnet o. s. v. Da saadanne Stats-Hemmeligheders

Kundgjørelse aaberbar sætter Statens udvortes Sikkerhed i Fare, og desuden stundom kan indeholde Krænkelse af de Pligter, Staten skylder andre Stater, saa burde den uden Tvivl erklæres for strafværdig. I nogle af disse Tilfælde vilde Skribenten — uagtet Forordningens Taushed — heller ikke undgaae Straf, da hans Handling saa aabenbar er et forsætligt Retsbrud, hvis Følger ikke kan tilintetgjøres, og som Staten altsaa ikke, paa anden Maade end ved Straf, kan forhindre, følgelig er en Forbrydelse *). Ordentligvis kunne

*) I Almindelighed sige Kriminalretslærerne, at enhver retstridig Handling er Forbrydelse. Men man indseer let, at dette Begreb er meget for vidtløftigt; thi Forbrydelse og Straf ere aabenbar korrelate Begreber; men der gives adskillige lovstridige Handlinger, som Staten ikke behøver at straffe, fordi den har andre sikkre Midler i Hænde, hvorved den kan forhindre dem, nemlig enten umiddelbar Tvang til Pligtens Opfyldelse, eller Handlingens Annulation, eller Skades-Erstatning. Misligholdelse af en Kontrakt, Ulydighed mod en Nams Dom ere Exempler paa det første, Forsømmelse af de lovbestemte Formaliteter for Kontrakter, Testamenter, og andre saadanne Dokumenter Exempler paa det andet, Beskadigelse, der af Vaade tilføres nogens For-

kunne saadanne Hemmeligheder heller ikke være bekjendte uden for dem, som de paa Embeds Vegne vare betroede, og disse vilde naturligvis krænke deres specielle Embeds Pligt og Embeds Eed derved; og altsaa fra denne Synspunkt være Tiltale til Embeds Forbrydelse underkastede. Sjeldent vil vel og nogen betjene sig af Pressens Hjelp til denne Forbrydelses Udøvelse, da han bedre vilde naae sin Hensigt ved en mindre Grad af Publicitet. I visse Tilfælde vilde vel endog 6 — 4 — 3 og 6 være anvendelige paa denne Forbrydelse. Men det er dog unægtelig bedst, at Staten, saa vidt muligt, bestemmer alle Forbrydelser og deres Straffe; en arbitrær Straf er en Nødhjelp,

som

Formue eller Legeme Exempler paa det sidste af disse Midlers Tilstrækkelighed. Kun under den ovenangivne Betingelse er det altsaa, at en lovstridig Gjerning nødvendigvis maa belægges med Straf, altsaa bliver til en Forbrydelse, uagtet den ei i Loven udtrykkelig er erklæret derfor. At bevise Utilstrækkeligheden og Urigtigheden af de Modificationer, andre Kriminalister, f. Ex. Kleinschrod, Tittman, have tilføiet den sædvanlige Definition for at bøde paa dens Mangler, dertil er her ikke Sted; desuden indeholder det fremstillede Begreb i Grunden en tilstrækkelig Gjendrivelse af alle derfra afvigende.

som Dommeren vel, uden at gjøre Forbryderen Uret, kan anvende i Tilfælde af Lovens Taushed *), men som den almindelige Sikkerhed dog ikke er nær saa vel tjent med som med lovbestemte Straffe, da den, som har en Forbrydelse for, saa i Forveien kan vide sin Straf, og frygte derfor, hvorimod han i det modsatte Tilfælde kan kalkulere paa Strafløshed eller dog paa en ringe Straf, og stundom regne rigtigt. 6 — 4 — 3. 6 kunde ikke anvendes, uden naar Nationen allerede var indviklet i en Krig, og Efterretningens Bekjendtgjørelse kunde være Fienden til Nytte **).

Disse

*) Den i det Foregaaende paaberaabte Sætning, at Tvangsretten oprindeligvis er uendelig, medfører aabenbar, at Forbryderen ei kan siges at lide Uret derved, at der paalægges ham en arbitrær Straf for en Gjerning, der i og for sig selv strider mod Retsloven; thi hvor stort et Straffeonde, Dommeren end paalægger ham, bliver det dog altid en Moderation af Statens uendelige Tvangsret.

**) Allgemeines Landrecht für die Preussischen Staten har i 2 Th. 20 Tit. §. 111 for Stats-Hemmeligheders Opdagelse til Fienden fastsat den Straf at hænges. For at meddele dem til ikke fjendtlige Magter indeholdes l. c. §. 140-141 følgende Dispositioner:

„Wer

Disse Lovsteders Straffe (især det førstes) ere da og ikke aldeles overeensstemmende med Fornuften. Det synes og, at Domstolene i intet Tilfælde burde behøve at tye hen til ældre Love, for at revse Forfatteres Forseelser, nu da vi have faaet en Trykkelov, der ikke lader det beroe ved at henvise til de ældre Love, men selv har foretaget sig, med Bestemthed og Nøiagtighed at fastsætte Trykkefrihedens Grændser og Straffene for deres Overtrædelse. Og at denne Misgjerning vist nok skjelden vil øves ved Pressens Hjelp kan ikke

være

„Wer fremden nicht feindlichen Mächten Staatsgeheimnisse offenbaret, oder ihnen Festungs — oder Operations-Plane, oder Urkunden und andre dergleichen Nachrichten, an deren Geheimhaltung der Wohlfahrt des Staats gelegen ist, mittheilt, der soll zehnjährige bis lebenslährige Festungsstrafe leiden. Wer die ihm anvertraute Staatsgeheimnisse aus Unvorsichtigkeit, Nachlässigkeit oder Prahlerey bekannt werden läßt, und dadurch den Staat in Gefahr setzt, der soll zu ferneren Dienste desselben auf immer für unfähig erklärt, und überdes nach Verhältniß des Grades seiner Fahrlässigkeit, der Wichtigkeit des Gegenstandes, und des dem Staat wirklich zugefügten Schaden, mit zeitiger Gefängniß- oder Vestungsstrafe belegt werden," cf. §. 129-130.

være en tilstrækkelig Grund til at lade den være ubestemt i Loven *).

Un=

*) I vor hele Lovgivning, Bogvæsnet angaaende, er der ikke taget Hensyn til den her afhandlede Misbrug af Pressen, uden i det nylig forhen citerte Reskript af 15 Okt. 1756 §. 9, der forbyder, i Avisen at indrykke noget, „som kunde foraarsage nogen synderlig Eftertanke hos de Fremmede; hvorfor intet bør meldes om Conferencer, der holdes her med fremmede Gesandter; ei heller, uden sær Tilladelse, om en og anden Mouvement eller Tilrustning til Lands og Vands; langt mindre bør derudi, uden kongelig Befaling, indføres nogen Liste af Kongens Flaade, Landmilitie eller Artillerie." Men dette Reskript er naturligvis ikke en Regel uden for Redaktørerne af de Kjøbenhavnske Aviser; thi ene for dem er det givet og forkyndt; men ihenseende til dem maa det og endnu ansees som gjeldende, med den Forskjel, at de nu ere deres egne Revisorer, siden det udgjør et jus speciale, der ei i Almindelighed ophæves ved et senere jus generale. Det ufeilbarlig ophævede Reskript af 20 Okt. 1773 forbød, med Hensyn til Aviser og andre Ugeblade, al Publicitet, i hvad der angik Regjeringen og almindelige Foranstaltninger. At den utrykte Extensions Befaling af 27 Nov. 1773 skal have udstrakt dette Reskript i alle sine Punkter til alle Velhendtgjørelsesmaader synes ikke troligt; thi alt hvad man kan slutte af de tvende trykte Poli=

ti=

Undertiden ere der og andre Gjenstande, end de, der angaae Statens Forhold til andre Stater, som i Følge specielle Love bør holdes hemmelige, f. Ex. efter 2 — 5 — 20, Reskr. af 13 Marts 1750, Høiesterets Instrux af 7 Dec. 1771 §. 13. Kundgjørelsen af saadanne Hemmeligheder kan vist nok ikke blive ustraffet, fordi Pressen er det Instrument, som bruges dertil; og de i de specielle Love desangaaende fastsatte Straffe blive øiensynligen anvendelige derpaa alligevel. Men for Fuldstændighedens Skyld havde det dog været at ønske, at Lovgiveren, efterat have bestemt Strafbarheden af de Skrifter, der indeholde Statshemmeligheder, vilde have tilføiet, at dersom ellers nogen ved Pressen kundgjør noget, som han, i Følge Embeds Pligt, burde holde hemmeligt, han da skulde være samme Straf undergiven, som om han paa anden Maade havde bekjendtgjort det. Naar en saadan Fuldstændighed havde været iagttaget i

Lov-

tirets Domme, hvori den paaberaabes, er, at den udvidede den, ved Reskript af 20 Okt. 1773 Politimesteren tilstaaede, Jurisdiction over ligeblade til alle Skrifter i Almindelighed.

Lovgivningen, havde Lovgiveren været i Stand til at erklære alle ældre Love, som angik Forbrydelser, der kunne forøves ved Pressens Hjelp, for ophævede, forsaavidt de ikke her vare gjentagne, eller der udtrykkelig var henviist til dem. Og en saadan Klausul er vist nok saare nyttig i enhver ny Forordning, der angaaer en Gjenstand, hvorom der existerer en Mængde ældre Love, da man derved undgaaer alle Tvistigheder om: hvilke Love der i denne Materie maae ansees for gjeldende.

I Anledning af denne Paragraph kan jeg ikke undlade endnu at gjøre opmærksom paa et Hul i Forordningen, at der nemlig ikke er fastsat Straf for saadanne løgnagtige Efterretninger om Private, der ikke angribe deres Agtelse, men dog kunne skade deres øvrige Velfærd, f. Ex. falske Rygter om Fallissementer, Pantsættelser *), Forlovelser m. m., der let

*) Mange Skribentere, selv blandt Publicitetens ivrigste Forsvarere, have anseet Bekjendtgjørelsen af Pantebreve og andre Dokumenter, der, for Kreditens Skyld, læses til Tinge for i sig selv skadelig og utilladelig; ja! nogle have endog i deres Iver gaaet saa vidt, at de have paastaaet, at

let kunne indløbe for de Avisskrivere, som ansee løse Byrygter for et herligt Kryderi paa de;

at dette var det eneste Slags offentlige Handlinger, der ei, gjennem Pressen, burde gives den størst mulige Publicitet. Denne Mening er, efter mine Tanker, grundet paa meget falske Forestillinger. Pantebreve og andre Dokumenter af lige Natur taale ikke allene Publicitet, men behøve den endog uomgjængelig, hvis Eiendomme og Pengevæsnet ikke skulle sættes i øiensynlig Fare; derfor er det, at Lovgivningen har paabudt, at de ei allene skulle protokolleres, men endog læses til Tinge. Denne Offentligheds Nødvendighed for den almindelige Kredit er en Ting af alt for megen Betydenhed til at den tilfældige Skade, Enkelte kunne lide derved, kan komme i Betragtning. Dette indsees saa meget tydeligere, naar man overveier, paa hvad Maade det er at nogen kan lide ved denne Publicitet. Kun derved at han taber den Kredit, han vilde have vedligeholdt, hvis Publicum ei havde vidst hans Formues Tilstand. Men anseer man det da for et Gode, at nogen, ved falske Forestillinger, forledes til at gjøre en Disposition over sine Eiendomme, som han ikke vilde have gjort, naar han havde havt rigtigere Begreb om Tingen? Jeg anseer det meget mere for et Gode, at Enhver sættes i Stand til at disponere over sine Midler med den størst mulige Frihed, og saa meget som muligt sikkres mod Bedragerier. Forgjæves beraaber man sig paa, at det er muligt, at ingen alligevel vilde have tabt

deres Blade. At saadanne Usandheder kunne forvolde Vedkommende Ubehageligheder, stun-

dom

tabt ved den, hvis Kredit spildes ved slig Publicitet. Det maa være Enhvers egen Sag at beregne af de opgivne Data, hvorvidt han med Sikkerhed kan betroe noget til den, der har pantsat sit Gods eller ikke. Lovgiveren kan umulig beregne dette. At skjule Sandheden, fordi nogen maaskee kunde udlade falske Resultater deraf, er at ansee Publicum for umyndigt; og dette er i nærværende Tilfælde saa meget mere urimeligt, da Folgerne af dette falske Resultat dog aldrig kan blive en Forurettelse mod Andre, men kun en uhensigtsmessig Disposition over sine egne Eiendomme. Og hvilken grov Inkonsekvents er det ikke, at samme Skribenter, der tiltroe Publicum Ufeilbarhed, hvor det gjelder om at reise eller fælde Love, Regjerings-Maximer, Religions-Systemer, Regenter, Embedsmænd o. s. v., kunne ansee det for betænkeligt at betroe det samme Publicum Extrakter af en Skjøde- og Pante-Bog i Hænderne? Desuden kan alligevel ingen ærlig Mand simulere rigere end han er, for at skaffe sig større Kredit. Dette er i og for sig Bedrageri, om han end har i Sinde at betale enhver Sit; thi han bringer dog derved andre til at disponere over deres Eiendomme, saaledes som han troer det tjenligt for dem, og hindrer dem i at disponere derover saaledes som de selv holde det for rigtigst, og derved gjør han Indgreb i den dem tilkommende Frihed og Uafhængighed i Raadigheden over deres Eiendom-

me.

dom og virkelig Skade paa Formue og Lykke, er let at forestille sig. Og deres Udbredelse ved Trykken kan saa meget mere blive Gjenstand for Lovens Forbud og Straf, da ved denne Indskrænkning ikke tabes noget uden for nogle ørkesløse Menneskers barnagtige Nysgjerrighed, og for andres Lyst til at berige sig ved at tilfredsstille den. Det Søgsmaal til Skades-Erstatning, som den, der har lidt ved saadan barnagtig eller vindesyg Adfærd, unægtelig maa være berettiget til, uagtet ingen speciel Lov taler derom, kan ikke lettelig anlægges med Nytte, da det i slige Tilfælde er næsten umuligt at oplyse Skadens Størrelse; og om man end, efter Lovgivningens Analogi, overlod Taxationen til den Skadelidendes Eed *), saa vilde dette dog ei være til syn-

me. — En meget læseværdig Undersøgelse over dette Spørgsmaal har man nylig faaet paa Tryk i en Skrivelse fra Kanceliet til Finantskolleginm af 4 Mai 1793.

*) Det er nemlig en Regel i vor Lovgivning, at naar en Borger kan bevise sig at være fornærmet, men ei kan bevise Fornærmelsens Størrelse, tillades det

synderligt Gavn, da denne ikke i Almindelighed var i Stand til at angive Skadens Størrelse med Vished.

* * *

Vi komme nu, i Overeensstemmelse med vor Inddeling, til den politiske Skrivefrihed, som den danske Skribent nyder, med Hensyn til hvad der fremføres om fremmede Stater og deres Overhoveder.

I vore ældre Boglove savne vi udtrykkelige og almindelige Bestemmelser angaaende denne Sag. Det vidtløftige Udtryk i 2 — 21 — 4 „eller anden Ulempe foraarsage," synes vel ved første Øiekast at være passende paa Skrifter, der paa en haanende Maade angribe fremmede Stater. Imidlertid har Lovgiveren dog neppe havt saadanne Skrifter for Øine;

det ham at bestemme denne ved Eed. See 5 — 2 — 88 og Kanc. Pl. 28 Marts 1800 §. 2. Denne Regel har uden Tvivl og sin gode Grund i Sagens Natur; thi da det her er umuligt at bruge en ganske sikker Maalestok, maa man hellere antage en saadan, der sætter den beviislige Fornærmer i Fare, end en saadan, der vilde udsætte den beviislig Fornærmede.

Øine; thi Artiklen taler ei allene om Skrifter, der trykkes her i Riget, men tillige om Skrifter, der trykte indføres hertil; men skjøndt man vel kan indsee, hvorledes saadanne Skrifters Trykning her i Riget kunde forvolde Ulempe, d. e. Uvenskab med fremmede Magter, saa kan man dog ikke lettelig indsee, hvorledes deres Indførelse hertil kunde have denne Følge. Ikke desto mindre kan det neppe omtvivles, at Censorerne i Censurens Dage burde nægte Skrifter af saadant Indhold deres Samtykke.

Adskillige specielle Reskripter, angaaende de Aviser som trykkes og skrives i Kjøbenhavn, have og søgt at hæmme fornærmende Skriveri mod fremmede Magter. Reskript til General-Postamtet af 10 Okt. 1738 anordnede: at de Aviser, som tryktes og skreves i Kjøbenhavn, skulde eftersees, og derved iagttages, at ingen Personalia, hvorover nogen, enten inden- eller udenrigsk kunde besvære sig, deri blev indført. Reskr. af 7 Nov. s. A. til samme Kollegium forbyder i disse Aviser at indrykke noget af fremmede Aviser, udenlandske Sager angaaende, naar det indeholdt Per-

so-

sonalia til nogens Beskjæmmelse. Reskr. af 6 Mai 1740 indskjærper Direktørerne i General-Postamtet, ei separatim, men conjunctim, at foretage den befalede Revision, paa Grund af den nøie Forsigtighed, som burde iagttages heri, for saa vidt muligt at forekomme, at noget skulde indløbe, der kunde være anstødeligt for en eller anden Stat, og saaledes give Anledning til beføiet Klage. Og det flere Gange tilforn anførte Reskript af 15 Okt. 1756 befaler i sin sjette Paragraph, „at udelukke alt, hvis eragtes, at fremmede Potentater og Regjeringer, og allermeest Kongens Frænder, Forvandter, Naboer og Allierede, eller almindeligen de her ved Hoffet residerende Gesandter, Abgesandter og fremmede Ministres kunde have billig Aarsag at støde sig paa, og derved offenderes." Ja Lovgiveren vilde ei engang tilstæde „nogen skoptisk, haanlig eller nærgaaende Expressioner om nogen fremmed høi Standsperson."

Man har og mere end eet Exempel paa, at Skrifter, der ansaaes fornærmelige for fremmede Magter, i enkelte Tilfælde deels ere forbudne, deels belagte med Straf. I en Betænk-

rænkning af Vinding og Bartholin, angaaende et af dem efter kongelig Befaling undersøgt Manuskript, dateret den 25 Nov. 1707 *), nævnes blandt andet nogle Udtryk mod en Deel Fyrster og Herrer og den moskovitiske Nation i Almindelighed, som noget, der ikke kunde tolereres. I Aaret 1738 skal det ved et Reskript være forbudt at falholde Lettres Moscovites eller andre injuriøse Skrifter **). Ussing taler og om nogle Statsskrifter, der skulle være supprimerede for udenlandske Hofs fers Skyld, som ansaae dem for fornærmelige ***). I Trykkefriheds Perioden ere Heibergs og Bogtrykker Michaelsens Exempler bekjendte.

Uagtet vore Love tilforn intet særskilt havde fastsat om Skrifter til fremmede Magters Fornærmelse, maatte de dog alligevel uden Tvivl ansees for strafbare, nemlig efter Lo-

*) See Lurdorphiana 2 D. S. 287-292.

**) Efter Lübeckers Beretning i Applications Udtog. 1 Hefte. S. 510. Det findes ei hos Fogtman.

***) Kirkeforfatning 1 D. S. 196. Note.

Loven om Injurier i Almindelighed, saafremt de af den derved fornærmede Regent bleve paaklagede. Vore Love tilstaae i Almindelighed fremmede Staters Borgere Ret til at indtale deres Rettigheder ved de danske Domstole *). Det kan følgelig heller ikke være Tvivl underkastet, at fremmede Staters Borgere jo maae kunne paatale Æreforn ærmelser, som tilføies dem af danske Borgere. Og denne Ret maa ligesaavel tilkomme den fremmede Stats Regent som dens Undersaatter, saalænge han ikke udtrykkelig er undtagen derfra. Men at anvende offentlig Tiltale og skjærpet Straf havde, efter min Overbevisning, ingen Hjemmel i vor ældre Lovgivning. De anførte Reskripter vare unanvendelige, deels fordi de

*) See Lovens Forkale og Dommer-Eden bag i Lovbogen, der begge forpligte Dommeren til ogsaa at forhjelpe den Udlændiske til sin Ret. 1 — 2 — 23. 1 — 23 — 12. D. L. 5 — 10 — 45. 5 — 14 — 9 N. L. 13 — 7. Friderikstads Privilegier 25 April 1682 §. 3. Friderici Privilegier 11 Marts 1682 §. 22. Aabent Brev af 30 Marts 1689. Reskr. til General-Gouvernøren i Vestindien 1 Febr. 1765. Høiesterets Instr. 7 Dec. 1771 Art. 31. Overretsfrets Instr. 14 Jan. 1778 §. 33.

de vare specielle, deels fordi de blot viste, at Lovgiveren ansaae saadant Skriveri for utilladeligt og politisk farligt, men ei at han ansaae det for en offentlig og qvalificeret Forbrydelse, ligesom de heller ikke vare beseglede med nogen Straffesanction. 6 — 4 — 15 kunde saa meget mindre gjøre Udslag, da den, efter al Sandsynlighed, kun er at forstaae om legemligt Overfald *), og dens Hensigt, at sikkre Gesandtens hellige Person, ikke paa nogen Maade kan passe paa verbale Injurier mod fremmede Regenter.

Vor Forordning har afgjort dette Spørgsmaal ved sin ottende Paragraph, der befaler følgende: „Dersom i Vore Riger noget Skrift vorder trykt, der fornærmer fremmede, i Venskab med Os værende, Magter, enten ved at laste og forhaane de regjerende Personer, eller, uden at nævne sin Hjemmel, at tillægge saadanne Regjeringer uretfærdige og skammelige Handlinger, da straffes den Skyldige med at

*) See Brorsons Fortolkning over Lovens 6te Bog 2den Udg. S. 85 og Min Forelæsning over Gesandters Hellighed i Minerva: April 1800. S. 20:21.

arbeide i Forbedringshuset, fra tre Maaneder til tre Aar, efter Fornærmelsens Grad."

Ved Venskab forstaaes her naturligvis, efter den sædvanlige Sprogbrug i Folkeretten, intet andet end et fredeligt Forhold. — Ved regjerende Personer kan ikke forstaaes andre, end saadanne, som have Deel i den høieste Magts Udøvelse, uden at erkjende anden Kilde til deres Myndighed end Folket selv. Naturligvis gjør det intet til Sagen, om det er en Monark eller en Republiks høieste Øvrighed, mod hvem Forseelsen er begaaet. — I Paragraphen er aabenbar Tale om to Maader at angribe saadanne Personer paa, enten at laste og forhaane dem i Almindelighed — hvad herved forstaaes vide vi af det Foregaaende — eller at tillægge dem enkelte skammelige og uretfærdige Gjerninger. I første Tilfælde kan, i Følge Paragraphens Ord og Sagens Natur, den Exception ikke høres, at den fremsatte Beskyldning er grundet i Sandhed. I sidste Tilfælde er Forfatteren derimod, i Følge Forordningens klare Ord, brødefri, hvis han har nævnt sin Hjemmel, og siden, efter Paafordring, er i Stand til

at

at bevisliggjøre dette sit Opgivende. Jevnfør Resolution af 4 Okt. 1799 §. 5. — Oversættere skulle heller ikke, efter Forordningens §. 24, svare til Skrifter, der indeholde Overtrædelser af denne Paragraph. — Ihenseende til det Spørgsmaal: om man og er saaledes indskrænket ihensende til sine Domme over afdøde fremmede Regenter? henholder jeg mig til det, jeg i det Foregaaende har sagt over dette Spørgsmaal, med Hensyn til vore egne afdøde Konger. — Naar Fornærmelsen er af det først beskrevne Slags maa uden Tvivl en høiere Grad af Straf anvendes, end naar den er af andet Slags; thi den almindelige Dom over en fremmed Regent, at han er sin Post uværdig, maa ansees som større Fornærmelse end en uhjemlet Bebreidelse af enkelte uretfærdige Handlinger.

Det er uden Tvivl grundet i Fornuftens almindelige Love, at Fornærmelser mod fremmede Staters Medlemmer straffes ligesom Fornærmelser mod Statens egne Borgere; thi Ret bør herske over hele Jorden; og dette er ikke muligt paa anden Maade. Endog Sta-

tens

tens egen særskilte Interesse kræver dette; thi det modsatte vilde være at give Ondskab og Uretfærdighed Næring, til Skade for Statens egne Borgeres Sikkerhed. Forudsat altsaa, at Injurier i og for sig, efter Rets Grundsætninger, kunne regnes blandt Forbrydelser, — og denne Forudsætning skal i den følgende Afhandling om Injurier blive beviist Sandhed — kunne heller ikke Angreb paa fremmede Regenters Agtelse blive ustraffede, naar Lovene af disse opfordres mod Injurianterne.

At Lovgivningen ei lader det beroe herved, men gjør injurierende Skrifter mod fremmede Magter til Gjenstand for offentlig Tiltale, giver en særdeles Straffesanction derimod, og i den Henseende afviger fra det almindelige Princip, at det staaer den Beskyldende frit for at føre Beviser for sin Beskyldning — alt det har og sine gode Grunde. Deels vilde de haanende Skrifter, som trykkes om en Regent i en fremmed Stat, ved at indføres i den Stat, hvis Regent var angreben, let stifte en Deel af den Skade, slige Skrifter, i Følge det Foregaaende, vilde gjøre, naar de trykkes i Staten selv; altsaa synes det, at Staternes

al:

almindelige Interesse fordrer, at der anvendes mere Kraft for at hindre dem end for at hindre private Injurier. Deels var det at befrygte, at Mangel paa tilstrækkelig Fyldestgjørelse for saadanne Fornærmelser vilde indvikle Staten i Uenighed med den angrebne Stat, der lettelig kunde blive farlig for Statens Sikkerhed. Dette allene vilde blive tilstrækkeligt til at retfærdiggjøre Lovgiverens Bud, om den omhandlede Brug af Pressen end i sig selv var tilladt efter Fornuftens Lov; thi enhver Borger maa fornuftigvis fraskrive sig Udøvelsen af en Frihed, der kunde forvolde Fædrenelandet en saa stor Ulykke. Og den Regent, der hellere vilde sætte Statens Sikkerhed og tusende Borgeres Blod paa Spil, end paalægge Skribenterne denne ubetydelige Indskrænkning, maatte slet kjende sin Regentpligt. Jeg kalder Indskrænkningen ubetydelig; og det er den; thi det er klart, at Forordningen ingenlunde lægger Hindringer i Veien for Skribenten, der vil skrive sine Dages Historie, da han, ihenseende til de vanærende Fakta, han maa tillægge en levende Regent, ei er udsat for Tiltale, naar han har sin Hjemmel og nævner den. Heller

ikke

ikke er det forbudt frimodig at yttre sin Mening, angaaende Feil mod Ret, Moral, og Politik, som man troer at finde i fremmede Regenters Fremgangsmaade, naar man kun ikke direkte eller indirekte erklærer dem for slette eller uduelige Regenter.

Grunden, hvorfor Forordningen ei straffer Injurier mod fjendtlige Staters Regenter indsees let; thi mellem krigførende Nationer finder intet gjensidigt Retsforhold Sted; den ene garanterer ikke den andens Medlemmer deres Rettigheder.

At Exceptio veritatis ei med Nytte kan fremsættes af den Skribent, der har lastet og forhaanet fremmede Regenter, er aabenbar grundet i Sagens Natur; thi det vilde dog unægtelig være en grov Absurditet, hvis det blev overladt til vore Domstoles Afgjørelse, om en fremmed Stats Overhoved var sin Post værdig eller ikke. Derimod begriber man let, hvorledes Loven har kunnet tilstæde denne Exception, naar en Forfatter blot har fortalt vanærende Gjerninger om en fremmed Regent, og uævnt sin Hjemmel derfor; thi i Grunden har denne Forfatter ikke gjort andet,

end

end berettet: at en anden Skribent har fortalt denne eller hiin vanærende Gjerning om en Regent. Naar han kan bevise dette sit Foregivende har han gjort nok; og dette kunne Domstolene meget vel undersøge, uden at arrogere dem Jurisdiction over nogen fremmed Regent. Man indseer saaledes og, hvorfor det er nødvendigt, at Forfatteren udtrykkelig nævner sin Hjemmel.

Hvis Lovgiveren havde givet forskjellige Straffebud for de to i denne Paragraph indeholdte Forseelser, havde han ikke behøvet at gjøre et saa stort Spring fra Straffens Minimum til dens Maximum, da hver Forbrydelse for sig ei kunde modtage saa mange Gradationer. — Ihenseende til Straffens Art henholder jeg mig til det jeg har sagt i Anledning af §. 6. — Uagtet Lovgiveren vist nok har villet skjærpe Straffen for ærerørige Angreb paa fremmede Regenter, er Straffen derfor dog i Grunden mindre end den, som i §. 12 og de der paaberaabte Lovsteder er bestemt for ærerørige Angreb paa private Mænd. Men Grunden til denne Anomali

ligger neppe i en for stor Slaphed i denne Paragraphs Straffesanction, men snarere i en for stor Strenghed i de for Injurier i Almin-lighed fastsatte Straffe, hvorom jeg nærmere skal tale, naar jeg kommer til Kritiken over §. 12.

Rettelser.

Side 7 Lin. 11 Ejennytte læs Egennytte
— 38 — 10 og 12 har l. have
— 42 — 4 udslettes en
— 49 — 13 maatte l. maa
— 50 — 16 Domstolene l. Domstolenes
— 56 — 7 kunne l. kunde
— 57 — 1 , ikke l. ikke,
— 18=19 befindes l. befandtes
— 62 — 5 anvendte l. anvender
— 19 dog l. og
— 102 sidste Linie, 5 §. l. §§.
— 103 L. 10 de l. det
— 158 — 21 og l. thi
— 164 — 15 ikke optaget f. Ex. l. f. Ex. ikke optaget
— 177 — 8 og 20 . Souverenneteten l. Souverenniteten
— 184 — 5 fra Enden, 10 l. 20
— 2 — — Okt. l. Nov.
— 187 — 8 er l. er i
— 192 — fra Enden, 6 i 10 l. 6 — 1 — 10
— 194 — 2, 13 l. 3

Side

Side 199 Lin. 16 og 22 udslettes Citationstegnet, og paa sidste Sted tillige Kommaet, i hvis Sted sættes Punktum

— 206 — 10 efter Afbøde føies til: i Almindelighed

— 216 — 16 almindelige l. nøiagtige

— 217 — 16 han l. Lovgiveren

— 233 — 2 gives l. giøres

sidste Linie, Mod en l. Maaden

— 234 L. 4 fra Enden, impirisk l. empirisk

— 8 — — fremsættes, l. fremstilles

— 247 — 4 — — Ord l. Folk

— 248 — 2 — — blive ustraffet l. tillades

— 250 — 8 Fængslets l. Fængsel=

De øvrige mindre betydelige eller mere i Øine faldende Trykfeil vil Læseren uden nogen Anvisning kunne bemærke.

193 206 1252